

Bibliothèque numérique

medic@

**Hippocrate / Colle , Di Giovanni. De
Cognitu difficilibus in praxi ex libello
Hippocratis de insomniis, et ex libris
Avenzoaris, per commentaria et
sententias dilucidatas...**

Venetiis , apud E. Deuchinum, 1628.

Cote : 5845

DE COGNITV
DIFFICILIBVS
IN PRAXI EX LIBELLO

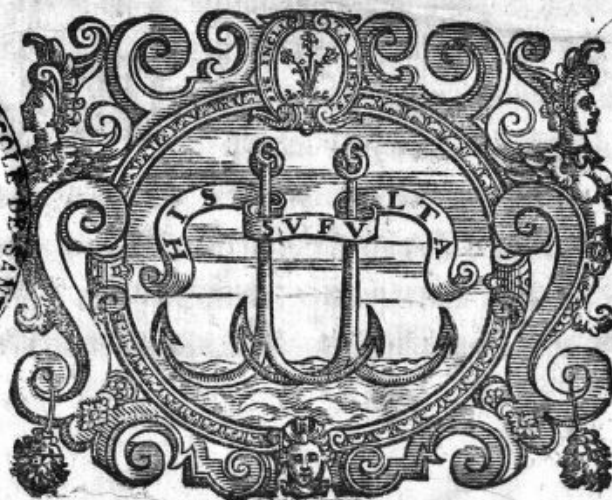
Hippocratis de Infomnijs,
ET EX LIBRIS AVENZOARIS
Per Commentaria, & sententias dilucidatas,

A V C T O R E
IOANNE COLLE BELLVNENSI

ENobili Domo Sancti Bartholomæi de Colle

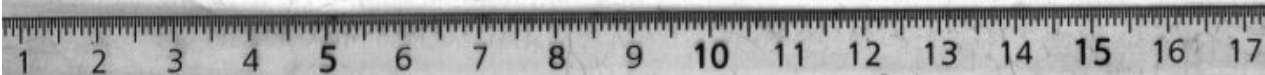
SERENISS. VRBINI DVVIS PROTOMEDICO
Nunc in celeberrimo Patauino Gymnasio Practicæ Medicinæ
professore Primario,

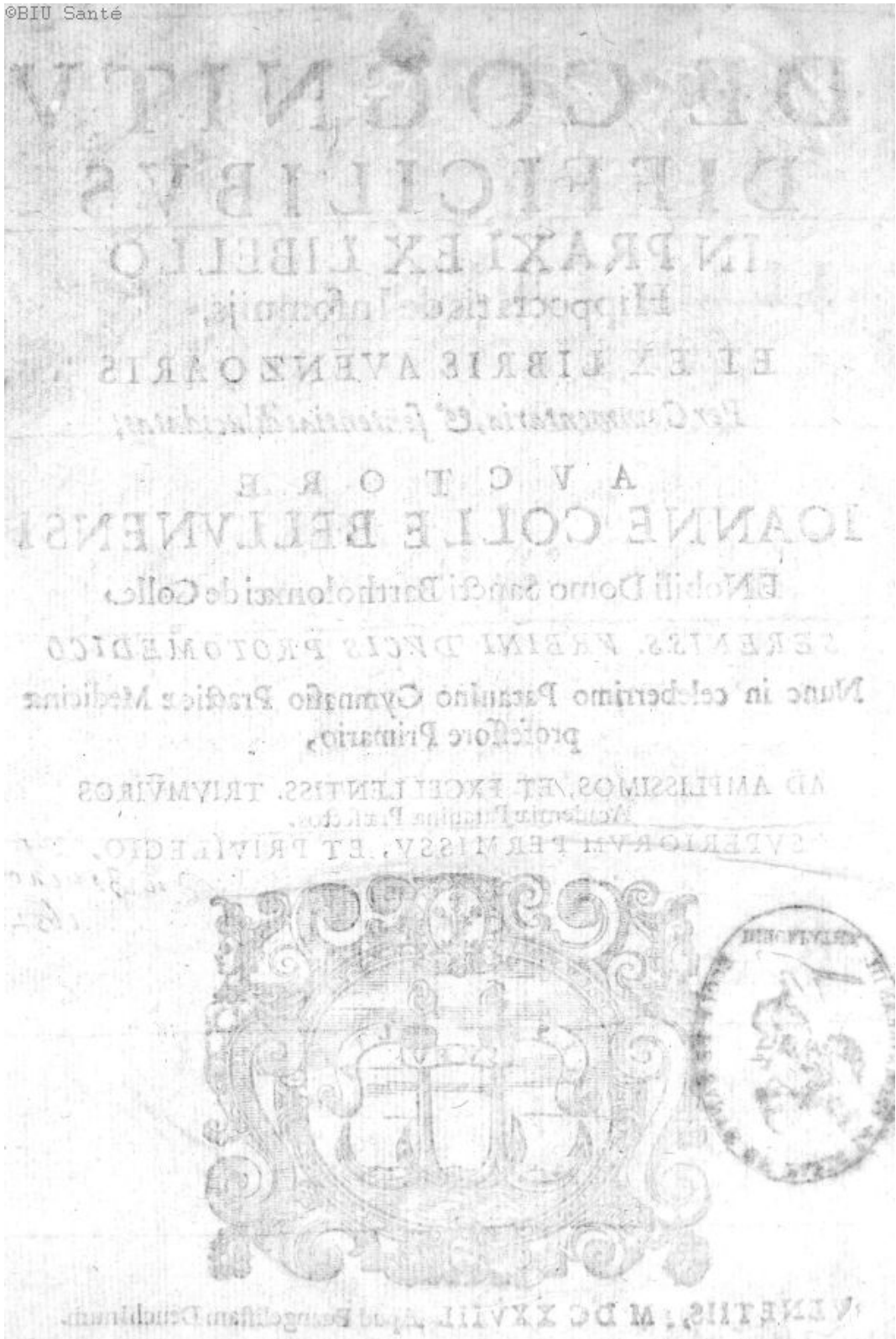
AD AMPLISSIMOS, ET EXCELLENTISS. TRIVMVIROS
Academiæ Patauinæ Præfectos.
SVPERIORVM PERMISSV, ET PRIVILEGIO

*Anthonot. 3°
1632.*

VENETIIS, M DC XXVIII. Apud Euangelistam Deuchinum.

ILLVTRISSIMIS
ATQVE AMPLISSIMIS
CELEBERRIMI GYMNASII

Patauini Triumuiris

Antonio Barbaro

Zacharia Sagredo

Petro Bondumerio

D. Marci Procurat.

IO ANNES COLLE . F. P.

INTER cetera uetustioris æui
præclara monumenta, poste-
ritatis memoria præconioque
dignissima, veluti gemmæ
quædam tam grauioris do-
ctrinæ pondere, quàm mul-
tiplicis utilitatis fulgore ra-
diant, insignia illa Magni Hippocratis in libro
de Insomnijs, & Auenzoaris practicæ Medicinæ
documenta. Ex quibus quantum nobilissimæ
illius Scientiæ cultoribus emolumentum accedat,

2.

tot.

tot aureæ Sanitatis vinditiæ, totque ex ægritudi-
 num conflictu feliciter reportata trophæa suf-
 ficientissimè conuincunt. In quibus scriptis,
 diurna nocturnaue manu uersandis, ne Æscu-
 lapico studio dicata Iuuentus, aliqua difficulta-
 tum Charibdi iactaretur, sed ut æquabili & se-
 cunda uelificatione portum suum legere possit,
 eadem Commentarijs nostris illustrata, locisq;
 quamplurimis enodata, sub auspicijs uestris be-
 nignissimis, Illustrissimi & Amplissimi uiri, pu-
 blici iuris & usus facere debui. Nec ab aliis fan-
 nè, magna hæc authorum Principum dogmata,
 præterquam Vobis uiris reuera magnis, & qui-
 bus omnia magna singulariter conueniunt, con-
 secrata, lucem suam & pristinam æstimationem
 fenerari possunt, qui Serenissimam Rempubli-
 cam Venetam, nobilitate, diuitiis, potentiaque
 nulli secundam, legum sanctissimarum mode-
 ramine commendabilem, togæ Sagæque præsi-
 dijs omnibus admirabilem, excubijs uestris, con-
 filioque grauisimo fartam tectamque conserua-
 tis. Hunc itaque mole quidem exiguum, at non
 exiguum uoluntate, uobis, Illustrissimis, &
 Magnis uiris destinatum uigiliarum mearum
 censum, animo benigno & placido suscipere,
 Vestramque mihi gratiam & fauorem illibatam
 conseruare dignemini. Ita fiet ut cætera diffici-
 le

lè cognoscibilia, & cognitu difficilia, è Sparta
 mea literaria propediem proditura, Beneuolen-
 tia Vestra tanquam propitia Leuana suffultus,
 alacrius & citius publicæ lui committam. Inte-
 rea Cēlestem Triada ex intimo affectu ueneror,
 ut Vos magnæ Patriæ magna ornamenta, confi-
 lij publici decus, bonarum artium asylum, pa-
 tronos meos incomparabiles, cum Serenissima,
 Republica Veneta, quàm diutissimè florentes ui-
 gentesque tueatur.

Typographus Lectori S.

T scripti, Scriptorisque ratio melius tibi constet, Beneuole Lector, scias Excellentissimum Authorem nostrum Ioannem Colle, Patria Bellunensem, parentibus ortū esse laudatissimis: patre Georgio, viro eximio & honestissimo; matre verò Nicoletta Pisculia Lippa femina lectissima: à quibus tanquam charissimum pignus singulari vigilantia & solitudine civiliter educatus fuit. Cumque vernante adolescentia sua flore, præstantioris ingenij manifestis stricturis omnium animas perstringeret, Nobilissimis viris Aloysio Curtio, & Gervasio Gervasijs, intra Patriæ complexum informandum sese præbuit, à quibus amœnam humanioris literaturæ purpuram, ut ultimo tandem firmioris Sapientiæ succo commodius tingeretur, aridissimè imbibit. Hinc Patavium, tanquam ad artium & disciplinarum omnium emporium locupletissimum sese contulit, ubi Philosophiam à Francisco Piccolomineo; Medicinam autem ab Hieronymo Capiuaccio maxima cum industria hausit, præceptoribus scilicet, tam eruditionis eminentia, quam Scriptorum elegantia pertractus.

tractus Europas Clarissimis, sub quibus in utraque facultate tot parasangis processit, ut in celeberrimo illo Collegio duplici laurea communi patrum conspirante suffragio publicè exornaretur. Hac itaq; studiorum suorum ad orea mactus, cum medendi palmarium in actione consistere videret, adeptam Scientiam in frum deducere, & morborum tyrannidem tempestivis remediorum praesidijs coercere decrevit, imitatus egregium illum apud Maronem Ascanium, qui

— pecora inter inertia, uotis
Optat aprum, aut fuluum descendere monte
Leonem.

Igitur Anno reparatae Salutis 1584. Venetorum amplissimorum Urbem accessit, in qua duodecennio integro, mortalium plurimum emolumento, praxim Medicam feliciter exercuit. Unde cum fama nominisque celebritate inclaresceret, Anno 1600. à Serenissimo Urbis Ducis Francisco Maria Secundo honorificè in aulam vocatus, & liberali stipendio victuque donatus fuit, apud quem cum spatio viginti trium annorum Prothomedici, nobilis à cubiculo, & curru Prouinciam, summa cum integritate, Virtutumque fulgore sustineret, ipse cum uniuersa familia Senogallensium concilio ascriptus, alijsque priuilegijs eximijs, rerum laudabiliter gestarum praemijs, insignitus fuit.

fuit. Nec tantum potuit auica illa Siren, ut animum viri gloriae stimulis excitatum ignobili quodam otio congelaret, quin potius magnanimi illius Africani exemplo ductus, tum minus otiosum se se probavit, cum otio & vacuitate magis redundaret. Testes habeto libros ipsius, tam praeclearae indolis germanos fetus, quos inter ea temporis publica luci commisit. Nimirum Praelexim uniuersalem de omnibus affectionibus magnis, & febribus pestilentibus, de peste, & morborum omnium particularium therapia. Tum Libros ipsos aulicos, de Idea & theatro omnium Scientiarum, Facultatum & artium, in quibus docetur quo ordine & qua Methodo tractandae et tractatae sint ab Arist. Hippoc. Galeno, & alijs. Denique Cosmitem Medicam triplicem, id est, exercitationem totius artis Medicinae, in cuius membro primo physiologia, pathologia, semiotica, praeseruatua & Curatiua exercitatio proponitur: in altero quaestiones Medicae in tertio vero consultationes enodantur, uti singula praestantissima scientiae partes suis energijs, (in quibus omnia summa sita sunt) eleganter exsplenderent. Accedit Elucidarium Anatomicum & Chirurgicum, cum Commentario in lib. quartum, & Fen. quartam Auicennae, in quo singula quae ad partes illas Medicinae utilissimas pertinent, ad normam & exactam regulam reuocantur: quibus adde

Ser-

Sermones Academicos vulgari sermone cōscriptos. Tandem Practicam medicam, de morbis omnibus, cum Commentarijs in librum Hippocratis de Insomnijs, & Sententijs dilucidatis in Auenzoar publicis typis diuulgarit. His itaque praclaris scriptis, Lector beneuole, studiorum tuorum commodo utero, fruere, & quod benemerentibus unice prestare possumus, ac certè debemus, auctori nostro Nestoream viuacitatem officiosis votis precare, & Vale.

AD MODVM REVER: PATRIS
F. VINCENTII MARIÆ
CIMARELLI DE CORINALTO

Sacra Theologia Magistri ad Auctorem.

Olle sedens alto Cęli secreta, Ioannes,
Hauisti, quę sint somnia vera doces.
Non igitur tua mortales oracula fallent,
Eruta sunt tenebris lumina certa tibi.

EIVSDEM AD EVNDEM.

SVnt geminę somni portę, quarum altera vera,
Altera sed contra somnia falsa refert.
Ambiguum nil (Collis) habes, mens tuta quiescit,
Nec timet errores qui tua scripta legit.
Nil mirum, tangis sublimi vertice Cęlum..
Affluit pectus cęlitus aura tuum..

EIVSDEM AD EVNDEM.

AEternam, qui Heliconā bibit, de fronde coronā
Annectit capiti, nec timet interitum..
Tu melius viues, qui per tot lustra, Metauri
Sub quercu, ò Collis, fluminis hauris aquas..

IOANNIS STEPHANI
BELLVNE NSIS

Philosophi ac Medici elegantissimi,
atque doctissimi.

VÆ cæcis olim tenebris arcana latebant,
Diuitis en Collis culta labore nitent :
Quisquis Apollinea clarescere curat in arte,
Huc petat, & Phœbi diues abibit opum.

E I V S D E M.

Isidis ille sacrum Peplum, qui dogmata Coi
Abdita doctiloqua detegit arte Senis.
Hunc igitur Collem subeant, vbi somnia pressum
Incessunt animum, qui sibi scire volunt.
Consultus responsa dabit, qua lege per vmbas
Monstrata instantis causa fuganda Mali.

AD IOANNEM COLLEM
BELLVNENSEM
MEDICINÆ IN GYMNASIO
PATAVINO PROFESS. PRIM.

Perillustri & admodum Reuer. Donati Casella.

Vganeos inter colles iure aurea Olympi,
Collis, sublimi vertice signa feris.
Forfitan his vernat Dictamum flore comanti,
Ambrosiam his succum fert Panacea iugis.
Te Medicæ vt Princeps artes noctesque, diesque
Delo posthabita doctus Apollo colit;
Quà reuocesque animas Erebi è pallentibus vmbriis,
Ore suo (testor numina sancta) docet.

Ad
 Nobilissimum, Clarissimumque virum
 D: D. IOANNEM COLLE BELLVNENSEM,
 in celeberrimo Patauino Gymnasio, practicæ
 Medicinæ professorem primarium
 & solertissimum.

POEMA

IOANNIS VESLINGII MINDANI
 Ph. & Med. D.

*Vlces puella, dira quas Memoria
 Partu noueno Cynthio fudit suo.
 Non vos latentes scrupua crepidine
 Syluisquè densis horridi Thraces premunt,
 Profana turba, mentis indigens bona,
 Qua gemmeos dudum Hippocrenes riuulos
 Cæno vesana polluit teterrimo;
 Sed COLLE doctis in mei præcordijs
 Sedem locastis; illa dadala manus
 Meliore Phæbus finxit ex massa parens,
 Cunctisque ad unguem perpoliuit dotibus,
 Quas clara Virtus, quasque multiplex Charis
 Sophieq; plenis contulere dexteris.
 Hic limpidis Aganippe subsilit vadis,
 Vndè entheus potantibus venit vigor,
 Non Pegasus quam sculpsit unguia velox;
 Sed peruigil produxit, & constans labor,*

a

Amor-

Amorque fidus gloria semper comes.
 Isthaec capaci voluit alveo, graves
 Quacunque noxas agritudinum domant.
 Seu sit diata commoda, seu pharmacis
 Hygea tristis vindicanda, seu manu.
 Blanda sorores, candidos ergo pedes
 Firmate digno laudibus cunctis loco.
 Dum lucida arctos flammeo micat polo,
 Titanq; gratum promit, & condit iubar;
 Sit COLLE vester COLLIS, & Pindus pretor.

Th. & Med. D.

Nec puella, qua dicitur Memoria
 Partem nonno Quinto fuisse suo
 Non vos latentes semper crepantes
 Sanguine densis portis Thracas premunt.
 Proxima turba, mentis indignis bonis
 Qua geminos habuit Hippocretes rivulos
 Cuius cessante possit terrarum
 Sed COLLE doctor in meo praeceptor
 Sedem locatus: illa dedita manu
 Meliore phobus finit ex massa patris
 Conditus ad vnguentum perpolium dotes
 Quae clara Viri, quaeque multiplex Charis
 Sospit; plenus continere dextera.
 Hic limpidis Agrippae lachryis vadit,
 Unde exiens potantibus venit vigor,
 Non Tergas quam scilicet vngula color:
 Sed perignit producat, & confans labor.

INDEX CAPITVM

IN LIBRO DE INSOMNIIS.

- D**E Insomnio, artifice in-
somnia, & eius natura.
Cap. I.
- De Insomnijs bonis, &
malis, significantibus
que repletionem, aut
euacuationem in vniuerso corpore,
vel parte, & de Curatione. Cap. II.
- De insomnijs significantibus repletio-
nem, aut sanitatem, symmetriam
omnium membrorum, atque de cu-
ra, & tutela. Cap. III.
- De insomnijs bonis & malis à cœlestib⁹,
& aereis significantibus morbum,
vel sanitatem, & eorum cura.
Cap. IIII.
- De insomnijs malis à cœlestibus præter
naturam significantibus stomachi,
aut intestinorum lationem, & de
curatione. Cap. V.
- De insomnijs igneis à materialib⁹ præ-
ter naturam significantibus affectio-
nes biliosas, & melancholicas, at-
que de earum curatione generatim,
& specialiter. Cap. VI.
- De insomnijs à cœlestibus præter natu-
ram significantibus melancholiam
& animi passionem, & de eorum cu-
ratione. Cap. VII.
- De insomnijs à cœlestibus naturalibus
aut præter naturam significantibus
affectiones melancholicas, biliosas,
& de earum curatione. Cap. VIII.
- De insomnijs à cœlestibus puris, & na-
turalibus significantibus siccitatem,
& melancholiam, aut sanitatem, &
de curatione. Cap. IX.
- De insomnijs à Deo sanitatē, aut ægri-
tudinem significantibus, & de tuch-
da sanitate, vel amissa recuperanda.
Cap. X.
- De insomnijs ab elementis, & elemen-
tatis significantibus bonam, vel ma-
lam sanitatem. Cap. XI.
- De insomnijs à terrenis variis lationes
variarum partium significantibus, &
de curatione, & de præseruatione.
Cap. XII.
- De insomnijs à plantis significantibus
vel defectum, vel additionem mor-
bosam capillorum, & de eorum eu-
ratione per contraria. Cap. XIII.
- De insomnijs bonis & malis à terra,
terrenis desumptis significantibus
sanitatem, aut morbum, & de cura-
tione, & de præsidii in carne sol. dis-
que partibus. Cap. XIII.
- De malis insomnijs à colorib⁹ terre, &
sublunarium significantibus prauos
colores, & siccas ægri tudines, & de
curatione.
- De siccitatibus, atrophia, macie, hec-
tica, marasmo, & curatione. Cap. XV.
- De insomnijs malis & bonis desumptis
ab habitu, & constitutione corporis
somnia, significantibus morbos
in mala cōpositione, aut soluta vni-
tate, aut coloribus, aut sanitatem,
& de cura, & præseruatione eorum.
Cap. XVI.
- De cura morborum in mala compo-
sitione, in additione, & præter natu-
ram.
- De insomnijs à formis peregrinis, cor-
porum repletionem significantibus,
& de curatione omnium morborū,
a & re.

E L E N C H V S

R E R V M M E M O R A B I L I V M

quæ in opere hoc continentur.

A	
Nimæ motus varius in somno.	f.72
fol.	1
Artis Medicæ isagogica introductio.	f.2
Anima tota refidet primò in corde.	f.7
Artificium Hippocratis in libro de insomnijs.	f.9
Aristoteles somnia tantum naturalia agnoscit.	fol. 11
Animalia somnia quando bona sint.	f.12
Animalia somnia quando mala.	ibid.
Agenda medica quotuplicia sint.	f.15
Animastica somnia quæ.	f.15
Ambulatio quomodo differat ab exercitio.	f.17
Anima cognoscens quomodo fiat idem cum cognoscibili.	f.18
Animi perturbationes vnde.	ibid.
Alterantia quomodo in usum reuocanda.	f.19
Astrorum mutatio quid significet.	f.19
Anima à Deo originem trahit.	f.21
Austera qua ratione siccent.	f.25
Actus indiuidualis, & motus omnia requirit distinctiora.	f.33
Ambulatio de cæna quando sit ineunda.	f.36
Anodyna mentis & corporis qualia sint.	f.37
Alterantia melancholiam quæ nam esse debeant.	fol. 38
Affectiões spirituum & colorum quæ requirantur.	f.45
Anima rationalis immortalis est.	f.46
Animæ sensitivæ facultates quotuplices.	ibid.
Aer quomodo spiritus alterare queat.	f.48
A Deo procedentia omnia bona sunt.	f.49
Aeris inspirandi quanta sit necessitas.	f.50
Aqua cælestis quomodo generetur.	f.53
Actionum fundamentum à corde proficisci.	60
Ambulatio vehemens quid efficiat.	f.62
Aer matutinus quare salubrior sit.	ibid.
Ambulatio à cæna quâdo & quomodo fieri debet.	f.63
Arbores floridi quid significant.	f.65
Alopecia & Ophiasis differunt.	f.67
Aquositas & flatuum indicatio quæ.	f.72
Ædium motus quid in somnijs significet.	75
Atrophie & cachexie cura.	f.79
Atrophie & hectice curatio.	f.82
Animæ motus duplex.	
Anima quomodo sit in spiritibus humoribus & partibus solidis.	f.84
Anima tripliciter inesse dicitur.	ibid.
Aucte magnitudinis insomnia mala sunt.	88
Animæ actio corpora & spiritalis.	f.84
Alimenta colorem mutantia qualia sint.	f.90
Alimenti facultates triplices sunt.	f.93
Alimentum ab Hippocrate mortuum dicitur.	93
Alimentum corporeum & incorporeum.	102
Aqua vehiculum alimenti perhibetur.	f.104
Agens & patiens in actionibus quid requiratur.	fol. 109
Apprehensio formæ qualis sit.	f.110
Appetitus à quibus subiectis suscitetur.	110
Authores variarum passionum quinã sint.	ibid.
Actio corporis & animæ communis.	ibid.
Ambulatio pro excrementis tertie concoctionis.	f.116
B	
Balnea in somnijs quid significant.	fol. 15
Balnei in aqua calida somnium quid portendat.	f.23
Balnearum usus in quibus iuuet.	f.29
Bilis natura qualis sit.	f.31
Biliofi humores quæ insomnia pariant.	ibid.
Biliofi humoris vitia quomodo emendanda.	40
Biliofi humoris motus per tempus diurnum.	ibid.
Bibaces quâto interdum haurire queant.	83
Balneum quando sit ineundum.	f.83
Bona corporis & fortunæ in somnijs oblata.	ibid.
Bona animi, corporis & fortunæ qualia sint.	1
ibid.	
Balneum à quo indicetur.	
Biliosorum hominum motus & passiones.	96
Biliofi homines instabiles, & cur.	f.98
C	
Coniecturæ in somnijs utilitas.	fol. 2
Constitutio Medicinæ quib. absoluat.	3

Cau.

I N D E X

Causæ insomniorum internæ externæ.	fol. 4	Caluitiei differentiæ.	ibid.
Cura repletionis quæ sit instituenda.	f. 12	Causa efficiens & materialis pilorum.	f. 67
Causæ impediens insomniæ.	f. 13	Cura caluitiei & sterilitatis.	f. 69
Comparatio elegans phantasie & aquæ com- motæ.	f. 14	Colorum vitia à melancholia & pituita.	f. 70
Crus lapidescens quid in somnijs significau- rit.	f. 15	Colorum vitia à Spiritu quæ.	ibid.
Cæcitas quid portendat in somnijs.	ibid.	Cura repletionis, & defectus sanguinis.	71
Cognoscens anima quomodo vnum fiat cum cognoscibili.	f. 18	Carnium motus præter naturam quis sit.	76
Cura affectuum animi.	f. 19	Critici motus qui boni & naturales.	f. 77
Corpora fluida cur faciendæ sint.	ibid.	Cachexiæ quænam causa sit, & quomodo cu- randa.	79
Curatrix per similia quò deprehendatur.	f. 19	Cibus triplex à quibus indicatur.	f. 79
Cælestia nobiliora : sed magis ardua.	f. 20	Color terræ quæ insomnijs pariat.	f. 81
Corpus humanum cælestibus proportione qua dam respondet, & quodlibet membrum.	27	Combustio aliquando leuior, aliquando gra- uior.	f. 82
Curfus qui, quot modis fiant.	23	Cura hecticæ maciei & atrophie.	f. 82
Curfus à quibus indicetur.	f. 26	Corporis & animæ passiones mutæ.	f. 84
Cursum vsus in quibus valeat.	f. 16	Cura per calidæ & sicca quibus debeatur.	f. 85
Conualescentia quidnam sit.	f. 24	Cura per contraria & similia quænam adhi- beatur.	f. 87
Concreta à quibus dissoluantur.	f. 16	Cupiditas hominum infinita.	ibid.
Concretionis causæ & modus.	16	Cura magnitudinis auctæ.	f. 89
Curfus circularis facultates.	26	Cura maciei quomodo sit instituenda.	f. 89
Cordis passiones per insomnijs a Sole indican- tur.	f. 27	Colorum permutatio quid portendat.	f. 89
Cura passionum cordis quibus instituenda.	16	Colorum productio quibus perficiatur.	ibid.
Cordis officia quæ sint.	f. 28	Cura morborum malæ compositionis & co- lorum.	f. 95
Curui motus quales sint, & quomodo fiant.	16	Curfus rectus, obliquus & circularis quis.	95
Calidis rebus vbi sit abstinendum.	f. 30	Cura insomnijs à peregrinis.	f. 100
Cura siccitatis quænam esse debeat.	f. 35	Carnis robustæ insomnijs quid significet.	101
Cura melancholicæ quibus remedijs fiat.	f. 37	Cura maximæ repletionis qualis esse debeat.	fol. 104
Cardiaca præsidia qualia, & in quibus necessa- ria.	f. 38	Cura repletionis vniuersalis & particularis.	ibid.
Clare orientia sidera quid in somnijs significet fol.	39	Concupiscentiæ sedes vbi resideat.	f. 106
Causæ motus humorum in corpore humano.	40	Conciliatio auctorum circa sedem concupi- scibilis.	ibid.
Cordis principatus inter ceteras partes.	f. 41	Cura per frigida & humida quibus debeatur fol.	111
Cæli motus quomodo corporum motus con- ciliat.	f. 42	Conciliatio verborum Hippocratis & extra eodem tempore.	f. 115
Cura affectuum biliosorum, pituitosorum & me- lancholicorum.	f. 43	Cura excretorum humorum præter naturam fol.	116
Circularis motus vbi locum habeat.	f. 44	Consequentia essentiam quomodo diætæ ra- tionem insinuant.	f. 123
Ciborum quantitas à quò indicetur.	f. 44	Conualescentes quale regimen exigant.	ibid.
Cura siccitatis & melancholicæ.	f. 47		
Contrariorum contraria ratio & indicatio.	51		
Circulus primi mobilis auctor præcipuus tem- poris.	f. 53		
Cibi plenioris & tenuioris effectus.	f. 55		
Cor fons & sanguinis & caloris insiti.	f. 59		
Conciliatio auctorum de cordis principatu. ibid.	63		
Cura carnis impuræ, & somnijs impuri.	63		
Caluitiei descriptio & causæ.	f. 66		
		D escriptio Isagogica totius Medicinæ. fol.	2
		Deorum cultus decorus est.	f. 3
		Diuinationis per insomnijs quæ utilitas.	f. 1
		Diuina insomnijs an reuera dentur.	f. 10
		Diuina insomnijs quid significant.	f. 16
		Debitatio de insomnijs diuinis.	f. 16
		Diur.	

I N D E X

Diurnæ actiones causa insomniorum.	fol. 14	Esse melius est non esse.	f. 94
Dieta tenui qui morbo profligantur.	f. 16	Essentia insomnij de peregrinis.	f. 96
Detractio cibi ubi potissima instituenda.	14	Ephialte quid sit.	f. 114
Dieta humidæ ratio quibus conveniat.	f. 89	Excretio naturalis & violenta quæ.	f. 115
Differentia humanæ formæ & aliarum.	f. 46	Excretio vniuersi corporis & partium.	f. ibid.
Dieta leuis quomodo tripliciter modificetur.	fol. 48	Excrementa primæ secundæ & terciæ coctionis.	ibid.
Diuinitus oblata bona sunt.	f. 49	Epilepsie curatio.	f. 120
Deorum preces quibus tribuebantur.	f. 55	F	
Dij boni & mali antiquorum quales erant.	56	Finis Medicinæ.	fol. 1
Dij ignei, aerei, aquei, terrei antiquorum.	ibid.	Fomenta quibus affectionibus opiculentur.	f. 20
Dieta præfertur omnibus.	ibid.	Fibræ quotuplices, & earum munera.	f. 26
Dependentie causarum & signorum dubitatio.	61	Fuga calidorum quid portendant.	f. 83
Deambulatio matutina quomodo vitil s.	f. 62	Fluxus & refluxus humorum in homine quot & qui, quomodo & quando fiat.	f. 40
Defatigatio & lassitudo quomodo curatur.	63	Flatuosæ affectiones quæ, & quot sint.	f. 54
Defectus pilorum causa.	f. 67	Fluxus & refluxus in homine vnde fit.	f. 60
Distinctio comotionis alui & medicationis.	73	Flumina aucta quid in somnijs significent.	65
Durum quomodo ab Hipp. accipiatur.	ibid.	Flumina impura quid portendant.	f. 65
Deambulatio brevis cur reprobetur.	f. 74	Fontes puri & impuri quid in somno.	ibid.
Debilibus quæ dieta præscribenda.	f. 78	Frictionum vsus ubi valeat.	f. 75
Dieta attenuans ad sanitatem quomodo confert.	f. 79	Febris conuulsioni superueniens bona.	f. 86
Dieta ad robur incrassans.	f. 80	Functiones animæ, vegetatiuæ quæ.	f. 92
Dieta emaciatorum & mixta qualis sit.	f. 82	Fames & sitis quid sint & quomodo generentur.	f. 102
Dubitatio de virtute valida.	104	Familiaria insomnia bona sunt.	f. 107
Debilitas cordis quid apud Hippocratem.	108	Fluminum transitus in somnijs quid denotet.	f. 118
Dieta alimentalis & medicinalis à quibus indicetur.	f. 117	G	
Dies quinque à quo indicantur.	ibid.	Grandinis & aquæ insomnia quid significant.	f. 20
Dubitatio de cura & humore turgente.	ibid.	Gustus quibus afficiatur.	f. 25
Descensus cur facilior quam ascensus.	f. 118	Gressiuus motus qualis sit.	f. 28
Delirium absque febre quod sit.	f. 120	Generatio turbinis procellarum & verticis.	55
Dieta triplex à tribus indicatur.	f. 121	Generatio seminis à quibus dependeat.	f. 68
Dieta idea quid agendum significat.	f. 123	Genericum, specificum & individuale agens quid.	f. 122
E		Generica ab Hippocrate specificis quænam & vnde.	f. 1
Epicurus insomnia temerè damnabat.	f. 11	H	
Essentia insomnij à repletionem aut symmetria.	f. 12	Hippocratis ordo in libro præsentis.	fol. 1
Essentia insomnij à cælestibus.	f. 19	Hippocratis artificium in hoc libello.	9
Essentia insomnij mali à cælestibus.	f. 25	Hippocrates ordinis studiosissimus.	f. 14
Essentia insomnij ab igneis & elementis.	f. 30	Humores quomodo excitent insomnia.	f. 32
Essentia affectionum biliosorum.	f. 31	Humorum corruptorum vitia.	f. 40
Essentia insomnij cælestis melancholici.	f. 37	Humorum motus diurnus.	f. 16
Excretio à vespera ad auroram facilior.	f. 41	Humorum fluxus & refluxus vnde.	f. 16
Effectus notiores nobis quales sint.	f. 53	Hyeme ventres qua ratione calidiores.	f. 41
Essentia insomnij à terrenis.	f. 57	Humorum curipus in homine.	f. 16
Exercitij quantitas & modus.	f. 64	Hippocrates quibus Dijs supplicauerit.	f. 52
Emaciatorum auxilia qualia.	f. 69	Hippocrates ob dietæ regimen summè venerandus.	f. 56
Excretionem quæ bonæ & malæ sint.	f. 78	Huma-	
Essentia somnij à coloribus terre.	f. 81		
Excessus nimius humiditatum quis.	f. 85		
Essentia insomnij à mala conformatione.	f. 88		
Externa tingentia quænam sint.	f. 90		

I N D E X

Humanicorporis fluxus & refluxus qualis. fol.	60	Insomnia qualitates morbosas significantia.	49
Horror & rigor unde proueniat.	f.76	Ignis celestis & elementaris differentia.	f.45
Humectantia presidia quibus necessaria.	f.80	Islandici sunt melancholici & quare.	f.46
Hostium & monstrorum visio quid presagiat.	f.118	Insomnia terrifica quid portendere soleant.	47
Hippocrates diate inuentor.	f.122	Insomnia à Deo bona vel mala qualia habentur.	f.49
Hippocratis modestia notabilis.	f.123	Ingesta que ab Hippocrate pura dicuntur.	f.50
I		Ingesta in somnijs an aliquid diuini significant.	fol.
Isagogica totius artis Medicę.	f.2	Insomnia ab elementatis varia significantia.	52
Insomnium quid sit & quoruplex.	f.3	Imber & pluuie copiose in somnijs.	f.52
Insomnia speculatiua actiua, & factiua.	f.6	Insomnia & presagia à terrenis de prompta.	57
Insomnia naturalia, & supernaturalia.	f.9	Insomnia locorum amœnorum quid probent.	f.1.
Insomniorum essentia.	f.9	Insomnia visus & auditus læsi.	ibid.
Insomnia diuina quid significant.	f.10	Imaginatio tribus rationibus operari dicitur.	fol.
Insomnia que dam an reuera diuina sint.	f.10	Insomnij cuiusdam impuri curatio.	f.63
Insomnia animalia bona sunt.	f.12	In insomnijs indagandis quid perpendendum sit.	f.64
Insomnia impediens causa que sint.	f.13	Insomnia cur nam semper fida sint.	ibid.
Insomnia pertinentia ad morbi causas & symptomata.	f.14	Insomnia à plantis & fluminibus deprompta.	fol.
Indicans quid sit.	f.16	Insomnia que sterilitatem arguunt.	f.68
Ieiunij & abstinentię à cibo que proprietas.	fol. 16	Insomnia à motu aquarum quid presagiat.	69
Indicantis & indicati mutua relatio.	f.17	Indicationes à motu humorum preter naturam.	fol.
Indicans debile quid efflagitet.	f.17	Ictericorum vitia que & quoruplicia.	f.70
Iustum & serium quid Hippocrati dicatur.	fol. 18	Insomnia varia Artemidori annotata.	f.71
Insomnia à celestibus particularibus.	f.20	Inspiratio & expiratio quomodo totum corpus purget.	f.72
Insomnia ab elementis & elementatis.	f.20	Insomnia à fontibus quid significant.	ibid.
Insomnia Solis Lunę & aliorum planetarum.	fol. 25	Insomnia à mari turbato petita quid denotent.	ibid.
Impura corpora minime nutrienda sunt.	27	Insomnia ab inundatione & terre motu quid portendant.	f.75
Insomnia ab aëtorum passionibus quid significant.	f.29	Inedia & vigilia corpora vehementer siccant.	79
Insomnia ab igneis & calidis quid denotent.	fol. 30	Insomnia terre nigre & aduste.	f.80
Imaginatricis quomodo in somno & vigilijs operetur.	f.32	Ieiunus quare lunari non debeat.	f.85
Imaginatricis operatio triplex est.	f.32	Insomnia nimiam humiditatem arguentia.	85
Individualis similitudo difficilior.	f.33	Insomnia ab internis profecta varia significantia.	f.86
Individualis motus omnia requirit distinctio.	f.33	Insomnia ab externis sed annexis quid premonstrent.	ibid.
Infantia quid sit, & quoruplex.	f.35	Intingibilia que dicantur.	f.89
Insomnium melancholicum à celestibus.	f.37	Insomnia pro itatu ipsius persone variant.	f.90
Indicationes pro melancholia, infantia & alijs.	fol. 37	Insomnia de bonis animi corporis & fortune.	fol.
Insomnium à celestibus naturalibus & preter naturam.	f.39	Insomnia de mortuis varia significantia.	ibid.
Imparitas dierum quid apud Hippocratem.	fol. 44	Insomnia mortuorum que vitia manifestant.	fol.
Insomnia à celestibus puris sanitatem promittunt.	ibid.	Insomnia de peregrinis varia preannuntiant.	98
Impura quid presagiant in somnijs.	ibid.	Iudicium usu & annis confirmatur.	f.96
		In-	

I N D E X

Insomnia inanitionem & repletionem significancia.	fol. 101	M Edicinę partes breuiter descripę.	fol. 2.
Insomnia carnis robustę quę.	ibid.	Medicinę finis in quo consistat.	fol. 3
Inopię & defectus vitia qualia sint.	f. 102	Modus generationis insomniorum.	f. 4
Inopia vniuersalis & particularis.	ibid.	Motus animę corpore quiescente.	f. 6
Insomnia debilissimi alimenti quę sint.	f. 103	Memoria phantasia & sensus communis non differunt.	f. 6
Insomnia de multo cibo & potu.	f. 105	Mentis humanę discursus quomodo procedat.	f. 8
Insomnia à familiaribus desumpta quid probent.	f. 107	Motus in corpore quotuplices sunt.	f. 13
Insomnia perterrefactiua quid predicat.	ibid.	Medicina est adiectio & detractio.	f. 14
Itę futuris & audacię origo.	f. 108	Modus & quantitas deambulationum.	f. 17
Imaginatio mouetur secundum presentata in imaginatione quomodo affectiones esse dicantur.	f. 110	Methodi medendi vis in quibus consistat.	ibid.
Indicationes pro perterrefactione.	f. 112	Modus in cursu à quo indicetur.	f. 23
Indicatio vrgens à spiritu resolubili.	ibid.	Motus circularis homini preter naturam.	f. 27
Insomnia pugnę puncturę ligaturę.	f. 114	Motus gressiuus quis sit.	f. 28
Insomnia de itinere & aberratione quid significant.	f. 117	Medendi methodus in praxim deducenda.	29
Insomnia de motu & qualitate humorum.	f. 118	Motus celeres in somnijs quid.	f. 30
Inuentio Dieteticę Hippocrati debetur.	f. 123	Meliores & deteriores quę insomnia videantur.	fol. 31
Idea dietę quid agendum sit significat.	ibid.	Motus genericus specificus & individualis.	fol. 33
Insomnię coniectator quę cognita habere debeat.	ibid.	Melancholicum insomnium à celestibus.	37
Inuentio Dietę Dijs ab Hippocrate tribuitur.	ibid.	Melancholia quid sit & eius species.	f. 38
		Męstitia quid sit.	ibid.
		Melancholię cura, & remedia.	ibid.
		Motus humorum diurnus quis.	f. 40
		Motus vespere ad auroram.	f. 41
		Melancholici cur varijs imaginationibus lacessantur.	f. 46
		Motor primus quomodo moueat.	f. 49
		Mali dij quomodo agere videantur.	f. 51
		Metheorologica quid designent.	f. 53
		Malacia quid dicatur.	f. 54
		Motus humorum qui & quales sint.	f. 59
		Mare perturbatum in somnijs quid presagiat.	fol. 65
		Materia & efficiens pilorum.	f. 67
		Maciei & detractiois indicatio.	f. 69
		Modus in cursibus quis adhibendus.	f. 71
		Materia uernium quę sit & qualis.	f. 73
		Medicamenta ventriculū roborantia quę.	ibi.
		Modus agendi indicatur à passione.	f. 74
		Motus deprauatus in somnijs quid denotet.	76
		Motus varietas, & quotuplex ille sit.	ibid.
		Motus solius morbi qualis sit.	ibid.
		Motus carnis irritatę facultatis argumentum est.	ibid.
		Motus criticus quis bonus & naturalis.	ibid.
		Marcor & marasmus vnde & quid.	f. 81
		Modus edendi à quo indicetur.	f. 82
		Morbo deplorato Deum implorato.	f. 84
		Mortui in veste alba vel nigra qd designat.	87
			b Magni-

		L	
		Laus Hippocratis, eiusque dignitas.	fol. 3
		Labores sicantes quales Hippocrati dicantur.	20
		Lunę mutationes in somnijs quid significet.	21
		Lunę passiones varię in somno quid pertendantur.	fol. 25
		Labores vbi detrahendi sint, vel non.	f. 26
		Lunę passiones stomachi indicant cauitatem.	fol. 27
		Labor quid sit & quotuplex.	f. 28
		Labor à quibus vitijs indicetur.	ibid.
		Lueta & volutatio quomodo conducibilis.	f. 31
		Labor secundum & preternaturam quis.	f. 35
		Lumen obscurum in somnijs quid.	f. 42
		Luciditas spirituum quomodo amittitur.	f. 45
		Leuis cibus & dieta triplici sensu dicitur.	f. 48
		Lueta quibus adiuumentum afferat.	f. 62
		Lueta ampliore quibus vtendum sit.	f. 63
		Labor post detractioem an contueniat.	f. 79
		Leuissima dieta à quo indicetur.	f. 99
		Labor maximus an locum habeat.	f. 100
		Labor duplex quis.	ibid.
		Labor à cœna quomodo suscipiendus sit.	ibid.
		Laboris quę debeat esse quantitas.	f. 121
		Lauacra quę & quando sint adhibenda.	ibid.
		Lauacra calida quibus fugienda.	ibid.

I N D E X

Magnitudinis auctæ & imminutæ insomnia.	f. 88	P Artes Medicinæ quinque.	fol. 2
& curæ.	f. 88	Phantasia quomodo à sensibus internis differat.	f. 7
Maciei cura.	f. 89	Principatus cordis quibus confirmetur.	f. 7
Mortuorum insomnia quæ vitia manifestant.	fol. 91	Precibus & remedijs in morbis agendum.	f. 10
Materia feminis humani quæ, & vnde.	f. 92	Precibus quando per morbos vitendum.	f. 12
Modus diætandi à quo indicatur.	f. 95	Præfidiorum gradus qui obseruandi.	f. 19
Melancholicorum mores & passionés.	f. 98	Phantasmata fiderum bona sunt.	ibid.
Medicus ratione operis tripliciter accipi potest.	fol. 113	Planetæ quibus partibus dominantur.	ibid.
Melancholiæ ad varia loca secretio.	f. 114	Planetæ quibus personis tribuantur.	f. 22.
Motus acutus & hebes quis dicatur.	f. 118	Pathemata corporis quæ à Planetis notantur.	fol. 22
Motus ad sudorem eliciendum quis necessarius.	ibid.	Pathematum corporis curatio.	f. 23.
Monstra quæ dicantur & qualia.	f. 119	Passiones Lunæ significant stomachum.	f. 26
Morbi nomen quid proprie significet.	f. 120	Parui videntur magui tempore nocturno.	f. 33
Maniæ & Epilepsiæ cura.	ibid.	Purgantia humorem melancholicum.	f. 38
Morbosis an labor conueniat.	f. 121	Pura insomnia quid significant.	f. 44
Maniaci frigore & otio læduntur.	f. 122	Pluuiæ modicæ in somnio quid significant.	fol. 52
		Pluuiarum generatione quibus absoluantur.	fol. 53
N aturalia & supernaturalia insomnia quæ?	fol. 9	Procella & uortex quid sit, & vnde.	f. 54
Nimia omnia naturæ inimica.	f. 16	Prinis diebus quid natura faciat.	f. 61
Numerus quinque dierum quis Hippocrati.	f. 16	Plantæ viridantes in somnio quid.	f. 62
Nebulæ astra obscurantes quid in somnijs.	f. 20.	Pilorum ortus, efficiens, materia, forma & c.	fol. 62
Natura quomodo nihil frustra faciat.	f. 41	Purgans per aluum à quo indicatur.	f. 74
Natura conficit sua munera tribus diebus.	f. 44	Palpitatio quid & quomodo fiat.	f. 76
Nutritio leuis diæta quæ dicatur.	ibid. f. 48	Phthisis & hectica quibus oriantur.	f. 82
Natura sani hominis quid agat.	f. 51	Potus copiosus in hecticis admittitur.	f. 83
Natationum insomnia quid designent.	f. 80	Phantasia à quibus afficiatur.	f. 88
Nota de combustis & hecticis.	f. 82	Principatus cordis quomodo accipiendus.	fol. 92
Nona triplex hominis bonum denotare.	f. 90	Præfagia ex insomnijs peregrinis.	f. 96
Nutritio competit saltem corpori viuenti.	f. 92	Peregrinum quid notet in corpore & quotuplex.	f. 97
Nutritio quomodo fiat per mortua.	ibid.	Peregrinum vstiatius & monstruosum.	ibid.
Novum quid Hippocrati & quotuplex.	f. 97	Petterrefactio quibus & quomodo fiat.	f. 107
		Passiones animi à quibus causis excitentur.	fol. 107
O rdo Hippocratis in hoc libello.	f. 3	Pusillanimitas quid & vnde.	f. 108
Ordo in cursibus quis obseruandus.	f. 28	Passionum tria sunt genera.	f. 109
Ordo in deambulationib. quomodo instituentus.	f. 28	Pugna, punctura & similia quid insomnijs.	fol. 113
Odores cur non præbeant insomnia.	f. 32	Pituitæ secretio quomodo perficiatur.	f. 113
Objectum non cognoscitur specificè.	f. 32	Phrenitis quid & vnde oriatur.	f. 120
Obscure occidentia astra quid portendant.	f. 39		
Ossium & carnis cum terra comparatio.	f. 42	Q uinq. Medicinæ partes quæ.	f. 2
Ophiasis & Alopecia quomodo differant.	f. 67	Quid sit insomnium & quotuplex.	ibi.
Ortus pilorum efficiens, & forma.	f. 67	Qui veri insomniorum artifices.	f. 10
Ocium & desidia quid efficiat.	f. 101	Quæ consequuntur quid agendum.	f. 15
Oidium & rancor quid sit, eorumq; causa.	f. 108	Quantitas deambulationum vnde.	f. 16
Origo passionum corporis varia.	f. 110		
Oberratio & ascensus in somnijs quid.	f. 113		

Quo.

I N D E X

Quomodo planetae respondeant corpori humano.	f. 21	S ubiectum huius libri quodnam sit.	fol. 1
Quantitas sudoris à quo indicatur.	f. 23	S pecies simplex, composita, syllogizans.	fol. 2
Quando vomitu sit vitendum, vel non.	f. 26	fol.	3
Quies quibus in morbis conducatur.	f. 28	S igna à somnijs petita certa esse.	f. 6
Quando agendum quid indicet.	f. 30	S omnambulorum motus unde oriatur.	f. 6
Quantitas medicamenti duplex.	f. 30	S ubiectum animæ pro ratione operationum variat.	ibid.
Quando motus præter naturam velocior.	f. 34	S omnia naturalia & supernaturalia quæ.	f. 9
Quinarii numeri Hippocratis.	f. 43	S anitatæ cura generalis quomodo instituenda.	fol.
Quantitas ciborum à quibus indicetur.	f. 44	S tomachi consensus cum cerebro.	f. 16
Quilibet ignis eiusdem speciei.	f. 45	S pecies cognita quomodo alteret cerebrum.	f. 18
Quarta dies eorum ab Hippocrate observatur.	fol.	S pecies triplex facit insomnium.	ibid.
Quales sint spiritus naturales, vitales, animales.	ibid.	S erium quid Hippocrates appellet.	ibid.
Quantitas & modus exercitij.	f. 64	S iderum phænomena quando bona vel mala.	fol.
Quid agendum à quo indicetur.	f. 74	S udor quid sit & eius materia.	f. 20
Quantitas cibi viribus correspondeat.	f. 82	S anitatæ fundamenta quæ habenda sint.	f. 21
Quid nouum Hippocrati dicatur.	f. 90	S imilia similibus conseruantur.	f. 22
Quæ sint bona animi, corporis, fortunæ.	f. 94	S udorifica à quibus indicantur.	f. 23
Quid & quomodo fiat perterrefactio.	f. 116	S tomachi & intestinorum leforum cura.	f. 27
Quando calida sint adhibenda præfidia.	f. 112	S olis vis & præstantia.	f. 27
Quomodo insomnia excitentur excretionibus.	f. 115	S erenitate si stellæ patientur quid significet.	fol.
Quæ sint excrementa & quotuplicia.	ibid.	S erenitas quid sit & significet.	ibid.
Quantitas laboris quomodo metienda.	f. 121	S igna quotuplicia sint in morbis.	ibid.
Quæ cognoscenda sint coniectoris somniorum.	f. 122	S tellæ disparentes in somnijs quid denotent.	f. 30
R		S tellarum motus celer in somnijs quid.	ibid.
R equisita ad coniecturam somniorum.	f. 8	S orbitio mitior & senior quæ dicatur.	f. 34
R es quomodo sint in intellectu, & sensu.	fol. 11	S pectacula iucunda quibus conferantur.	f. 37
Ratio & experientia veritatis fulcra.	f. 11	S anguinis & humorum motus per quaternarios.	f. 40
Repletionis cura.	f. 12	S anguinis situs, & differentia.	f. 42
Rectum est index sui & obliqui.	f. 13	S pirituum claritas & luciditas unde.	f. 44
Remedia quotuplicia sint.	f. 15	S edes animæ sensitivæ & eius potentie.	f. 46
Remedia debent indicantibus esse æqualia.	f. 17	S eminis vires unde dependeant.	f. 50
Reuellentium effectus qualis sit.	f. 25	S anitas actionum medicarum finis.	f. 51
Recta administratio à quibus indicetur.	f. 30	S ensus omnes quomodo naturaliter operentur.	fol.
Ridiculum quid & quotuplex.	f. 38	fol.	58
Risus in homine sano utilitas.	f. 38	S ensus diversi quomodo celebrentur.	f. 58
Respiratio densissima quid proficiat.	f. 47	S ecunda die quid natura faciat.	f. 61
Radius duplex, spiritus & speciei.	f. 58	S omnia naturalia allegorica ad varia pertinentia.	f. 61
Remedia capiti conferentia.	f. 62	S omnia quare non semper fida.	f. 64
Reuulsio, quibus fiat præfidijs.	f. 69	S terilitatis causa quæ sit.	f. 68
Repletio ad vasa & ad vires.	f. 97	S alacitas qua de causa oriatur, & de ea dubitatio.	f. 68
Repletio vniuersalis est & particularis.	f. 97	S emen quomodo generetur in corde & testibus.	f. 68
Refrigerantia & calefacientia quando usurpanda.	f. 113	S emen qua ratione secundum deprehendatur.	fol.
Regimen contalescentium quale sit.	f. 123	fol.	68

I N D E X

- Seminis defectum restaurantia remedia. f.69
 Sanguinis quæ sit essentia & natura. f.69
 Sanguis quibus modis fiat impurus. f.70
 Sensus quomodo iudicat de sensibilibus. f.73
 Sani homines quibus præferuntur à morbis. fol.
 Sani homines an dietam mutare debeant. f.77
 Solita & consueta insomnia bona sunt. f.80
 Status naturalis quomodo dignoscatur. f.86
 Semen quid sit & eius materia. f.92
 Stomachus quæ recte concoquere valeat. f.98
 Succu pravi quomodo corrigendi sint. f.100
 Somnia de robustis carnibus & eius cura. f.103
 Sensibile excellens noxium sensibus. f.105
 Sedes concupiscentiæ ubi sit. f.107
 Simile cur moueat simile. f.107
 Symptomata de retentis præter naturam. f.114
 Secretionis humorum symptomata. f.114
 Secretio bilis ad varia loca. ibid.
 Secretio sanguinis & excrementorum quomodo. f.115
 Sanitas quomodo per somnia proposita conferuetur. f.122
 Species dietæ quotuplices habeantur. f.122
- T**ria in quolibet textu considerata. f.5
 Tria insomnia, speculatiua, actiua, factiua. f.6
 Tranquillitas quid apud Hippocratem. f.18
 Triplex species facit insomnium. f.18
 Turbatio quid, & quomodo ab Hippocrate dicatur. f.18
 Triplicia insomnia à celestibus, Elementis, & elementatis. f.20
 Tutrix per similia conferendo prodest. f.22
 Tripliciter operatur imaginatrix, & quomodo. f.32
 Terrores & terrifica qualia sint. f.43
 Tripliciter accipitur diæta leuis. f.48
 Tranquillitas maris quid in somnijs. f.54
 Turbo & procella quid in somnijs significant. fol.
 Tempestas & vortex quid denotet. ibid.
 Turbo accensus in somnijs quid portendat. ibid.
 Turbo accensus quomodo generetur. f.55
 Terra aspera quid præagiat in somnijs. f.57
 Tertia die quid peragat natura. f.61
 Testium cum arboribus conuenientia. ibid.
 Terræ & ædium motus quid in somnijs prædicat. f.75
- Tertia insomnia cuius sint conditionis. f.75
 Tertia dies & quarta cur ab Hippocrate numeretur. f.84
 Tertium insomnium ab internis, & externis. fol.
 Tinctura & passionis mixti quales sint. f.89
 Tingibilia corpora quæ dicantur. f.89
 Testium propria actio quæ sit, & qualis. f.95
 Tertia pars cibi per quinque dies imminuetur. f.96
 Thermæ seu balnea calida quid sint. f.101
 Tristitia animæ vegetatiuæ, vnde proficitur. f.103
 Tristitia & desolatio quid dicantur. f.108
 Timor quid sit, & qua ratione generatur. f.108
 Tria sunt quæ in passionibus requiruntur. fol.
 Triplex est Medicus, agens, præcipiens, & præfens. f.111
 Turgentis humoris ratio & cura. f.118
 Turgentium & fluentium humorum indicationes. ibid.
 Tempus & exacta dietæ quantitas. f.121
- V**ocis exercitia quibus conueniant. f.12
 Vomitus in quibus affectibus opitulatur. fol.
 Vitalia quid, & quotuplicia sunt. f.13
 Vomitus quando & quomodo indicatur. f.17
 Vestium mutandarum ratio gemina. f.23
 Vnde fiat rerum quarundam concoctio. f.24
 Vomitus qui, quando, & quomodo conueniat. f.26
 Vociferatio est materia remedij. f.27
 Veratrum quibus ægrotorum affectibus debeat. f.30
 Vomere à fomentis quomodo locum habeat. fol.
 Victus ratio in morbis calidis quæ. f.34
 Victus ad sanitatem, robur, & ad utrumque. fol.
 Vini abstinentia & vinum album. f.35
 Vomitoria quomodo parentur & quando. f.36
 Vomitus quibus modis conficiatur. f.43
 Varietas cibi in quibus expectanda. f.44
 Velox & circularis cursus quid & quomodo. fol.
 Velox cursus in quibus prodesse soleat. f.47
 Vtilia quædam absolute quædam relatiuè. f.50
 Vires ciborum quomodo spectandæ. f.52

Vox.

E L E N C H V S

Q V Æ S T I O N V M M E M O R A B I L I V M
quæ in hoc opere tractantur & solvuntur.

Q uomodo dormientes possint somnare. fol. 7	Cursum & ambulatio qua ratione differant. 28
An omnia insomnia diuina sint. fol. 10	Meliores & deteriores quæ insomnia videant? 31
Quot sint motus omnes in corpore humano. 13	Imaginatrix quomodo in somno & vigilijs operetur. 32
Quæ sint causæ impediens insomnia. fol. 23	Cur motus magni in die noctu exiguè percipiuntur. 32
Hippocrates quare in Medicina somnij rationem habeat. 14	Cur sensibilia obiecta noctu facilius dignoscantur. 32
Cur quinque dierum numerus ab Hippocrate obseruetur. 16	Cur parui motus noctu videntur magni. 32
Quomodo inedia corpus humanum afficiat. 16	Cur de odoribus non fiant insomnia. fol. 30
Quomodo cognoscens anima & cognoscibile vnum fiat. fol. 18	Quomodo humores excitare possint insomnia. ibid.
Quare corpora ante purgationem fluida facere oportet. 19	Cur obiecta generice tantum non specificè percipiuntur. ibid.
Cur Hippocrates inter cœlestia insomnia Solis & Lunæ tantum mentionem facit. 21	Cur similitudo individualis sit omnium difficillima. 33
Quomodo planetæ respondeant partibus hominis. 22	Cur triplex tantum motus animæ, non multiplex. 33
Quomodo pathemata corporis significantur à planetis. 22	Quæ cognitio prior sit, quæ verò posterior. ibid.
Qui affectus præter naturam extremi vocandi sint. 24	Actus individualis cur difficilior. ibid.
Cur Hippocrates ambulationem post exercitium proponat. 24	Cur & quando motus præter naturam sit velocior naturali. 34
Quibus causis variæ concretiones fiant. fol. 24	Victus ad robur, sanitatem, & ad vtrūque quis sit. ibid.
Cur Hippocrates non omnium præsidiorum meminisse soleat. 25	Cur Hippocrates vino interdicens, album tamen concedit. 35
Cur motus circularis sit homini præter naturam. 27	Cursum cum vestimentis qualis apud Hippocratem. ibid.
Cur passiones Lunæ designant cavitates stomachi. 27	Cursum sine & cum vestibus quæ differentia. ibid.
Cur passiones cordis per solem indicantur. 27	Cur à fomentis vomitum probet Hippocrates. 36
	Fluxus & refluxus in homine quot sint & quando. 40
	Cur

I N D E X

Cur humores moueantur motu diurno. 41	Quid per tertiam partem et numerum quinque dierum intelligat Hipp. 79
Cur fluxus copiosiores à Vespera in noctem, quam ab ortu solis in Vesperam. 41	Cur combusta aliquando leuiora, aliquando grauiora. 82
Quot sint differentie sanguinis in humano corpore, 42	Quare leiuus non lauandus. 83
Numerus quinaris cur à Medicis obseruandus. 43	Cur à cibo quandoque balnea ineunda sunt. 83
Cur imparibus diebus natura potissimum operetur. 44	An hæcticis frigus externum sit contrarium et amicum. 84
An ignis celestis & elementaris specie differant. 45	Cur animi mores motum humorum sequantur. 84
Cur Islandici sint melancholici. 46	Quomodo anima in humoribus esse dicatur. 84
Quibus causis terror potissimum excitetur. 47	Cur Hippocrates generici tantum remedij meminit. 89
Quarta dies quomodo optima sit inter criticas. 48	Quomodo virtutes à corde delegate specificantur. 93
Cur aer tantopere spiritus & humores alteret. ibid.	Quot sint alimenti mortui facultates. 93
A qua causa vires seminis dependant. fol. 50	Cur tertia pars per quique dies ininuenda. 95
Cur somnium à Deo præfagit ingesta fol. 50	Cur peregrina insomnis semper repletionem significant. 97
Quomodo à malis Dijs aliquod materiale accipere possumus 51	Cur biliosis instabiles sint, melancholici stabiles. 98
Cur principatus inter partes cordi tantum tribuatur. 59	An leuissima diæta Hipp. indicari queat. 99
An causæ & signa necessariam habeant dependentiam. 61	An labor maximus ægrotanti competere possit. 100
Cur à cœna ex Hipp. sententia ambulandum. 63	Cur à cœna sint exercitia obeunda. ibid.
Quare per quinque dies Hippocrates in diæta subsistit. 63	Cur et quando à cibo potius quiescendum. 101
Cur quædam salacia non sunt fecunda. 68	Cur melancholici curis et tristitia conficiantur. 103
An semen in corde & testibus simul generetur. 68	Cur inopiæ morbis Hipp. non adhibet præseruationem. 103
An exspiratio purget totum corpus. 72	An valida virtus paucitatem alimenti indicet. 104
Vermes an in intestinis tantum generentur. 72	Cur in repletionem curanda Hipp. tantum diæta meminit. 104
Cur deambulationes non debent esse breues. 74	An concupiscentiæ sedes multiplex. 106
An homo sanus diætam mutare debeat. 76	Cur simile trahitur et mouetur à simili. 107
	Cur imaginatio moueatur secundum representationem, non secundum exitum.

COMMENTARIA

IN LIBRUM HIPPOCRATIS
DE INSOMNIIS

Auctore

IOANNE COLLE BELLVNENSI.

DE SANITATE TVENDA,
& amissa recuperanda cognita

Per infomnia Coelestia, elementaria, & elementata.

De infomnio, artifice infomnij, & eius natura.

TEXT. HIPPOCR.

VISQVIS de his, quæ in somnis ob-
ueniunt, rectè coniectat, is magnam
habere vim ad omnia ipsa reperiet;
Anima enim vigilat, & quū quidem
corpori inseruit, in multas partes
distributa, non sui iuris est, sed partem aliquam sin-
gulis corporis partibus, siue sensibus distribuit, au-
ditui, visui, tactui, gressui, actioni, ac omni corpo-
ris facultati. Ipsa autem animæ cogitatio sui iuris
non est. Quum autem corpus quiescit, anima in mo-
tu est, & corporis partes perreptans, domum suam
gubernat, & omnes corporis actiones ipsa perficit:
nam corpus dormiens non sentit, ipsa verò vigilans
cognoscit, ac visibilia videt, & audibilia audit, va-
dit, tangit, tristatur, animaduertit. In summa quæ-
cunque corporis, aut animæ munia, ea omnia anima
ipsa in somno obit. Quicumque igitur hæc rectè iu-
dicare nouit, magnam sapientiæ partem nouit.

A

COM-

COMMENTARIUM

Isagogica totius
artis Medicæ.

Quinque partes
Medicinæ.

ADMIRABILIS Hippocrates mira breuitate excogitauit nos docere totam praxim Medicam, curationem omnium morborum, præseruationem causarum, & symptomatum, & conseruationem omnium virium vniuersalium & particularium varijs exemplis insomnij, quia singulari doctrina philosophica, & medica breuitate, & aphoristicè in medium ante oculos in hoc aureo libello ponit quinque partes Medicæ artis; Physiologiam de membris, humoribus, spiritibus, & animæ potentijs, alricis, sensitivæ, motivæ & rationalis, & sanitatem humani corporis, & eius principia, partes, & passiones: Pathologiam de causis morbificis internis, & externis, de morbis, & intemperie, mala conformatione, & soluta vnitatem, de symptomatibus in actionibus læsis, imminutis, ablatiis, deprauatis, facultatis nutritivæ, vitalis, sensitivæ, motivæ & rationalis, in excrementis exeuntibus, vel retentis primæ, secundæ, & tertiæ coctionis; in qualitatibus mutatis penes quinque obiecta Sensuum. Tertiò patefacit simeoticam, physiologicam & pathologicam, de signis pathognomonicis, assidentibus, & superuenientibus, diagnosticis, prognosticis, & rememoratiuis collectis à qualitatibus, actionibus, excrementis, atque communiter vagantibus. Quarto ostendit Præseruatiuam tutricem sanitatis præsentis similibus, & quintò Curatricem, restauratricem deperditæ contrarijs, & methodum vtriusque recitat, & administrationem remediorum & materierum; imò per insomnia naturalia à causis internis excitata naturaliter,

ter, nos ducit in cognitionem, & notitiam corporis salubris, insalubris, & neutri. & in causas salubres, et neutras, ad hominem arte sanandum, vel conseruandum similibus, vel contrarijs tutò, citò & iucundè per indicationes, experientiam & analogisimum. Quid amplius desiderari poterat in paruo libro, in quo tot documenta medica elucent, quot verba, à genio naturæ philosopho doctissimo, & Medico clarissimo Hippocrate? numine Medicinæ? cui tanquàm Deo tota Græcia auream statuam, & coronam erexit? quid si per causas nobis tradit notitiam sanitatis tuendæ, & amissæ recuperandæ? quid si per effectus facit nos certos de causis conseruantibus, & destruētibus harmoniam humanam? quid si per insomnia primò cœlestia, secundò elementaria, tertio elementata, significantia sanitatem, & morbos in genere, deinde in specie nobis dilucidat, doctrinam singularem, vtilem & iucundam ad practicam Medicinam vniuersalem, & particularem exercendam, & mira breuitate totam artem docet? quid si per hæc nos eleuat ad naturam formæ sanitatis, morborum, causarum & symptomatum, sedis affectæ, & causæ effectricis? quid si patefacit remedia determinata, & præsidiorū materias & rectum earum vsum? quid, quantum, quomodo, quando & vbi? Ecce igitur quomodo breui ordine, & facili methodo, paucisq; verbis nos ducit ad totā artem Medicam exercendam, & quinque eius partes illustrat. Et quia documenta breuiter narrat, ideo speculatione eget, & dilucidis commentarijs.

Insomnium igitur (Hippocratis primò, deinde etiam Aristotelis testimonio,) est phantasma, & passio primi sensitiui in somno, quod mouens immediatè phantasiam vigilantem, & non omninò ligatam simplex, aut composi-

Finis Medicinæ.

Medicina per demonstrationes à priori, & effectua constituta est.

Ordo Hippoc. in hoc libello.

Quid sit insomnium, & quotuplex.

4 Comment. in lib. Hippocr.

fitum, affirmans, vel negans, diuidens vel componens inferens, & syllogizans cum ratione excitatur, ab internis causis potissimum, spiritibus animalibus, vitalibus & naturalibus alteratis, aut humoribus naturalibus, vel præter naturam, aut partibus solidis labefactatis, aut impeditis, aut solutis, & hæc potissimum cause ad insomnia naturalia Medicis accommodantur.

Causæ insomniorum internæ, & externæ.

Ordo & modus generandi insomnia.

Ab externis etiam causis naturalibus affectiones animi & corporis originem ducunt insomnia, ex visu, auditu, olfactu, tactu, gustu, odio, amore, letitia, voluptate, dolore, ab aere, regione, tempore anni, ventis, tonitruis, pluuijs, cælo & astris, motu, & lumine eorû, per sensibiles qualitates humanum corpus alterantibus, & præsertim imaginatiuam, animales spiritus, & anteriores cerebri partes humidiores, & impressionibus aptiores, quæ quidem non immediatè producunt species, & imprimunt, sed prius causant realem affectum corpori, à quo postea species elauatur, & phantasma, quod in somno cognitur: à phantasia insomnium efficit; tandem res animata, voces animalium, intelligentiæ, angeli boni, vel mali continenter, vel medijs naturalibus, vel Deus, qui est Creator omnium, & omnes creaturas mouere potest phantasma in somno, & de nouo inducunt, quod (vt supra disertum est) dicitur etiam uisum in phantastica virtute causatum à specie sensibili exeunte à memoria, vel à sensorijs particularibus cum sanguine refluyente tempore somni.

Quid sit insomnium.

Species, simplex compositum, syllogizans.

Hæc etiam descriptio insomnij, eius essentiam, locum, & causam effectricem explicat, animus quidem noster suapte natura non est aptus diuinare & præfagire futura, sed solus Deus; homo uero & cetera animalia secundariò ex causis secundis, & signis prænunciant, & res occul-

occultas in presentia manifestant per somnium confusum, & inordinatum, vel clarum & ordinatum naturale, vel animaticum, vel fortuitum.

Quae tria etiam expenduntur semper, vel ut signa, vel ut causa, vel ut per accidens, ut exemplis in Commentario explicabimus. Facile praevident Ecstatici, qui mente commoti, cogitandi in unum obiectum tantummodo collimant, secundo melancholici tenuitate spirituum, & firmitate, tertio amici propter nimiam benevolentiam & voluptatem; diuinamus quidem per signa, per causas, & per accidens. Hippoc. verò praecipue de infomnijs humanis sermonem habet, & ut signis denunciatis affectiones naturales, vel praeter naturam humani corporis, & ut causis producentibus affectiones naturales, vel praeter naturam, & per accidens praesertim naturalibus, à causis internis humani corporis, & externis supra recitatis & fortuitis. Hippocratis notandum artificium, qui à caelestibus exordium sumit, & deinde secundo ad elementa, & tertio ad terrena descendit, quae tamen ostendunt sanitatem praesentem, vel lapsam, & modum agendi. Verum subiectum huius libri est aeternum hominem arte sanabilem, & cognoscibilem per somnia, tanquam per signa modo diagnostica, modo prognostica, modo rememoratiua: à signo quidem, & à posteriori demonstrationes construit, necnon etiam à causis, & à priori, ut haec Medica ars suas etiam demonstrationes obtineat: his breuiter animaduersis, Hippocratis primus textus explanandus venit, & primo verba explicabimus, secundo dubia dissoluemus, tertio ad faciendam medicinam praecpta, & obseruationes trademus, atque materias remediorum Chirurgicas, pharmaceuticas, diateticas, atque earum rectum usum quantum

Triplex naturale, animaticum, fortuitum.

Triplex infomniū tripliciter.

Vt causa.

Vt signum.

Per accidens.
Ordo somniorum in libello.

Subiectum huius libri.

Doctrina Hippoc. in hoc libello.

Tex. Comment.
Tria in quolibet text. explanando obseruanda.

6 Comment. in lib. Hippocr.

Tria insomnia speculatiua, actiua, effectiua.

Circa tria bona, animi, bona fortuna, bona corporis.

Primo physionomiaz.

tum, quando, quomodo & ubi expendemus. (Quisquis de his, quæ in somnis obueniunt, rectè coniectat) *Observandum in dormientibus somnia esse alia speculatiua, alia actiua, & alia effectiua, prout intellectus noster est speculatiuus, vel actiuus, vel effectiuus, & obiecta eius tria aliq; bona animi spectare, alia bona corporis, & alia bona fortuna; sed Hippocrat. de Insomnijs agit non ad Philosophum, & ad cognitionem veri tantum attinentibus, sed practicè ad cognitionem presentis sanitatis, uel lapsæ, & ad tutelam & curationem, & ad remedia. Idcirco sunt signa experimento, & ratione comprobata, valde certa, & fida, & multa sapientia referta demonstratiua, & prognostica, quæ debent à medicis elegantibus obseruari. Hi Medici si elegantes sunt, etiam rectè coniectant, per causas, & per effectus cognoscunt, & probant. Quapropter in hoc primo text. docens Hippocr. quid sit insomnium ad Medicum accommodatum, & ad quam partem animi, uel corporis, Inquit primo insomniū esse phantasma in somnis obuuium animæ sensitivæ vigilantis tunc. Porro uigilat anima, dum corpus quiescit, & perficit omnia munera, quæ erant communia corpori & animæ, (Actiones sunt suppositorum, & egeat ministerijs corporis) dum corpus agit; sensibilia omnia ipsa uigilans cognoscit, uisibilia uidet, audibilia audit, tactilia tangit, omnesque animi affectus, odium, amorem, tristabilia, odibilia, amabilia, delectabilia sentit, animaduertit dignoscibilia, speculatiua, agibilia & effectibilia, an bona, uel mala sint, uera, uel falsa, vadit, & mouet corpus, nempe spiritus, humores, & solida, nam mutuo communicant affectiones animæ & corpori, & corporales animæ, teste Philosopho I. physion. vnde noctiuagi in somnio agitati dormientes ambu-*

ambulant, se mouent, loquuntur, audiant, iter faciunt, ut tradidimus exempla in libro nostro de Idea, & theatro de Catharina Fanensi, & alijs; facultas quidē imaginatiua organica & mista corpori non distincta à memoratrice & sensu communi, quem attingit somnus & vigilia, nisi officio, & sede, & operatur circa phantasmatata ei oblata à memoratrice, aut sensibus particularibus quoquo pacto leuiter excitatis ab internis vel sensibilibus externis delatis ad sensum communem, licet somno pressum, non tamen omnino sopitum, & immobilem, neque vix & transitus spirituum animalium, caloris et vitalis omnino sunt clausa, sed per exigua hiant, unde species cognita à sensibus particularibus offertur sensui communi, & hac imaginatrici; hac de causa dicit Hipp. anima in somno omnia munera obit, quae erant animi & corporis in vigilia, exercet quidem omnes sensationes, memoratur, intelligit prima, secunda & tertia operatione, mouet, distribuitur aīa primò residens totaliter in corde totalitate essentiae, primò à corde primò viuente & ultimò moriente (testimonio Hippoc. Aristot. necnon Galeni & Auiceni.) rōnalis, ut superior, tãquam tetragonus habet in se vegetatiuum & sensitiuum actū, & imperitur cerebro per neruos, in quo appellatur animalis, secundò epati per venas, & dicitur vegetatiua, testibus per arterias, venas & neruos, & tunc consurgit generatrix particulariter: communicatur etiam omnibus partibus per spiritus vitales, animales, & naturales, & his organis spiritalibus operatur, habitat tamen propriè in parte organica viuente, cuius temperamento, & organizatione ad animationem, & iudicium, & ad actionem & passionem utitur, & primo communi & accommodato omnibus ipsius cordis. Est enim actus primus corporis organici

Phantasia, sensus communis memoria non differunt.

Quomodo dormitates possint sonari.

Dubitatio.
Solutio.

Anima tota residet in corde primo. De principatu cordis.

8 Comment. in lib. Hippocr.

ganici potentia uitam habentis . Manifestat etiam Hippocr. utilitatem huius libelli de Insomnijs , & artificis quando inquit , (non solum vim , sed magnam habere sapiētiam ad oīa ,) ad oīa contēplabilia , agibilia , effectibilia , ad omnia uegetat , sentit , ratiocinatur : tetragonus homo continet trigonum , uegetatiuum , sensitiuū & rationale , & exercet actus secundos , prout organa sunt statis temporibus accommodata . Medici sensati artifices accipiunt secundam emanationem magis sensatam apparentem , & utilem pro appositione Medicinarū :) pars sapientiae est Philosophia naturalis , & Medicina , & is rectè indicat insomnia , qui callet Philosophiam , & Medicinam , & ualet iudicare de re simplici contēplabili , agibili , effectibili , de affirmatione , & negatione & de syllogisticis , quia etiam sapiens dominatur astris , elementis , & elementatis , dum uerò anima uigilat , non est cogitandum , animal non dormire , sed sumit uigilare pro esse in actu secundo : de ijs , sepe sermonem habuimus inuicem cum admodum reuerendo patre Vincentio Maria Cimarelli Theologo Dominicano , qui Urbini : & publicas , & priuatas lectiones Theologiae , Philosophiae , & Astrologiae doctissimè docet , & cum nobilissimis Academicis Urbini , qui ingenij acie , singulari doctrina , nobilissimam Urbem totumque orbem illustrant .

De som-

De Infomnijs. 9

De Infomnijs bonis & malis, significantibusque repletionem, aut euacuationem in uniuerso corpore, vel parte, & de Curatione.

TEXT. HIPPOCR. II.

QVÆCVNQVE quidem igitur somnia diuina sunt, & quedam euentura significant, aut urbibus, aut populo priuato, siue bona, siue mala, non ob ipsorum delictum, de huiusmodi sunt qui iudicant certam artem habentes. Quæcunque autem corporis affectiones sunt, & anima per ipsas repletiones, aut euacuationis rerum à natura insitarum excessum, aut consuetorum mutationem præmōstrat, de his quidem itidem iudicant, & partim assequuntur, partim aberrant, & de neutris rectè sentiunt, cur nam fiant, neq; sciunt quando assequuntur, neq; quando aberrant, cauere admonentes, ne quid mali accidat. Atq; hi non docent, quomodo cauere oporteat, verum Dijs supplicare iubent. Et supplicare quidem decorū, ac valde bonum est, oportet autè etiam ipsum opitulari, & Deos inuocare. De his igitur res hoc modo se hēt.

Essent la infomnij

COMMENTARIVM II.

Hippocrates in hoc libro omnia admiranda, & notatu digna proponit in praxi exercenda, & breui oratione; verum quia tota Medicina consistit in additione, vel detractiōne naturali, uel præter naturam, ab uniuersali additione & morbosa detractiōne exordium sumit, & curam instituit. Adno-

Artificium Hipp. in hoc libello, ordo, & doctrina.

B tan-

10 Comment. in lib. Hippocr.

De diuinat. per
somnia.Qui veri infomnio
rum artifices.Dubitatio de in-
somnia diuinis,
humanis.

Solutio.

randum. Est etiam artificium Hippocratis, & modus docen-
di totam praxim his exemplis de insomnijs, & primò species
insomniorum enumerat, & incertitudinem artificum præ-
sagientium per insomnia. (Quæcunque igitur somnia)
licet Aristot. dicat, somnia non esse diuina, nempe à Deo, sed
dæmonia, idest supra captum humanum, ipse tamen Hip-
pocr. fatetur diuina, etiam à Deo missa, bona uel mala Vr-
bibus, aut populo priuato, que nostris Theologis & ueritati
arriident, nã ob ipsorum delicta accidunt absque causa exter-
na, aut à Deo, soli ipsi cognita, aut hominibus diuinitus af-
flatis & eruditis: (nemo nouit que Dei sunt; nisi spiritus
Dei, ita Daniel somnium Nabuchdonozani interpretatus
est) & de his sunt (qui iudicant certam artem habètes,) non
ex uno tantum signo, sed ex pluribus simul coniunctis,
somnia mortalia corporis affectiones significant, & præmon-
strant mutationem consuetorum, uel excessum rerum à na-
tura insitarum propter repletionem, uel euacuationem corpo-
ris, de his sunt (etiam qui elegantes, & periti experientia,
signis, rationibus, & analogis iudicant, et ueritatem as-
sequuntur. Sed queritur primò cur diuina, uel mortalia
fiant insomnia? Secundò propter quem finem, uel propter
quam causam efficientem: porrò non rectè sentiunt, ne-
que sciunt admonere, quomodo cauendum, ne quid
mali accidat, neque remedia afferunt, sed solum Dijs
esse supplicandum, quod quidem agendum est, & ora-
re & supplicare, quoniam opitulantur.) Verè Hipp. eos
damnat, tanquam omnia insomnia in Deum referentes, &
non in causas naturales, per quas Deus operatur, & non hu-
mana remedia tentantes. De insomnia diuinis etiam agit
Hippocrates, sed potissimum de caducis ad particularem ho-
minem attinentibus, & ad eius sanitatem, & morbum,
non negat preces, & supplicationes in Deum, sed ad natu-
ralia

*ralia etiam se conuertit remedia, quæ ut Medicus Philoſo-
 phus adminiſtrare debet, & eodem tempore Deos orare, &
 remedia naturalia adhibere hortatur. Epicurei omnem fi-
 dem ſomnijs ſubſtulerunt, Stoici è contra diuina prædixe-
 runt. Abſtractum intellectum immittere ſomnia Auerroes
 putauit. Auicenna poſuit nexum formarum, Albertus &
 Landunus arbitrati ſunt cauſari à cælo diſponente, & alte-
 rante humanum corpus, & phantaſiam. Horum omnium
 ſententiæ ueritatem conciliant, quia ſæpe, ut aiunt Plato-
 nici, fortuita ſunt, & inania, diuina produciuntur à cæleſti-
 bus, & externis, aliquando ab internis, & naturalibus hu-
 mani corporis, ſed potiffimum Ariſtoteles naturaliter, &
 ſolo lumine nature directus, non agnouit Deum autorem in-
 ſomniorum, quia, ut teſtatur, emitteret ſapientibus, non
 autem indoctis, probis, non malis, ſi uti ſe res habet ad
 eſſe, ita cognoſcatur, & adæquat rem cum intellectu,
 & phantaſma cognitum in ſomnio rei, & res phantaſmati
 correſpondet; & ratione, experimento & analogiſmo de-
 corati, certam artem tenent certitudine cauſæ & effectus,
 nam in artibus ratione, & experientia inniti debemus,
 & hi ſoli ſcientes, & periti uocantur, qui uniuersalia,
 & particularia agnoſcunt, (teſte Ariſt. I. Metaphyſ. hinc
 ueritas inſomniorum, quæ elegantem Medicum decent,
 (reliquis alijs in præſentia omiſſis) etiam bruta ſomniant,
 & naturales paſſiones per inſomnia demonſtrant, & nobis
 ut ſigna prænunciant futura. pluuias, tempeſtates, ſereni-
 tatem, Solis ortum, Meridiem, Occaſum, diem, noctem,
 & ſimilia.*

I. Metaph. I.

12 Comment. in lib. Hippocr.

*De Insomnijs significantibus repletionem, aut
sanitatem symmetriam omnium mem-
brorum, atque de cura, & tutela.*

TEXT. HIPPOCR. III.

Essentia insomnij
à repletionem aut à
symmetria.

Cura.

VÆCVNQVE insomnia mens homi-
nis in nocte per somnum offert de diur-
nis actionibus, & reddit quomodo facta
sunt ea, quæ seria ac iusta in re per diem
facta sunt, aut de quibus consilium initū
est; hæc homini bona sunt: sanitatem enim significāt,
propterea quod anima in diurnis consilijs perseuerat,
neque repletionem, aut euacuationem aliqua alia forinse-
cus allapsa re, victa. Quum autem insomnia diurnis
actionibus aduersantur, & de ipsis pugna oboritur;
quum sanè hoc contigerit, turbationem in corpore
significat, & siquidem fortis fuerit, fortè est malum; si
verò leuis, debilius. De actione quidem igitur, an a-
uertenda sit, siue non, nihil decerno. Verum corpus ho-
minis curari consulo, repletionem enim aliqua intus fa-
cta, secretio quædam contingit, quæ animam perturba-
uit. Si igitur fortis fuerit contrarietas, vomitum facere
conducit, & cibos leues exhibere sensim adijciendo
aliquid ad dies quinque, & deambulationibus multis,
ac velocibus sensim augescantibus uti, & exercitijs
exerceri moderatis pro ciborum assumptorum ratio-
ne. Si verò debilior fuerit contrarietas, detracto vomit-
tu tertiam cibi partem adime, atque hanc sensim rur-
sus ad dies quinque adijce, & deambulationibus pre-
me. Sed & vocis exercitijs utatur, & Dijs supplicet, &
turbatio ipsi sedabitur.

COM-

COMMENTARIUM III.

SI rectum est iudex sui, & obliqui, corpus salubre, erit prima regula in salubris, & neutri, & ita causa & signum: iure Hippocr. qui multa notata digna nobis reliquit, pro medicina exercenda explicat primò insomnia bona & recta, salubria sanitatem significantia, & symmetriam spirituum, humorum, & membrorum, & rectam commensurationem, omnesque motus naturales corporis, generationes, oēs corruptiones, augmenta, decrementa, alterationes transeuntes, & immanentes, & motus locales naturæ & animæ, & fluxus & refluxus quotidianos; Deinde de diurnis actionibus, & consilijs seria ac iusta re factis, & de rationibus & causis actionum illarum, & consiliorum, quæ significant sanitatē, de qua Gal. etiam in 6. libris regulas tradit conseruandi ipsam in genere per similia tuentia temperiem naturalem, compositionem, & unionem in qualibet ætate, sexu, tempore anni, & regione; similia sunt alimenta, quæ respiciunt corpus viuum, sunt etiam medicamenta, quæ conseruant ipsum, vt mixtum, & organicum. Deinde post vniuersalia dicta applicat ea cuique parti Principi, cerebro, cordi, epati & testibus, stomacho, carni, ventribus, & vesica, nam his conseruatis secundum principia simularia eorum, naturalia, calida, frigida, humida & sicca, & dissimularia, quæ consequuntur, & accidunt, prosequitur etiam ~~l~~ sanitas: atque spiritus, humores & solida actiones, & passionēs naturales exercent. Anima vigilat, imaginatiua & intellectus in somno, etiam perseuerat in diurnis cōsilijs, si neque repletionē, neque euacuationē, neque alia illapsa re forinsecus, victa sit. *Animales enim spiritus infer-*

Ordo & Methodus Hippoc.
Somnia ad bonitatem attinentia gratia humorum, spirituum, & solidorum.

Quot sunt motus in corpore,

Duplicia vitalia.

Quæ causæ impediunt insomnia.

14 Comment. in lib. Hippocr.

inferuientes memoria, & imaginatrici, & sensibus alijs, atque reëtrici facultati, à copia vaporum, & qualitate grauari irritatiue diurnas imaginationes perturbant, & disgregant, veluti si quis lapides plures, & saepe in aquam proijciat, circulos illos, & motus vnda rumpit, & dissoluit alter alterius, & omnes confusi, distorti, & inaequales apparent. Diurnæ actiones sunt inchoamenta, & preparant motum phantasmatum, & somnium, quod tunc est signum, aliquando etiam causa motus, qui fit in somno. Euacuatio etiam demens, vt inaniens ea, quæ interna sunt, alterat spiritus, refrigerat, inspissat, & obscurat: Concurrit etiam calor, & temperies cerebri, & cordis, quæ pariter læduntur euacuatione, vel repletionem, vel alia re forinsecus, aere, motu, medicamentis: (quies et tranquillitas aeris mare & vndas tranquillat, sic è contra.)

De infomnijs attendentibus ad morbos causas, symptomatica.

Quare si infomnia diuinis actionibus, & cõsilijs aduerfantur, & de ipsis pugna oriatur, turbatione in corpore significant, molitam à repletionem, vel ab euacuatione, & Hippocrat. nunc etiam transit ad sanitatem deperditam recuperandam, & primò corpori insalubri factam per nimiam repletionem, vel per nimiam inanitionem, quia (Medicina tota additio vel detractio) omnis insalubritas generica dependet primò vel à causa replente, addente, vel à detrahente, & inaniente, & primò in vniuersali, deinde has regulas accommodat Hippocr. particulariter spiritibus, humoribus, & membris in specie: & eorum symptomata, & morbos considerat, sed doctissimè agit; primò ab vniuersalibus exordians, deinde ad particularia deueniens: ita Aristoteles primo Phis. & Gal. primò Methodum generalem tuendæ sanitatis exposuit, deinde Methodum generalem medendi, & curandi, postea particularem instituit, huic spiritui, huic humori, & huic membro; præterea notat
Hip-

1. Phisic.
1. Meth.

Hippocrates etiam quantitatem turbationis, inquiens, si fortis est pugna, fortis est perturbatio, & fortis est causa perturbationis, si verò leuis, leuia etiam erūt alia: agit de quid agendum specifico, generico & indiuiduali: omnis recessus à naturali statu triplex est, magnus, mediocris, & debilis, & triplicia remedia, magna, mediocria, & debilia. Triplex quid agendum genericum, specificum, & indiuiduale, deinde que consequuntur, quid agendum, re-
 cta administratio materierum in quantitate, tempore, modo & loco. Verum, quoniam solus, vt medicus agere instituit, inquit, se non decernere de consilio vel actione diurna, an agenda sit, nec ne? Tunc enim talis determinatio pertinet ad motalem Philosophiam, sed tantum consulit, vt Medicus curationem humani corporis gratia sanitatis presentis conseruanda, vel dilapsa restituenda, insomniata tanquam hac manifestantia & presagentia considerat, & vtitur insomnijs tanquam signis diagnosticis, prognosticis, & memoratiuis. Etiam ex Galeno lib. de presag. ex insom. quidam somniat, sibi factum fuisse crus lapideum, ex perge factus paralyti correptus erat: alij instante crisi somniant se ipsos balneari, lauari, natari, & hoc insomnium presagiebat se sudare, alius frigore & febre dormiens se corripit imaginatur, & ita vigilans, febrem & frigus sentiebat. Ruffinus dormiens somniauit, visum amisisse, & contigit ei; potissimum somnia hac particularia corporis excedentia annotant, & vera sunt, secundò affectiones animi, amorem, odium, tristitiam, inærorem. His positis Hippocr. tandem remedia & curationem repletionis orditur à contraria causa morbo, & symptomati. An verò hac vel illa sit repletio, non aduertit, loquitur enim in genere, non autem in specie, sed si fortis est contrarietas insomniorum cum actionibus diurnis, & consilijs potest esse contrarietas, correspondens generica,

Triplex quid agendum.
 Secundò quæ consequuntur quid agendum.

Dubitatio de quibus agere intédatur.
 Solut. o.

Somnia naturalia.

Somnia animalia.

Cura repletionis.

Secunda repletio plethorica, cacochyma.

16 Comment. in lib. Hippocr.

Cura pharmaceutica.

Dieta.

Quæstio
De numero dierum
quinque.

1. Aphorif.

2. Aphorif.
Quomodo inedia
operatur, & quæ.Quæstio
De numero dierum,
& de quinque diebus.

rica, specifica individualis, vel in negatione absoluta, vel in reſta administratione remedij. Nunc verò ad materias remediorum ſe conuertit, & inquit. Oportet vomitum facere: aggreditur curationem pharmacia, & dieta, & reſto uſu materierum, & primò euacuat excrementa ſtomachi, quæ potiffimum ſolent mentem perturbare, & animales ſpiritus ſurſum delata, & quia ſtomachus etiam conſentit cerebro propter copiam neruorum, deinde exhibet cibos leues, qui etiam indicantur à copia humoris replentis, & qualitate humoris, vt facilè concoquantur, & digerantur, & leues ſint, paucique alimenti, & quoniam indicans vitale primum indicat, & deſumitur à virtute, ſi eſt ſimplex, ſi verò miſtum etiam à contrarijs (teſtimonio Hippocratis) ſenſim detrahitis primo cibos uſq; ad quinque dies, deinde ſenſim auget ipſos ad alios quinque (quinque dies continent ternarium, in quo fit ſegregatio, & alios duos dies, in quibus celebratur concoctio, & diſtributio: ſenſim permutat, quia nimium eſt Naturæ inimicum, & omnes mutationes ſubitæ & reſtinae malæ ſunt 1. Aphor. & motum naturæ reſtè operantis imitatur, deinde quia non adeſt vis indicantis ita potens, cum facta fuerit prius euacuatio per vomitum, & inedia per quinque dies, vt reſpondeat cibationi inedia, iuſbente Hippocrate, quæ celeriter inaniuntur, celeriter etiã reſficiantur. Inedia quidem per accidens excrementa tollit, nam inſitus natiuus calor temperamenti, & inſluens à corde per ſpiritus vitales, ab epate per naturalem, à cerebro per animaleſem ſemper abſumunt humidum pro ſui conſeruatione, generatione, & reſtauratione. Oritur amplius ratio cibandi ad dies quinque, non quia numerus dierum ſit indicans, vel indicatus, ſed quia eſt ſignum demõſtrans præſentiam indicantis vitalis, & dies quinque eſt numerus determinatus pro inde terminato, aliquando licet uſque ad ſeptimum,

primum, aliquando vsque ad duos tantum dies, quoniam nõ
 adest indicans; verum, vt plurimum vsque ad quartum
 perseuerat affectus, vsque ad quintum protrahit remedium,
 (& deambulationibus multis, & velocibus: per multas)
 & multitudinem quantum agendum, per veloces modum,
 & quomodo agendum significat. Docet sensim auferenti-
 bus & exercitijs exerceri moderatis pro ciborum assumpto-
 rum ratione, ambulationes distinctæ ab exercitijs respiciunt
 nimiam copiam humorum euacuandam, exercitia verò, vt
 leuiora, quotidiana excrementa ciborum, quæ in singula co-
 cione prima, secunda & tertia prouentum habent, & præ-
 fertim in tertia gratia caloris excitandi & frigerandi, &
 fuliginum superuacanearum, (si verò debilior fuerit con-
 trarietas, detracto vomitu) semper Hippoc. respicit ideam,
 & uehementiam indicantis, si vomitus indicatur à copia
 humorum existentium in stomacho, & impetum ad os fa-
 cientium, debilior contrarietas est signum absentie humo-
 rum, & indicantis vomitum, sed tantummodo presentie
 vaporum, vel exigui excrementi, quod alia remedia expo-
 stulat potens, mediocre, minimum, indicatum correspondeat
 potenti, mediocri, & minimo indicanti, ita recta admini-
 stratio, & materia remediorum, mutuam relationem in-
 ter se habent; etiam Hippocr. debiliora offert remedia, vide-
 licet tertiam cibi partem adimit, in fortiori medietatem, et
 deinde rursus adijcit vsque ad quinque dies; sicut enim per
 quinque dies statim cibi fuere detracti, ad tertiam; sic per
 alios quinque dies sensim ad tertiam adijciendi; & hæc
 sunt documenta memoria digna, & Methodum medendi at-
 testantia, & vsum. (At si leues cibi non autem consue-
 ti, & deambulationes multæ moderatæ ad tertiam par-
 tem multitudinis, & velocitatis:) Hanc dietam, & phar-
 maciam confirmat Hippoc. exercitijs vocis, etiam materia re-
 mediorum

Solutio de diebus.

Quæritas deambu-
lationum.
Modus earum.Ambulatio differet
ab exercitio.Vomitus quando
& quomodo indi-
catur.

Dieta.

Remedia æqualia
indicanti debent
esse.

18 Comment. in lib. Hippocr.

mediorum medica, quæ exhilarant, fuliginosa excrementa euacuant, calorem natiuum augent, atque lucidum, & sincerum reddunt: & sunt materia leues remediorum, & minima. Tandem his peractis post humana remedia in medium affert diuina, & nobis Catholicis piuum, & verum auxilium reuocat, inquit, Dijs supplicet, & ijs sedabitur turbatio animi.

Quomodo cognoscens anima fiat idem cum cognoscibili in actu cognoscendi.

Quomodo species cognita alteret corpus.

Tranquillitas. Triplex species facit in somnium.

Quid turbatio.

Serium quid.

Iustum quid.

Notandū autē ex Aristotele, Animā quoquo modo frigidam, calidam, humidam, & siccam euadere, & ferē cū sensibilibus transmutari, ut sensibile actu cum potentia sensitua vnum & idem fiat; actu enim sensibilia reddunt animam & sensum in potentia in actu, & vnum & idem in cognitione & actu cognoscendi; voluitur circulariter obiectū, anima quasi circulariter mouetur; sic species sensibilis recepta ab anima sensitua valet alterare spiritus, & corpus ut diximus in Cosmitore de signandis fetibus. Ceterum hæc species, ut diximus supra, modo ab externis obiectis, modo à specie relicta in memoria, aut in sensorijs in somno excitata, & oblata imaginatrici in somnium facit, quod effingit à motu, luciditate, puritate spiritus animalis, & caloris innati & influentis, intemperie cerebri sincera & pura. Turbatio fit ab his omnibus præter naturam, & præsertim in nocte, quia ut plurimum homines in ipsa dormiunt, & non in die. (Seria & iusta in re) nam id quod serium est, diligenter & fixè animaduertitur, & fortiter imprimi imaginem sui, & perdurat dicit (iusta) tanquam bona maximè appetibilia, & facilius cognoscibilia, quæ in animam infinguntur, è contra leuia, inania & iniusta, concitant igitur animi perturbationem turbati spiritus, & humores, uel ad libidinem, uel ad odium, & alias animi, & corporis passionnes: Proponit hæc documenta per exempla insomniorū, tanquam iucundiora, & magis ingeniosa, ut his facilius addisceremus.

sceremus praxim medicam; Galenus etiam, & alij, animi affectiones dignoscere & curare monuerunt, & Aristoteles etiam ostendit lib. de phisyonomia, quomodo passiones animi, & corporis seinuicem communicent, & 30. probl. I. manifestis exemplis rem totam explanat. Sed quis obijciat, cur Hippocr. in his passionibus sanandis, ut aliàs præcipit, non facit primò fluida corpora, non exhibet lenientia, præparantia humores, spiritus, solida, deinde purgantia? & cur sanguinem non detrahit, & alia grauia præsidia non administrat? His obiectis respondendum, quia proposita ab Hippocr. satis erant indicantibus, & tuò, iucundè, & citò satisfaciebant, nam vomitoria primas vias emundant, cursus, diæta alterant & euacuant; gradatim à leuioribus primò, & à diæta, secundò à pharmacia, tertio à chirurgia est exordiendum, ut si medicamentum non sanat, ferrum administratur, si hoc, ignis adhibeatur, si verò ignis nõ valet, incurabilis est Affectio.

Lib. de Phisyonomia.
30. Probl. I.

Dubitatio de alui lenitione.
Obiecta.

Solutio obiect.

Euacuantia.

Alterantia.

TEXT. HIPPOCR. IIII.

AT verò Solem, & Lunam, & Cælum, ac stellas, pura, atq; agilia solito modo videre, singula bona sunt, sanitatem enim corpori significant ab omnibus præsentibus; verum talem habitum præsentis diæta conferuare oportet. Si verò quid contrarium his fiat, morbum quendam corpori significat, à fortibus quidem fortiolem, à debilioribus verò leuiorem. Et astrorum quidem exterior est in corpore circuitus, Solis verò medius, Lunæ autem ad cavitates. Quodcunq; igitur horum astrorum extingui, aut lædi, aut disparere, aut sisti à circuitu suo videtur, iuxta illam ipsam par-

Essentia insomnijs, à cælestibus.

Cura tuerix per similia.

20 Comment. in lib. Hippocr.

tem morbum redundare significat, & si quidem ab aere aut nebula, aliquod ex ipsis astris pati quid horum videt; debiliorem; Si verò ab aqua, aut grandine, fortio- rem. Significat autem secretionem in corpore humida, ac pituitosam factam esse, & in externam circumferentiam illapsam esse. Conducit itaque huic & cur-
 Curatrix per con-
 praxia.
 sibus in omni vestitu, vt in multis sensim au- gescentibus, vt quam maximè exsudet, item deambulationibus ab exercitio multis citra prandium vti, & detracta ciborum tertia parte ad dies quinque sensim adijcien- do rursus exhibere. Si verò fortius videatur malum esse, etiam fomentis vti, nam per corporis cuticulam purgationem facere expedit, propterea quod in externa circumferentia offensio, & læsio existit. Cibis verò vtendum est siccis, acris, austeris, meracis & laboribus maximè siccantibus.

COMMENTARIUM IIII.

De insomnijs à cœlestibus particula- ribus.

Triplicia insom- nia à cœlestibus, ab elementis, tertio elementatis.

Nota.

Cœlestia nobilio- ra, sed ardua.

*N*unc Hippocr. explicat methodum ruen- de sanitatis, & medendi magis parti- culariter, incipiens ab insomnijs exci- tatis à cœlestibus, & aereis, significan- tibus sanitatem, aut morbosa pathe- mata, & sicuti in lib. Epidem. singula- res historias agrotantium, & memora- tu dignas collegit ad medicinam exercendam, ita in hoc par- uo libello colligit historias sanorum, & agrotantium cogni- torum per insomnia varia, cœlestia, elementalia & elemen- tata, & curationem, & præseruationem instituit congruis materijs dieteticis, pharmaceuticis & Chirurgicis, & re- cto earum vsu, cœlestia enim nobiliora sunt, & sic eorum cogni-

cognitio ardua, & difficilis, & maximè desiderabilis, minima enim eorum cognoscere, maximè delectabile, & amplius, quàm plura alia; animus quidè noster cœlestis, à sideribus, & Deo ad sidera se facillè extollit, & mundus inferior, & homo contiguus gubernatur à superioribus latioribus & ordinem, gradum, statum earum imitatur, & præsertim corpus humanum alteratur, & proportione respondet planetis & stellis, præcipuè Luna, & Soli potentioribus lumine & motu. Iure statuit Arist. 2. de anim. part. 5. & Abomazar c. 167. divina somnia perfectionem ostendere, & immortalitatem animæ & cognitionem relictam post mortem. Si quis Solem, aut Lunam nubibus obductam & obscuratam somniet, in morbum, & afflictionem incidit. Luna si quidem saepe respicit uxorem, Sol principem, Mars ducè exercitus, Saturnus iudices, Iuppiter locum regis tenentem, & thesaurarium, & Mercurius consiliarios. Si quis igitur Lunam caliginosam, & illunem videret, interitum mulieris & uxoris præfagit. Primò tractat Hipp. de signis prognosticis à cœlestibus sanitatem adnotantibus, quàm morbos & agritudines; prior enim sanitas dignitate & tempore: ubi sunt insomnia pura, ibi actiones naturaliter peraguntur: ibi sunt actiones naturales, ubi spiritus, humores & solida partes obtinent temperamentum simularium, & commensurationem conueniètem dissimularium: sanitas dignoscitur ab actionibus naturalibus, excrementis, & qualitatibus. Si quis somniet, Lunam, cœlum, stellas, pura & agilia solito more videre, singula bona sunt, & sanitatem prænunciant, puritatem, & agilitatem spirituum & humorum, luciditatem, copiam & præsertim membrorum principalium symmetriam, sed cur Hippocr. de Sole & Luna tantummodo, somnium recitat? an quia omnes partes corporis experimento, & ratione Astrologica cerebrum, epas, cor, testes, his præcipuè

Anima à Deo

Corpus humanum correspondet celesti, & stellis, planetis, & quodlibet membrum.

Infomnia? 4 a 11
Dubitatio cur de Sole & Luna tantum.
Solutio.

22 Comment. in lib. Hippocr.

Tutrix per similia.

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

2056 f. amin

cipue correspondent? Verum talem habitum presentē
 dicta conferuare oportet. *Similia similibus conferuan-*
tur, & sanitas exquisita iisdem, quibus genita fuit; ideo
eandem imperat dietam, quā utebatur (consueta non
immutanda sed conferuanda) iubente Galeno in lib. de
tuend. sauit. per dietam intelligit, non solum cibum, &
potum, sed res non naturales omnes, somnum & vigiliam,
inanitionem & repletionem, animi passiones, exercitia cor-
poris, Venerem, medicamenta, aerem & alia. Si uerò
quis somniet contrarium his, orietur morbus à fortibus
quidem fortior, à leuibus quidem leuior: vnde si in-
somnium appareat Lunam, Solem, astra, cælum, impura
& immobilia esse, tunc enuntiant morbum quendam, per
morbum intelligendo, etiam causam atq; symptomata: for-
tis, & leuis notant quid agendum specificum; astra respi-
ciunt circuitus exteriores corporis, scilicet cutem. Sol me-
dium thoracem, cor, pulmonem & epas, Luna cauita-
tes, ventres, intestina, vesicam & cerebrum. Quan-
do apparet lumen eorum extingui, aut ledi, aut disparere
scilicet volare in aliam partem, aut à motu suo ordinario si-
sti, declarant partem corporis destinatam astris affici, &
si patiuntur astra ab aere, aut nebula, debilis est morbus;
si ab aqua aut à grandine fortior, corpulentior enim est hu-
mor & vapor ab aqua & grandine, quàm ab aere, & ne-
bula & valet obscurius ledere lumen, & vebementius mo-
tum impedire. Demonstrant secretionem humidam
& pituitosam illapsam in externam circumferentiam;
ambitum cutaneum totius corporis, & lassitudinē, & vunc
Hippocrates considerat pathemata spirituum, humorum, &
membrorum, interna, & externa magis particulariter.
(conducit igitur huic) in presentia Hippocrates haurit
indicationes, & materias remediorum Chirurgicas, phar-
macu-

Quomodo Planete
 respondeant corpo-
 ri humano.

Quo pathemata
 corporis significē-
 tur à planetis.

Cura pathematum
 corporis.

macenticas & dieteticas in medium proponit, indicatas à forma, causa effeëtrice, & sede affecta, curatiuas, præseruatiuas & vitales, genericas, & specificas: Statuit cursus in omni vestitu multos, sensim augeſcentes, & vt

Cursus à quibus indicantur.

quamaximè exſudet,) qui indicantur ab humore vapoſo, vel nebuloso, vel grandinoso, aqueo, pituitoso, ſtabulante in ambitu & externis partibus; indicatur etiam

Sudorifica à quibus indicantur.

ubi agendum per sudorem expellentia: admirabilis Hippocrates in hoc eodem textu tradit methodum, & applicat ſanitati recuperandæ totius corporis, & membri particularis, & hoc modo artem Medicam docentem & operantem actiuè docet, & nos in exercenda Medicina. Galenus etiam dæternit ſomniantem de balneis, & aquis calidis sudorem præſagire, expellunt quidem cursus veloces sudorem, quia attenuant ſuccos & in habitum digerunt, & ad ambitum impellunt. (in omni vestitu) Per hæc verba narrat Hippocrates modum agendi, & administrationem sudorifici præſidiij; cursus alij perficiuntur ſine veſtibus nudo corpore, vt lucta, volutatio in puluere, & arena, natatio; alij cum leuiori veſtitu, vt cum induſio & ſubucula; alij cum omnibus veſtibus ſago, toga, prætexta, quaſi ſæpe debeat mutare veſtimenta, & in ſingula mutatione vti curſibus velocibus: magis veſtiti, quàm nudi, & facilius ſudant: ratiombus ab Aristot. allatis in ſecunda problem. & 5. 6. & 7. pori enim magis laxi manèt, & humor non facile diſſipatur: veloces curſus ſunt, qui breui temporis ſpatio magnum interuallum pertranſeunt, tardi è contra, rari qui longa mora redeunt, frequentes qui breui, at ſenſim & ſenſim augeantur, vt natura ſueſcat: (omne violentum naturæ aduerſarium,) non ſat eſt ſudor exiguus, neque magnus, neq, maximus; hic pertinet ad quantum agendum, Indicatam à quantitate intensua & extenſua indicantis.

Modus curſus à quo indicatur.

Cursus qui & quot modis, & vſus. 2. probl. 1. & alijs. 5. probl. paſſim. 6. & 7. probl.

Quantitas ſudoris à quo indicatur. quid fit ſudor.

24 Comment. in lib. Hippocr.

cantis, ideo inquit Hippocrates (& quam maximè exsudet) scilicet emittat copiosum sudorem extra cutem, non ut ea tantum rorida & humecta mollescat, similiter (multis ambulationibus uti citra prandium) id est, ante prandium & detrahare tertiam partem ciborum, quia indicans talem inediam exposulat tantum modo tertiam partem, leue enim est non medio ore, aut maximum; Extrema diæta extremis morbis accommodatur, ita de curatiuis & præseruatiuis est statuendum.

Qui affectus uocantur extremi.

Quid sit conualescentia.

Dubitar. Cur ambulatio post exercitium solutio.

4. Meteor.
2. De part. ani.
Dub. de austeris.

Dubitatio:
Solutio.

Vocantur extremi affectus, qui extremos labores & acutissimos annexos habent, idem ordo, & regula, obseruata in corrigendis, & debellandis affectibus, eadem adhibenda in restauratiua & conualescentia re corporacione dicta, quæ est quodammodo neutra inter sanitatem, & morbum; regreditur Hippocrates eodem ordine, sensim per quinque dies, quousque ad consuetum cibum & quantitatem redeat, & representat modum agendi tam utilem naturæ (deambulationibus ab exercitio multis) non licet post exercitia statim quiescere, sed paulatim multas ambulationes facere, (si fortius videtur malum, fomentis utitur) quæ validiora medicamenta per cuticulam expurgant, pariter cibus siccis & acribus, qui pollent facultate calefaciendi, extenuandi, & dissipandi humores, vapores, & nebulas; sicuti Sol grandinem, glaciem, nebulas, vapores dissoluit, quæ sunt à frigore & aqua concreta, calore colliquescunt, quæ à calido exprimente humidum & ob priuationem humidi, uti Sal, nitrum, ouorum putamina, humido liquantur 4. meteor. 2. de par. anim. (Austeris, meracis;) Cur Austera enumerat Hippocrates frigida & sicca, & astringentia, quæ contraria sunt acribus, calidis, siccis, & attenuantibus?

Dicendum per austera aliquando intelligi ea omnia, quæ sensum

De Infomnijs. 25

fensum gustus maximè feriunt, & lancinant, qualia sunt acuta, acida, & meraca; etenim simplicia & pura magis, quam commixta valent, quemadmodum etiã austeram improprie significata exsiccant, & licet hæc administrare, præsertim ubi adsit humiditas vorida, & copiosa; hanc eandem doctrinam Galenus decreuit de comp. med. local. in vitijs stomachi curandis: Sed quis obijciat contra dicta Hippocrates l. de aff. & l. de morb. l. de acut. morb. multas materias præsidiorum recitat, & hoc loco harum nihil meminit, ergo imminutus. Respond. tantummodò accommodatas materias, æquales, & potentes indicantibus recitare, non licet vti Veratro, neque sectione venæ in præsentia, hæc enim magnæ materiæ auxiliiorum magna expostulant indicatia.

De compos. loc.
Dub. contra dicta
Hipp. de remedijs.

Solutio.

De infomnijs malis à celestibus præter naturam significantibus stomachi, aut intestinorum lesionem, & de Curatione.

TEXT. HIPPOCR. V.

SI verò quid horum luna patiat, reuulsionem intro facere conducit, utique vomitu ab acris & falsuginosis, ac mollibus cibis, cursibus autem circularibus, celeribus & deambulationibus velocibus. Utendum & uocis exercitijs, & prandium auferendum, cibique detractio, ac rursus appositio eodem modo utendum est. Ob id autem intro reuellendum est, quia ad cavitates corporis offensa apparet. Si autem Sol tale quid pati uideatur, fortius iam malum est, & difficilius exigi. Oportet autem in utramque partem reuulsiones facere & rectis cursibus,

D &

Essentia infomnij
mali a celestibus.

Cura.

26 Comment. in lib. Hippocr.

& alijs laboribus omnibus. Ciborum autem detractio-
ne, ac rursus appositione eodem modo : deinde uome-
re, & sensim rursus cibos augere ad dies quinque. Si
uero serenitate existente premantur hæc, & debilia,
esse uideantur, & præ siccitate à circuitu suo impedi-
ri, periculum significant delabendi in morbum. Verù
oportet labores detrahere, & diæta humectiore &
molliore uti, & balneis ac ocio ampliori & somno lon-
gò ac multo donec malum sedetur.

COMMENTARIUM V.

*V*NÆ passio Planeta mediocris calo-
ris & potius frigidi, & humidis, ca-
uitates ledit, humidis & excrementis
scatentes, ideo à cavitatibus internis
extrahit excrementa à stomacho, & in-
testinis, (deque vitijs stomachi, &
intestino, & e arum curatione Hippocrates tradit præ-
cepta;) vomitus uero hæc euacuat excrementa stabulan-
tia in primis vijs, fit acerbis & salsuginosis, & molli-
bus cibis, quæ habet vim laxandi ventriculi fibras, sicuti acres,
& salsuginosi irritandi expultricem; vomitus quidem spon-
taneus, aut arte factus est prauus motus sursum humoris
in ventriculo ab expultrice irritata fibrarum transuersarum
sursum expellentium nocuum excrementum, fibræ uero
quæ retinent oblique sunt, & longitudinales etiam dictæ
ab Aristotele & eas mollire, & laxare oportet, ut ex-
pultrix facilius extra compellere valeat, id quod amplius
non retinetur. Eandem utilitatem præstant cursus circu-
lares veloces, & deambulationes, item, quæ hoc modo para-
tæ in circulum; etenim circularis motus prohibet motum hu-
moris

De stomachi, & in
testinorum vitijs,
& cura.

Vomitus qui, quan-
do, quomodo.

Quid sit vomitus,
& quotuplex.

Quot sunt fibræ, &
earum munera.

Cursus circularis
facultates.

moris ad extra, & transpirationem, quia circulus, & vertigo est motus compositus tractione & pulsione, non est re-
 ctus, vt sursum, vel deorsum, neque lateralis obliquus, sed circularis; simplex tamen est ab eodem in idem orbicu-
 lariter, sed homini hic motus est præter naturam, & facile parit vertiginem atque vomitum, anima verò celestis quasi
 circulariter moueri desiderat, corpus verò tãquam terreum à prædominio deorsum fertur, & motu recto gaudet, ele-
 menta à medio vel ad medium mouentur. Est igitur motus circularis præter naturam corporis elementati, anima verò
 secundum naturam; omnia ad intus hoc modo attrahuntur, spiritus & sanguis, & præsertim ad cavitates, & Stoma-
 chum promptuarium vniuersi corporis: vnde insurgunt vo-
 mitus, & hi debent administrari, dum excrementa in sto-
 macho redundant, quæ cuncta quidem in presenti textu ex-
 plicantur per passiones Lunæ. (vtendum est etiam vocis exercitijs) vociferatio cavitatem thoracis, & trachea ven-
 tremque leuat, & liberat ab excrementis, motu & caloris excitatione, (prandium aufertur,) quoniam noxa perti-
 net ad cavitates stomachi, & ad copiam excrementorum, (euacuatio sanat repletionem) in alijs non aufertur, ci-
 bique detractioe & appositione (eodem modo) id est, tertiam partem, & rursus sensim adiicienda, (impura cor-
 pora quanto magis nutries, tantò magis lædes.) (Si au-
 tem Sol quid pati videatur circa lumen, aut motum, fortius iam malum est, & difficilius iam exigere potest)
 tunc cor, spiritus vitales, pulsificam & vitalem facultatem vitiatam nunciant, mutationesque principiorum ma-
 ximè. Sol quidem Planeta præcipuus, autor vitæ, origo caloris excellit, cuius accessus, vel recessus generationis & corruptionis opifex est, & Cor primum viuens, & vltimò moriens, quod dominatur, & regit, vis autem illa, quæ fam-
 mulatur

Quid circulus & vertigo.

Cur motus circularis sit homini præter naturam.

Qui motus animæ conueniat, & qui corpori.

Quæstio & cur. Passiones Lunæ signant cavitates stomachi.

Vociferatio est materia remedij.

2.aphor.

2.aphor. Alterum infomniū ad passiones cordis per solem quæstio.

Alex. lib. i. de anima c. vlt. Cura passionum cordis.

28 Comment. in lib. Hippocr.

Motus gressiuus
qualis sit.

Curui motus qui,
& quomodo.

Cur.
Ordo in curfibus.

Cur.
Ordo in ambulatio-
nibus.

Quomodo differat
deambulatio à cur-
fu.

Labor quid sit &
quotuplex à quo
radicatur.

mulatur & seruit, in reliqua corporis membra protenditur, in cerebrū, hepar, testes, neruos, musculos: est primum uegetatiuum, sensitiuum, rationale, & uniuersalis fons caloris instrumenti apti ad totum, primus autor sanguinis alentis omnia membra, à nullo recipit, omnibus tribuit: non ex arabo argumenta Auicennae & Alex. nec Auer. & aliorum. (Oportet itaque in vtramque partem reuulsiones facere i. e. ad cutim, & ad intus) Proponit remedia & administrationem eorum indicata ab affectu, & à presentia & subsistentia eius, quid, quantum, quando, quomodo & ubi, nam recti cursus his omnibus satisfaciunt, licet motus animalium gressiuum componatur recto & obliquo, & rectus propriè non valeat appellari, ut motus sursum & deorsum elementorum; attamen rectus largè vocatur, quatenus recto tramite homo progreditur. Sanè hic motus sanguinem, & spiritum auocat ad extra (curuis) id est reflexis, & semicircularibus, & quasi circulariter medijs, & hic motus medius compositus recto, & circulari, medio modo succos expellit, & mouet sanguinem & spiritus partim ad extra, & partim ad intra: sed de his Mercurialis in gymnastica (circularibus) ut sensim quasi ad extremum deueniat, primò utitur rectis, secundò curuis, deinde tertio circularibus, non inquit (velocibus,) quia debent potius esse temperati. Pariter deambulationes primò recte instituantur, secundò curuae, & tertio circulares. Differt enim deambulatio à cursu, hic est uelox motus concitatus, ambulatio uerò est lenis, lentaque incessio.

(Laboribus) Labor est uehementissimum exercitium indicatum à copia humorum in cavitare, & ambitu corporis, & copiam tollit, pluraliter loquitur laboribus) quia pluribus uicibus est labor reiterandus & pluribus modis (ciborū detractione & rursus appositione eodem modo,

do, deinde euomere) euacuat mediam corporis partem
 & sensim cibos auget ad dies quinque, & addit spatio quin-
 que dierum tertiam partem iam demptam per primos quin-
 que dies. Et hic est ordo agendorum obseruandus in praxi & Ordo agendorum.
 adnotatus miro artificio ab Hippocrate, qui enuumerat etiam
 presidiorum materies nempe uomitus, cursus, deambula-
 tiones, labores, detractionem cibi ad quinque dies, & ite-
 rum appositionem, gradatim inseruentē, ciborum leuium
 pauci nutrimenti, & facultatis attenuantis. (si verò à se-
 renitate existente.) Aliud presagicum insomnium affert
 Hippocrates debile tamen, quod minatur futurum morbū,
 quando apparent astra debilia, Sol, & Luna, & preman-
 tur, & motu impediuntur, serenitate existente, quæ taci-
 tē causam morbificam in corpore signat scilicet siccitatem,
 serenitas enim arguit siccitatem, & squalorem, sicuti datur
 signum naturale, quod uel semper, uelut plurimum patho-
 gnomonicum, & assidens appellatur, sic rarò contingens su-
 perueniens, & per accidens dicitur: somnia etiam aliquan-
 do sunt signa incerta, & per accidens, aliquando certa, fi-
 da, & pathognomonica, aliquando assidentia, ut plurimū:
 at Serenitas est signum & effectus, productus in phantasia
 à siccitate corporis, & phantasticus conceptus. Ideo appo-
 nit Hippocrates remedia humectantia, & unam negatiuam,
 labores detrahere i. minus laborare, quā antea, sed quie-
 scere, quies enim uniuersum corpus humectat. Dieta etiam
 humectior, & mollis, qualis panatella cum emulsione semi-
 num peponum, & ptissana hordea cea, quæ humida actu
 & potentia humectant, ut docet etiam Arist. 1. problem.
 37. Balnea etiam humida aquæ dulcis, otium & somnus
 longus conueniunt, & quoad tempus, & quoad profundi-
 tem & frequentiam, donec malum sedetur: usque quo pre-
 sens est affectus, etiam perseverandum in remedijs: cum

Indi-

Aliud insomnium.
Ab aëtris, Sole, &
Luna.Serenitas quid sit
& significet.
Signa tria patho-
gnomica assidentia su-
peruenientia.
Signa alia certa alia
incerta & per acci-
dens.

Cura siccitatis.

Quies.

Dieta.

Balnea.
Somnus.Quando agendum
indicantia.

30 Comment. in lib. Hippocr.

Quæsitum.
Recta administratio à quibus indicatur.

Indicatio

Indicatio

Indicatio

Indicatio

Essentia in somnijs ab igneis & elementis.

Cura:

Indicatio & materia remediorum declarant indicantia, & præmonstrant affectus, quos fortasse Autor silentio inuoluit. Remedia omnia enarrata corpus humectant, ergo quod lædit, est siccum, & recta remediorum administratio, quantum, quomodo, quando & ubi, prænuñciant pariter consequentiam quantitatem extensiuam, vel intensiuam affectus, qualitatem, & modum agendi, & patiendi, subsistentiam, & perseverantiam.

De Insomnijs igneis à materialibus præternaturam significantibus affectiones biliosas, & melancholicas, atque de earum curatione generatim, & specialiter.

TEXT. HIPPOCR. VI.

I autem igneum, ac calidum esse videtur, quod se illis opponat; bilis secretionem significat. Si verò superata hæc dispereant, ac euanescant, periculum est ad mortem perueniendi ex morbo.

Si verò versa, ac mutata hæc esse videantur, præsentem statum in fugam verti significant. fugere autem ipsa, celeriter esseque, qui ea persequantur, periculum denunciant futuræ insanie hominis; si non curatus fuerit.

Omnibus autem his conducit, ut veratro purgati optimam victus rationem instituunt, sin minus, ut victu ad aquam tendente utantur. Vinum verò non bibant, aut omnino album, tenue, molle, & aquosum. Abstineant autem ab acribus, resiccantibus, calefacientibus, ac salsuginosis. Laboribus secundum naturam pluri-

plurimis vtatur, & cursibus in vestitu plurimis, frictio uerò ne fiat, neque lucta, neque uolutatio in puluere, somnis utatur mollibus, & in ocio degat exceptis laboribus naturalibus, à cœna deambulet. Bonum est & fomentis uti, à fomentis uerò uomere, per triginta uerò dies non repleatur. Quum autem repletus fuerit, bis in mense uomat à dulcibus, & aquosis & leuibus.

COMMENTARIUM VI.

NUNC magis particulariter differit Hippocrates de biliosis, & melancholicis passionibus occupantibus spiritus, humores, & membra, & eis methodum curandi antea traditam applicat. Animaduertit in presentia magis tactilia obiecta, & materialia in somno cogita sensu Tactus, dum somniamus que agimus, aut acturi sumus, aut volumus, & maximè sensata, hæc maximè imprimuntur, & à phantasia dignoscuntur, cuius uirtus circa singulares sensatas formas versatur, at meliores meliora somnia uident, deteriores animo, uel corpore deteriora concipiunt, unde dicebat Arist. 30. probl. vlt. Hominis morbo laborantis proposita quoque animi uitiosa sunt, atque etiam propter corporis perturbationem animus quiescere nequit, datur corpulentia ceteris sensibus cõmunior, & prius origine, corpulentiora & materialiora representat, teste Arist. 2. de anim. 2. de part. anim. & 1. de insomn. Bilis enim calida, & sicca commota speciem tangibilem calidi & sicci circa organum Tactus formatam & imaginatrici oblatam, conceptum phantasticum calidum & siccum, ac igneum imaginatur uidere, uel tangere: potentia imaginatrix

Essetia & natura affectionum biliosorum, & mularum & cura ab igneis infomnijs.

Quo meliores, & deteriores que infomnia uideant.

30. probl. vlt.

2. de anima.
2. degen. anim.
lib. de infomnijs.

32 Comment. in lib. Hippocr.

Q. imaginatrix
quò in somno, &
quò in vigilia ope-
retur.
Tripliciter opera-
tur imaginatrix
primo modo.

Secundo.

Tertio.

Libro de somno
lib. de diuinatione
capite 1.

Cur motus magni
in die exigui in no-
cte percipiuntur.

Cur parui videtur
magni in nocte.

Cur facilius in
nocte dignoscan-
tur.

Cur non de odori-
bus fiant infomnia

Dubitatio.

Quò humores ex-
citant infomnia.

Cur generice obie-
ctū, non specificè
cognoscat.

Solutio de simili-
tudine, & tribus
actibus generice
specificis, indiui-
dualibus.

ginatrix in somno è contra facit, quàm in vigilijs: nam pri-
mo obiecta mouent externos sensus, deinde ex his ad sensum
communem, & imaginatricem, ex opposito aliquando in
somno à memoratrice offertur phantasma, & imaginatrix
iudicat illud esse in oculis, & videre, in aure, & audire,
& in hoc aberrat. Aliquando fluit humor calidus ad lin-
guam, vel ad tactus sensorium, quod cognoscens illum cali-
dum humorem, eius speciem calidam offert sensui commu-
ni, & deinde imaginatrici, qua imaginatur esse flammam,
vel ignem lib. de somn. & de diuinatione cap. 1. nam parua
res in somno oblata, maxima iudicatur, & in hoc decipitur,
qui in die motus, nisi magni valde fuerint, latent, fe-
cus maiores, qui in vigilando fiunt, in dormientibus
verò contrarium, parui videntur esse magni, parua,
omnium principia, & motus ad principia sentiendi,
quæ cum refluxu caloris ad intro fiant, facilius digno-
scuntur; qua propter dormiens tactu, gustu, odoratu, sen-
tit gustabilia, & tactilia, odorabilia verò minus, adhuc
minus visibilia, & audibilia. Verum licet sentiant obiecta
internè oblata, attamen aberrant circa iudicium veri obie-
cti, nam si ad linguam dulcis pituita descendat, ex cognitio-
ne dulcis iudicat dulcia & somniat, ex bile tactum ferien-
te iudicat flammam, & ignem, ex obiecto rubro, & igneo,
putat videre flammam ignis, & incendia, ex sibilo in aure,
censet audire tonitrua, ventos & sic de alijs.

Cur si pituita dulcis, aut bilis amara, aut mel dulce,
aut sonus sibili, aut tympani, aut alterius instrumenti,
offertur sensibus particularibus, ab his non dignoscitur
illud particulare, vti pituita, & bilis, sed tantum generice
scilicet dulce, somnus, motus? (an sicuti in semine, & con-
ceptione aliquando contingit sui simile tale non gigni in spe-
cie, & secundum similitudinem parentum, saltem generi-
cam

eam formam parit, & fit animal, indiuidualia enim requirunt discretiores actus, specialia minus, & minus generica. In seminibus vigent actus generici, specifici & indiuiduales, si duo nequeunt mouere, saltē genericus operatur, ita in somno frequenter euenit eo magis quia egent validiori & puriori, & vigilantī sensu ad particularia dignoscenda. Genericus motus manet, & mouet, quia indiget exiguo sensu & organis, ideo deprehenditur sub generico conceptu qui in particulari sensorio cognoscibilior primò videtur, notitia enim intellectiua vel sensitiua confusa puer primò vocat omnem hominem patrem vel matrem; & qui ingreditur viridarium, licet inspiciat particulares plantas, eas particulariter non agnoscens, omnes appellat plantas, primò quidem offertur particulare obiectum, & agnoscitur, viro docto, at ab indocto deprehenditur vniuersale magis, tanquam magis confusum, & mouens, & egens exiguo, atque etiam minus puro sensu, & sensorio. (Si verò superata hæc dispareant, & euanescant, periculum est ad mortem perueniendi ex morbo, videtur enim oppositum contingere.) Nam si insomniet bilis secretionem, & calidum & siccum igneum; ergo Natura vincitur, quod periculum interitus minatur, doctè asserit Hippocrates hoc insomnium, quia prænuñciat calorem natuum euanescere, & extingui, qui hæc segregare & bilem excernere nequit, bilis verò immobilis manens & firma lesionem inducit & insaniam, si verò versa & mutata hæc esse videantur, præsentem statum in fugam verti significant) Porro si præsens status bonus est, citò morbidus erit, si verò malus, euadet bonus, fugere calidum & igneum celeriter, esseq; qui ea profequantur, periculum denunciat futuræ insanix hominis, si non curatus fuerit. Nam fuga calidi & ignei mobilitatē & igneitatē animalis spiritus,

Cur similitudo in diuidualis difficultior, secūdo specifica, vlt. generica sit Solutio.

Cur tātum triplex motus, genericus, & indiuidualis sit.

Duplex dubitatio. Cognitio cōfusa, & distincta, quæ prior, quæ posterior.

De primo cognitiō conciliatio in viro docto, vel indocto.

Actus indiuidualis & motus omnia requirit distinctiora, puriora, ideo difficultior conciliatio.

E ritus,

34 Comment. in lib. Hippocr.

Infantia quid & quotuplex sit.

Cur, & quando motus pr. n. velocior naturali.

7. probl. 1.

Cura Pharmacia.

Vicius ratio.

Sorbitio mitior & lenior.

1. probl. 52.

2. probl. 57.
2. aphor.

Cur. Victus tripl. vnus ad sanitatē, alter ad robur. Tertius medius ad vtrumque.

ritus, vitalis, & caloris influentis annotat, cum enim hi accensi sint à calore adusto melancholico & atrabile absq; febre, & inflammatione cerebri insaniam parient, vt iubet Auicenna, (esse etiam, qui ea perfequantur,) ostendit naturam & calorem natium atque temperiem agere, ut superet hæc accidentia, sed cum celeriter fugiant, nequeunt deuinci: nam ex Arist. motus rerum præter naturam est uelocior & uehementior naturali, à sanitate nemo sanatur, at à morbo ægrotat; & tunc accidit periculum, cum humores aut spiritus igneo calore ad accensionem propius non superantur à natura; (si non curatus fuerit) oportet itaq; curare istiusmodi medicamentis & remedijs, quæ humorem attrahunt melancholicum, at sensum, & bilem feruidam alterant, & euacuant, ueratro curatur, & educitur melancholia, nec non etiam placitè infusione epithymi, senæ, & polypodij, atque extracto & sale lapidis lazuli.

Vicius etiam ratio mista partim indicatur à rebus naturalibus, partim à præter naturam, instituitur refrigerans, humectans, emolliens; aquosa omnia, actu, & potentia administrantur, & sorbitiones mitiores, & leniores expeditius infirmū corpus tranant teste Arist. 1. probl. 52. potiones etiam sepe & paulatim lentè incedentes maderfacient sepeque in corpore magis, quàm multæ & præcipites; quiescat æger, immotusque maneat obuelatus, ut delitescat, & extinguatur ignis. probl. 57. Facilius quidem ex sententia Hippoc. est impleri potu, quàm cibo. i. liquidis, quàm crassis, uicius ad aquam tendens indicatur à calidis, refrigerat, humectat & parum nutrit, crassa uerò terrea, & uiscida alimenta, ut triticum, caro suilla, bubula, leporina, salita, limaces, uina nigra, crassa & dulcia nutrimenti copiam tribuunt uberè; non autem aquosa & tenuia, quæ sicuti sanitati conducunt, quatenus corpus

corpus transpirabile reddunt, ita minimè robori virium intendunt, quod solidis alimentis firmatur, teste Galen. lib. de ren. di. eta. & l. de cib. bon. & mal. succ. cur iubet Hippoc. abstinentiam à vino, aut omninò album solummodo concedit, quod aquosum, & tenue? quæ hodiernis temporibus alba vocantur, non sunt omnino alba, sed sub alba & subflava, vti creticum, Albanum Pisauri, Corcyroticum, Cephalenicum, Zantymum & alia; quia molle debet esse, quasi insipidum & aquosum actu, & viribus, abstineatq; ab acribus, resiccantibus, calefacientibus & falsuginosis) aliquando non solum conuenit docere, quæ agenda & administranda, sed in morbis maximi discriminis conducit etiam in medium afferre, quæ cauenda sunt, vt tutius medicinam faciamus, breuiter monet Hippocrat. his iucundis exemplis insomniorum totam praxin: (laboribus secundum naturam pluribus vtantur & cursibus in vestitu plurimis) cur prohibuerit ea quæ calefaciant, & exsiccent cum laborandum, & currendum imperat? An quia prouenit labores secundum naturam plurimos, nò exsiccantes, neque calefacientes? Sed euacuantes & attenuantes humorem crassum melancholicum, atque etiam naturalia excrementa per cutim & presertim secundum naturam i secundum consuetudinem, quæ est altera natura. (curatque cum vestibus.) An quasi nunciet cursum debere esse mediocrem & non exsiccantem. Nam qui sit sine vestibus est velocior, & vehementior, monente Arist. Solem nuda magis, quàm induta calefacere corpora & induta magis sudare 2. probl. 9. vtilior tamen est sudor, qui corpori nudo currenti prodierit, etiam si minor sit, quàm qui sub veste probl. 30. Hippocr. pro curanda hac siccitate non egebat copioso sudore, confirmat hæc diæta cum prohibeat frictionem, luctam, volutationem in puluere, quæ cuncta

E 2 arefa-

Lib. de tenui diæta
lib. de cibis boni
& mali &c.

Dubitatio,
De abstinentia à
vino, & de uino
albo.

Solutio.

Not.

Dubitatio de labo-
ribus.

Labor duplex est
vnus secundum na-
turam alter p.n.
Solutio.

Cursus cum vesti-
bus.
Modus agendi iudi-
catur.

Dubitatio de cursu.
Solutio.

2. probl. 9.
30.

Cura siccitatis.

36 Comment. in lib. Hippocr.

De fomno molli
quid fit.

Dubitatio de am-
bulatione à cœna.
Solutio.

Cur. de vomitu à
fomentis.

Per 30. dies.
Quando agendum

De diebus criticis

Vomitoria quomo-
do parètur, & qñ.

3. probl. 18.

aresciant: imò iubet fomnos molles humectantes, et demul-
centes acrimoniam succorum, laudat degentes in otio ex-
ceptis laboribus naturalibus .i. consuetis, & talibus, qua
valeant naturalia excrementa dissolvere, atque statum na-
turalem conseruare. Cur proponit à cœna de ambulationem,
& à prandio quietē? An ut cœtiones naturales celebrentur,
& naturali modo calor custodiatur excrementaque primæ,
secundæ, & tertie cœtiones dissipentur? (bonum est, &
fomentis uti.) id est mollibus, & relaxantibus, & à fo-
mentis euomere,) vomitu vt educuntur excrementa sto-
machi & biliosi humores, qui facilius per superiora preser-
tim æstate expelluntur, fomenta verò mollia, & relaxan-
tia sunt humida, & calida ex malua, althea, chamemilla
anetho, meliloto, oleo amygdalino dulci & similibus, (per
triginta verò dies non impleantur) quando agendum,
indicatur à presente urgente, quousque id perseuerat, cau-
sa affectus, atque symptoma, humor adustus, crassus, dif-
ficilis euacuationis, longum tempus vtendi regulis statuit
per triginta dies, quod est spatium quatuor hebdomadarum
cum dimidio, atq; criticus numerus ex quatuor septimanis
& dimidia: cum autem repletus fuerit, bis in mense vo-
matur à dulcibus, aquosis & leuibus; facilius vom-
itus concitatur post vsu ciborum dulcium, que fibras rela-
xant, atque remolliunt, aquosa etiam & leuia facile super-
natant, ex Aristotele Vinum nimis dilutum vomitum
promouet 3. probl. 18. Deinde hæc exhibet gratia con-
temperandi humorem calidum & exustum.)

De

*De Insomnijs à caelestibus præter naturam significan-
tibus Melancholiam & animi passio-
nes, & de eorum curatione.*

TEXT. HIPPOCR. VII.

Vacunq; autem ex his aliàs alio præ nul-
la necessitate errant, animæ turbatione
quandam præ cura significant; confert
autem huic ocium & animum conuerti
ad spectacula maximè risum mouentia;
quod si fieri non possit, ad id, ex quo ad biduum, aut
triduum maximè voluptatem capiat, & se dabitur: sin
minus, periculum est delabendi in morbum.

Essentia insomnij
à caelestibus ma-
lancolicis.

Cura.

COMMENTARIUM VII.

Vacunque ignea, & calida vagantur in
somnia, bilem, & humorem exustum,
vel causam calidam intus, vel fo-
rinssecus ostendunt, atque etiam ani-
mæ perturbationem ex marore, me-
stitia, studio, amore, ira, quibus spi-
ritus, humores, vel membra ob continuam cogitationem agi-
tata incalescunt, quare dicit Hippocr. (aliàs alio,) diuersus
est affectus insanie ab enarrata in textu superiori, in som-
no marent, tristantur, nec egent euacuatione, sed potius
otio, quiete, & latis spectaculis, quæ alliciunt mentem ad
grata; anodynum quidem mentis, & spiritale mouens ri-
sum est turpe innoxium & nouum desumptum ex vocibus,
vel motibus, vel vestibus, de quo in Academicis sermonibus
sicuti

De melancholia &
passionibus melan-
colicis.

Et cura.

Indicationes pro
ma melancholia, insa-
nia, & alijs pas-
sionibus.

Secundè anodynu
mentis, & corporis
sensorij.

38 Comment. in lib. Hippocr.

Ridiculum quid &
quotaplex.
Mestitia quid.

Rifus utilitas.

Melancholia quid
fit, & species.

Cura indicationes.

Cardiaca.

Omni e. de virtutibus
cordis.

sicuti angor, meror & mestitia, ut est apprehensio mali presentis, retrahit spiritus à circumferentia ad centrum, calorem, atque pulsum etiam refrigerat. Sic risus fuliginosa euacuat, pulsus diastolem celeriore facit, exhilarat, expurgat, ventilat, noua puri aeris attractione. Quod si fieri non possit, ut rideat, & Spectacula læta inspiciat, necesse est, ut conuertatur ad id, quod ad biduum aut triduum maxime voluptatem capiat, oportet enim excellenter latari, & longo tempore biduo, triduo, talis spiritus affectio & animi turbatio melancholica, est corruptio astumationum & cogitationum à phantasmate tenebricoso, propter presentiam eiusdem materie cum timore, & mestitia cū est grauis & peruicax, indicat remedia magna, & diu perseverantia, illustrantia tenebrositatem & euacuantiā materiam melancholicam, quod enim magis & diu agens in passum operatur, eò facilius imprimit vim suam iocis, cantibus, Venereis, ludis comitijsq; sodalium societati & venationibus incumbat: utaturque etiam Cardiaca margaritis, diaphacinthis, diamargaritone, syrupo de pomis composito, atque tandem syrupo de fumar. composito, de epithymo Mes. de polypod. extr. helleb. nigr. Confect. Hamech. Hæc sedantia melancholiam, & animi tristitiam excutis, Avicenna doctissime narrat,

libello de viribus cordis, & de

cura flisci, nempe

perditè

amantis herotica passione.

De

De infomnijs à cœlestibus naturalibus aut prater naturam significantibus affectiones melancholicas, biliosas, & de earum curatione.

TEXT. HIPPOCR. VIII.

Quæcunque astra ex circumferentia excidere videntur, suntque pura, & splendida, & ultra ac profus ferri videntur; sanitatem significant; quicquid enim in corpore purum ex circuitu excernitur secundum naturam, à vespera in auroram, id ipsum rectè habet; nam & quæ in ventre secernuntur, & quæ in carnem eructantur, omnia ex circuitu, & circumferentia excedunt: Quæcunque verò nigra & obscura sunt, & ad vesperam, & ad Occasum ferri videntur, aut in mare, aut in terram, aut sursum; ea magis morbos significant; & quæ quidem sursum feruntur, fluxum capitis significant; quæ verò in mare, ventris morbos; quæ in terram, tubercula maximè significant ex carne enascentia. His conducit tertiam cibi partem detrahere, & à vomitu, ad quinque dies eandem profus sensim adijciendo exhibere; in alijs autem quinque diebus cibos omnes assumere, & vomitu facto rursus eodem modo cibis sensim auctus exhibebatur.

Essentia infomnij à cœlestibus naturalibus, & p.n.ad melancholiã, bilem & curatio.

Cura:

COM-

COMMENTARIUM VIII.

De vitijs omnibus
à bile, pituita, &
melancholia vt
mouentur.

De vitijs omnibus
à bile, pituita, &
melancholia vt
mouentur.

Q Fluxus & refu-
xus in hoie quot,
& qui, quomodo,
& quando.
Not.

Sanguinis, bilis pitui-
tæ, melancholiæ
motus per quat-
tuor dierum par-
tes,
Ortum, meridiem,
vesperam, noctem.

HIC Textus cum quarto superiori mul-
ta habet communia, puritas, & splen-
dor, & motus naturalis præsignat om-
nia esse secundum naturam, ita contra
mala; sed particulariter hic in gene-
re de omnibus vitijs spirituum, humo-
rum, & membrorum à bile uel pitui-
ta, uel melancholia loquitur. Ait Hippocr. exemplo in somnij
de raptu astrorum à circumferentia primi mobilis ab ortu
ad occasum, quando extra ambitum sui orbis excedit &
ultra, in humano etiam corpore humores, & spiritus de
loco ad locum mouentur, & fluxu & refluxu agitati mo-
tui superiori correspondent. Confirmat Hippocrates exem-
plo, quicquid in corpore purum ex circuitu in ambitum
cutaneum ex cernitur scilicet à vespera in auroram. (Om-
nis enim motus à vespera in auroram proficiscitur à cuta-
neo ambitu ad intra, ab aurora ad vespervas remeat ab intus
ad extra, motus solis & diurni aeris illustrati attrahit ad
centrum à circumferentia lumine & motu proprio calore-
que valet ab aurora vsque ad vespervas sanguinem primò,
& deinde bilem mouere à vespera in auroram melan-
choliæ, in nocteque pituitam: propter distantiam Solis, &
recessum nascitur frigiditas aeris, & obscuritas, & ita
sanguis, spiritus & humores regrediuntur à circumferentia
ad centrum atque ad ventres, & præsertim frigidi humo-
res pituitosi & melancholici pollent his temporibus, & suas
vires exercent, cum temperamentum eorum sit frigidum,
motus tardus & lentus, uti quies terre, imò eorum frigi-
ditas augetur, fit maior, & nocua, qui retrocedentes ad in-
tus

ius impetum faciunt in immobiles & eos dimouent, sicuti si flumen lapides voluat, secundò à constipatione partium, & meatuum impelluntur, tertio à robore expultricis; magis enim vnita est virtus à vespera ad auroram, & fibra obliquæ latitudinales validius robustæ à siccitate & frigore densante, etiam hieme natura ventres sunt calidiores; ita pomeridianis horis & in somno: in vigilia verò estate ferè, aurora, meridie, maneque circumferentia calidior, & vegetior est, ideo rectè se habet, quoniam motus est naturalis generationis, nutritionis, augmenti, alterationis, coctionis, sensationis, & localis, & natura naturaliter operans nihil frustra facit. Ratione probatur, omne quod in ventre excernitur, & in carnem eructat. i. vertitur, approximaturq; carni, vel in spatijs carnis residet, è contra etiam omne ex ambitu cutis, venarum, arteriarum extitit, vnde solent albi fluores & excretiones naturales secum copiosiores esse à vespera in aurorã, quàm ab ortu Solis in occasum.

Pariter alimentum, & excrementum, vel humor semper mouetur, est, vel fit hoc tempore, & his modis ab intus ad extra, & ab extra ad intus: hi motus si naturales sunt, sanitate ostendunt, si præter naturam ægritudinem, actionemque lesam imminutam, vel deprauatam, vel ablatam totius, vel partis per se, vel per consensum, nature, vel anime representant: hos euripos agnouit etiam Arist. à corde per uenas, arterias, & nervos, ad hepar, cerebrum, testes, & omnia mēbra, & ab his ad cor, regium vnicū primū fontem, imperantem & tribuentem alijs ministeria, reliqua inservientia, & famulantia, delegata, ac serui, & ministri, regis, imperatoris, Monarchæ indiuidui, vnicī, quia vnicus est homo, atq; per vnicam formam, & vnicam signatam materiam humanam, humano temperamento communi & indifferenti ad omnes actiones, & humana figura orga-

Motus vesperæ ad auroram.

Prima dubitatio.
Cur fluxus copiosiores à vespera in noctem quàm ab ortu solis.
Solutio.

F niza-

42 Comment. in lib. Hippocr.

nizatione dissimilari cōi, quo temperamento, & qua organizatione unica unicum cor decoratur uidelicet unicū animal in animali homine: hæc notāda. (Quæcunq; verò nigra, & obscura sunt, & ad vesperam & ad occasum ferri videntur.) Expositis tanquā nobilioribus normis, ad sanitatem attinentibus, ut facilius agnoscamus, quæ ad morbos prædicendos futuros, uel præsentēs significandos ait, circa lumen nigra, & obscura, color malus, aut est niger, aut obscurus, quasi lumine cælesti priuatus, deinde circa motum, hic est præter naturam, quando ad vesperam, aut occasum tendit, cum deberet ab occasu ad ortum uergere motus obliquus; rectus autem præter naturam est in cælestibus, quando uel sursum uel deorsum uidentur ferri in mare, uel terram, cum circulariter moueri debeant ab occasu ad ortū. Dupliciter ergo præter naturam imaginamur in somno moueri primò circulariter ab ortu ad occasum & ad vesperam; secundò motu recedò sursum uel deorsum, & hi motus ostendunt morbos, & magis particulariter huius, uel illius partis cerebri, oculorum, auris, cordis: eget cerebrum spiritibus luminosis, uisus diaphanis, auditus transsonoris, cor solaribus, & ad omnes motus sursum, & deorsum ante, & retrò. Sursum morbos capitis signant, caput sublime est, deorsum in mare morbos etiam uentris, hic enim deorsum est, & pars inferior uocatur ab Aristot. sicut superior caput. In superiori sanguis purior, & siu cerior reperitur, in medio medius, in inferiori crassus, turbulentus, & impurus, ueluti ad mariscas, à septo transuerso usque ad os pubis inferior appellatur, Thorax medius, & cerebrum superius. (Quæ verò in terram tubercula quidem maximè significant, ex carne nascentia.) Deorsum est caro, & magis deorsum & inferior pars sicuti terra est centrum mundi, sic caro & ossa sunt centrum hominum, uentres autem aqua-

Duplex motus in celo, & qui motus sunt in homine naturalis & præter naturam.

De situ partium, & sanguinis.

Triplex sanguis in uniuerso sincerus, medius, & crassus. i superiori, medio, & inferiori ventre

aguarum & maris rationem habent, licet terra montes, colles videantur supereminere, attamen superat & ambit Aqua.

His conducit tertiam cibi partem detrahere) memorat Hippocr. materias praesidiorum indicatas ab Indicantibus praeter naturam, à quibus elicitur etiam rectus earum usus, qualis, quantus, quomodo & ubi. Coniectandum ex propositis remedijs, morbum fieri à repletione; nam detrahit tertiam cibi partem, & vomitu euacuat humores, pituitosos aut melancholicos aut biliosos, qui tubercula in carne solent producere, & etiam affectiones ex ventre dolorem Stomachi, nauseam, vomitum, singultum, inappetentiam, appetitum caninum, bulimum, lienteriam, fluxus alui, tumores & ulcera; (raro inuenitur intemperies sine materia;) detractio igitur cibi & vomitus minuunt excrementa, & per dies quinque instituta diata sic per alios quinque sensim aueta indicantibus correspondet, vt consueta vitus ratio paulatim celebretur, prima die de tertia parte ablata additur parum, secunda die aliud parum, & ita in quinque partes secatur, & hoc pacto frenatur & qualitas & motus & copia atque facultas irritata.

Sed dicet quis, cur vititur Hippocr. hoc modo agendi, & hoc numero quinquenario; cur non quaternario, senario, septenario & alio? An Natura sua munera conficit tribus diebus & per alios duos, vt sexta dies iterum expellat? Die singula portio addatur) & quoniam morbi diu persistere valent, & non cito remoueri, denuo inquit cibos omnes assumere, conducere, per quinque alios dies crassos & tenues acres, & molles. (Omnes) quoad qualitatem non quantitatem, calidos, frigidos, humidos, siccos, facilis, vel difficilis coctionis, in potu, vel cibo, & (denuo vomere;) diuersitas ciborum vomitum faciliat, &

Cura affectionum biliosarum, pituitosarum, & melancholicarum.

Indicantibus

Indicantibus

Dubitatio.
De numero quinquenario.

Solutio.

Natura conficit sua munera tribus diebus.
Hip. lib. 4 de morbis.

Vomitum quomodo conficiatur.

44 Comment. in lib. Hippocr.

Cels. in prognio.

ventriculo robur inducit. Quilibet ex Celso in prognio, debet assuescere, modò multum, modò parum comedere, modò vna hora, modò alia, modò duros cibos, modò tenues, liquidos, crassos, ita virtus roboratur, & validior resistit; rursus eodem modo cibus auctus exhibeatur, nam licet (omnes) ut dixi, cibos assumat, attamen quantitas erat minor tertia parte, quæ postea sensim aucta sexta die redit ad consuetam quantitatem, nam sexta dies dicitur expulsionem, ut monet Hippocr. l. de morb. die impari non esse exhibendum pharmacum. Qualitas ciborum debet esse calefaciens, uel humectans, uel siccans, attenuans, incidens, detergens, prout pituita, uel humor melancholicus uel biliosus instat.

Quantitas ciborū à quo indicatur.

Dubitatio. De die impuri. Solutio.

De insomnijs à celestibus puris, & naturalibus significantibus siccitatem, & melancholiam aut sanitatem & de Curatione.

TEXT. HIPPOCR. VIII.

Insomnia à celestibus puris significantibus sanitatem.

Væcunque verò ex his pura & candida, in cælo hærerè videbuntur, sanum esse significat, quia quod in homine descendit, ex æthere est. Tale autem videt anima, quale sanè descenderit. Quæ autem nigra fuerint, & non pura, neque conspicua, morbum significant, non propter repletionem, neque euacuationem, sed forinsecus inductum. Huic confert cursum circularibus velocibus uti, quo quàm minima corporis colliquatio fiat, & spiritu quàm densissimo utens, id quod iunctum est, excernat; à cursum autem, deambulationibus celeribus utendum est. Victus autem, mollis, & leuis ad dies quatuor offeratur.

Cura.

COM.

COMMENTARIUM IX.

*Q*uemadmodum in textu quinto affert in-
 somnium de serenitate tanquam signū
 siccitatis absque copia humorum: dein-
 de insomnia significantia repletionem,
 & cęlestia ex motu, & lumine tene-
 broso, obscuro & nigro, motuque va-
 rio, ita nunc solummodo de insomnia qualitates tantum hu-
 mani corporis, & temperiem naturalem, & præter natu-
 ram notificantibus, loquitur. (astra) non Sol, aut Luna,
 (quia de his non differit) sed de astris, quę ad planetas
 proprię, & ad stellas improprię fixas accommodantur. (pu-
 ra & candida,) lucida ad albedinem uergentia, pura pos-
 sunt esse absque candore, & alia candida, & pura, uti uia
 lactea, quę albedinem etiam præmonstrat; hæc omnia signi-
 fificant sanitatem, calorem purum, spiritusque absque fecu-
 lentia & heterogenea substantia inequali, quemadmodum
 lac: at si lacti aqua, terra uel atramentum misceatur, non
 amplius clarescit, quod solet contingere à uaporibus atris,
 ab humoribus pituitosis, melancholicis, sanguineis, & bi-
 liosis, copia, qualitate, & motu peccantibus. Hi permixti,
 & turgentur confundunt omnes succos: nec mirum, quali-
 tates corporis cęlestis, & astrorum respondere qualitati-
 bus humani corporis: luciditas, puritas, candor, sunt qua-
 litates sequentes immediatè naturam cęlestium corporum,
 sicut motus formam, & intelligentias. Ignis quidem ele-
 mentaris, & ille accensus speculo radijs solis non differunt
 specie, eadem materia accenditur, eadem accidentia propria
 sunt utriusque, calor, luminositas, splendor, motus, tertio
 extinguuntur ab eodem contrario: Islandici ob aeris trassi-
 tudinem,

Insomnia qualita-
 tes morbosas signi-
 ficantia.

Affectiones penes
 colorem & puritatē
 spirituum humo-
 rum, membrorum.

Q. quilibet ignis
 eiusdē speciei est.

46 Comment. in lib. Hippocr.

Cur. dubitatio.
Islandici melanco-
lici.

Solutio:

Pueri, lamia.

De varijs falsis ima-
ginationibus me-
lancholicis cat. quo-
modo, quando.

2. degeneratione
anim. c. 3. primo de
part. an. primo.

3. de anima 25. 26.

Anima sensitiva
facultates. potet e

Anima vegetativa
munus.

tudinem, frigiditatem, & victum melancholicum, & cras-
sum gignunt spiritus crassissimos, & imaginationes terrifi-
cas morore, & terrore plenas somniant. Ita pueri ob timo-
rem in tenebris ambulantes timidi sunt, & amantes firmas
imaginationes saepe efformant: nocte alij à laruis imaginan-
tur inuadi, & orco dicto: ita lamia, strighe dictae, quia
vallium loca tenebrosa, frigida & humida & victum ad-
hibent, frigidos & melancholicos spiritus procreant & de-
monum imaginantur conuersatione vti. Quia quod in ho-
minem descendit, ex aethere est: tale autem videt ani-
ma, quale sanè descendit.) Descendit in homine (vt do-
cet Arist. 2. de gen. animal. c. 3. et 1. de part. animal. 1. mens,
quæ deforis aduenit, & Theologi fide decernunt; ex æ-
there est) id est celo, & celesti harmonia, et substantia fa-
brefacta, diuina & immortalis, creata à Deo, & est sub-
stantia diuina & immortalis ad imaginem & similitudi-
nem Dei. Abiuncta à materia est intelligens, intellecta
& intelligibilis, & tale intelligibile videt anima, & for-
mas abstractas à materia intelligit. teste Arist. 3. de ani-
ma 25. et 26. formæ verò materiae adiunctæ sunt tantummodo
intelligibiles potentia, non actu, & intellectæ, non autem
intelligentes. Sensitiua anima omnino iuncta materie,
elevatione & segregata à terrestri, vtiturque spiritibus
puris, & candidis, præstat substantia puriori, recipit spe-
cies sine materia sensibili, at non sine appendicibus singula-
ribus, quemadmodum si quis imaginetur triangulum, & fi-
guram pectam circuli in charta, recipit figuram trianguli,
& circuli, non tamen absque particularibus appendicibus
materie, forma verò, vegetatiuaque anima in crassiori par-
te elementorum crassior, crassioraque obiecta nempe alimen-
tum substantia quale & quantum habet. Hipp. non pro-
ponit remedia, patet enim sana corpora debere similibus con-
serua-

seruari, præsertim sex rebus non naturalibus iam assuetis.

Quæ autem nigra fuerint, & non pura, neque conspicua, morbum significat. *Infomnia terrifica plerunque antecedunt, aut subsequuntur magnas calamitates, si enim ob memoriam subeunt, præcessit infortunium; si autem ob humores fiunt, mortem aut grauem morbum præsagiunt, horum enim causa in corpore est; quod si ab astris contingant, carceres, iniuriam, exilia, iacturamque corporis significabunt: non enim impressionis significatum absque imprimente causa in homine est, si verò ab anima id eueniat, consensu mouetur, & persona amissione declaratur. Hæc igitur talia esse debent, inspicere etiam oportet, an uiolentum aliquod turbarit animam, ut cibus, potusque, aut agitatio corporis, aut animi: maximè hæc terrores inanes, & uanas etiam species excitare solent. Nigra opponuntur candidis, non pura, & non conspicua claris, & diaphanis, forinsecus inductum repletionem, & euacuationem, ab aere, animi accidentibus potissimum prouenit, significant lesionem in corpore.*

Infomnia terrifica

De terroribus, terrificisque.

Quo & à quibus causis terror generetur.

Cura ficitatis & melancholice.

Confert cursibus circularibus velocibus uti. *explanat remedia, quæ forinsecus inductum insomnium remouent, & quia morbus non est in additione substantiæ, & corporis humorum, sed potius in additione uitiosæ qualitatis, cursus uelox & circularis eam adimere potest alterando spiritus, & organa mentis: circularis conuenit menti, & mouet motu cælesti ab eodem in idem, & ad excretionem intus. (uelox) expetitur, ut assimiletur cælestibus orbibus, & citò ualeat qualitatem illam nigram, obscuram, & impuram potissimum spiritibus adherentem expurgare.*

Cursus uelox & circularis quid & quomodo.

Uelox quid iuuat.

Spiritu quam densissimo utens, id quod inductum est excernens: *ex cursu enim circulari ac ueloci oritur frequentia respirationis, & necessitas euentandi calorem auctum ex cursu, unde oportet uti respiratione, & inspiratione.*

Respiratio quid iuuat densissima.

ne

48 Comment. in lib. Hippocr.

Quales spiritus animales vitales, naturales.

Deambulationibus celeribus quomodo utilis fit.

Dieta.
Leuis tripliciter, modus agendi à substantia modificatur.
Facultate potèdere.

Nutritio.

Quando agendum

Cur
Quarta dies.

ne densissima. i. frequenti qua excernuntur per anhelitum, & fuliginosa excrementa cordis, & vitalis spiritus: atque aerea nigra uel impura purificantur. Ex qualitate remedij idest spiritu densissimo manifestatur affectus, sedes, & causa, nempe lesio spiritus, & conspurcatio, qui naturaliter debent esse puri, candidi, & perspicui geniti ex aere, & igne, & tenui substantia sanguinis, animales magis lucidi, & temperati, vitales coloratiores, & impetuosiores, calidiores; perspicui tamen ob calorem cordis, & motum, sicuti lixiuium, si saepius proijciatur sordidis pannis abstergit sorditiam, & maculas, & albos, splendentes, purosque reddit. Ita aer spiritus nostros internos: A cursibus autem deambulationibus celeribus utendum. Postquam cursu coactus est spiritu densissimo uti, sensim ad consueta munera redit, & proponit deambulationes celeres, quae sunt media inter cursum, & quietem, ut sensim & sensim natura ab uno extremo per media ad aliud deueniat. Nunc verò etiam dieta curat, quae mollis & lenis ad dies quatuor, mollis in substantia liquida, & fluxili, magis spiritali, & potenti spiritus emundat: leuis leuitate ponderis, ut sit aerea, aut ignea à praedominio, & leuis quoad nutritionem & alimenta parum nutriens, & lenis facilis digestionis quando agendum quousque praesens est indicans, eò semper administratur remedium, & materia remedij, tam in methodo curandi, quam praeseruadi: ad dies quatuor. nam quarta dies critica, salutaris, & naturalis, est ferè medietas septimane & sextilis, natura est principium alterius Ternarij, & index septimi.

De

*De Infomnijs à Deo, sanitatem, aut aegritudinem
significantibus, Et de tuenda sanitate, vel
amissa recuperanda.*

TEXT. HIPPOCR. X.

Vicquid porrò à Deo accipere quis sibi videtur purum, bonum est ad sanitatem, significat enim ea, quæ in corpus ingesta sunt, pura esse. Quicquid verò huic contrarium videte quis putat, non est bonum, morbum enim in corpus venisse significat. Oportet igitur veluti priorem, etiam hunc curare.

COMMENTARIUM X.

Relictis astris, cælo, Et alijs dependentibus, Et causatis, à Deo prima causa causarum exorditur, qui stabilis dat cuncta moveri, non violenter, sed voluntariè, si purum est acceptum infomnium, sanitatem premonstrat. Deus enim absolutè bonus est, omnipotens Et sapientissimus, reliqua autem dependent; si verò contra res se habet, morbum significant, Et ea que ingesta; sed perscrutandum, cur ea que ingesta pura esse Hippocr. notat? secundo cur in tempore preterito loquatur? tertio cur non actiones faciendas? Respondendum primo. An quia sanitas tempore fit, Et ab his ingestis in tempore, an quia actiones non accipiuntur ab extra, sed ab interno principio fiunt? Anima enim est principium vegetandi, sentiendi, mouendi, intelligendi: que ue-

Infomnia à Deo bona vel mala.

Dubitatio de ingestis.

Solutio.

G rø

50 Comment. in lib. Hippocr.

rō accipiuntur ab extra, uel sunt ad conseruationem speciei,
 uel indiuiduè absoluti bona, & necessaria, ut aer necessariò
 extra attrahitur, uelimus, nolimus, pro generatione & re-
 stauratione spiritus uitalis, & caloris, & animalis; cibus
 & potus pro nutritione, accretione, & conseruatione soli-
 darum partium, & generatione sanguinis, humorum, &
 spirituum animalium, & uitalium, & naturalium, & pro-
 lifcorum, ex quo sanguine tanquam ultimo alimento ad nu-
 trienda & generanda omnia membra semen uniuersi corpo-
 ris potentia tota totum animal, & dispositione, singulis
 partibus utile excrementum emanat, quod ultimam perfe-
 ctionem, & quoad corpoream substantiam, & quoad for-
 mam substantialem, et temperamentū quodlibet delegatā primò
 à corde principe unico, & regnante toto, & delegante alijs
 uires suas, attamen à testibus acquirit, ualetque speciem, et
 sui simile gignere & conseruare, quam similitudinem & à
 sanguine genito in corde, & à generatrice communissima
 in corde, & à specifica in testibus accipit, & ab his imme-
 diatè, ab alijs mediatè, & ubi materia signata perficitur,
 ibi formā physica educta de potentia materie debet intro-
 duci, quare in testibus forma et agens generationis semè per-
 fectū, cū sit particularis homo caducus: hinc sōnus, & uigi-
 lia, inanitio, & repletio, animi & corporis motus necessariò
 eueniunt, uelimenta uerò & alia excrementa, bilis, pi-
 tuita, melancholia, pili, unguis, & huiusmodi ad orna-
 tum, pulchritudinem, meliorem conseruationem, tutelam,
 non autem ad esse simpliciter præferuntur. Quapropter ad
 ea, quæ ingestā propriè, & extra necessariò occurrunt, tan-
 quam bona necessaria homini ad esse absolutè & bene, &
 melius Hippocr. conuertit orationem, dubitabit quis, cur
 somnium de Deo præfagit ingestā? quæ est necessitas huius
 consequentiæ? Somniant accipere à Deo quid purum, ergo
 quæ.

De femine q. &
 de cordis princi-
 patu. Alex. Aphr.
 li. 1. de anima vit.
 Auicenn. li. 1. fen.
 1. lib. de uirtutib.
 cordis.

De somnolul
 li. 1. de uirtutib.
 cordis.

De uirtutib.
 cordis.

Dubit. de ingestis.

Virēs ciborum.

quæ comedit, pura sunt, & salubria? Cum Natura est
 principium omnium effectuum, puros spiritus humores &
 solida efficit, & ab aere, & ab ingestis fiunt & tuentur,
 ab his ergo somnium purum anima cœlestis accipit.
 Si quis verò huic contrarium videre putet. Contrario-
 rum eadem est disciplina, & sola curatio morbo aduersa,
 exprimitur, quæ erit eadem cum priori cursu, ambulatione
 & victu, nam cum secundum idem omnia conueniunt, om-
 nia etiam aequaliter expetuntur. supra de spiritualibus, nunc
 verò de ingestis impuris loquitur, qui sunt cibi, & potus, ex
 quibus humores, & excrementa impura, spiritus vitiosi,
 solide partes affectæ ortum ducunt, & impura phantasma-
 ta, & insomnia appareant; humores nunc erunt euacuatio-
 ne & vomitu præseruandi, vt impuritas & copia tollan-
 tur. Enodatur etiam alia dubitatio, Cur à malis Dijs, &
 Demone accepisse videtur: cum sint substantiæ & spiritus
 immortales? & ea etiam quæ ingeruntur impura, & non
 spiritalia? Respondendum, licet cibus & potus sint corpo-
 ra mixta, habent tamen tenues partes, & crassas quibus
 impura esse valent, quare cursibus velocibus, deinde ambu-
 lationibus, spiritu densissimo, & tandem victu molli, &
 leni egent, vt deputentur? Cur non recenset Hippoc. va-
 lidiores remediorum materias? quia cursus ambulationes,
 & victus satis adimere queunt ingestorum copiam, & im-
 puritatem? Medicus non solum speculatur sanitatem,
 sed indiuidui 1. Metaph. 1. primo Moral. 6. & 7.
 & 7. Moral. 8. Profectò sanitas est Bo-
 num, cuius gratia cetera
 peraguntur.

Cura.

Dubitatio de ma-
lis Dijs.

Solutio.

Dubitatio de re-
mediis.

Solutio.

1. Metaph. 1. primo
Moral. 6. 7. 7. Mo-
ral. 8.

52 Comment. in lib. Hipocr.

De insomnijs ab elementis, & elementatis significatibus bonam, vel malam sanitatem.

TEXT. HIPPOCR. XI.

Insomnia ab elementis, & elementatis significatibus bona, l. mala.

Si quis se complui putet elementi cœlo, aqua molli, & non valde madefieri, neque vehementem tempestatem ingruere, bonum est, significat enim moderatum, ac purum spiritum ex aere ingestum esse. Si verò vice versa valde complui quis sibi videatur, & tempestatem ac turbinem esse, idque aqua non pura, morbum designat à spiritu, qui in ipso est. Verum oportet etiam hunc simili dicta uti, & omnes hos paucò cibo ali. De significationibus quidem igitur astrorum sic iudicare oportet, providereque, ac Diætam statuere, & Dijs supplicare, in secundis quidem rebus Soli, Ioui cœlesti, Ioui posse oriri, Mineruæ opulentæ, Mercurio, Apollini. In contrarijs verò, Dijs malorum auerforibus, & terræ & herouibus, quò mala ac grauia omnia auertant.

COMMENTARIUM XI.

Insomnia ab elementis, & elementatis.

Astris & Cœlo, Luna, Sole & cœlestibus, quæ lumine & motu, & horum qualitatibus varia sublunaria mista, perfecta, imperfecta atque elementa designant, Ad elementa secundo accedit Hippoc. proxima cœlo, tertio ad elementata, aereas alterationes, & passiones meteorologicas, qua.

que possunt præſagire ſanitatē, & morbum producere: Meteorologica verò potiffimum effectiue à cælo, à frigiditate, & caliditate, paſſiue, ab exhalatione & vapore generantur: In aere plura meteorologica in prima, ſecunda, et tertia regione apparent; aqua primò, quæ pluuiæ dicitur, et ex vapore aqueo tranſmutato à frigiditate aeris in nubem, & hæc in aquam producitur. Primum & præcipuum mouens circulus eſt, in quo manifeſtè Solis latitudo diſgregans, & congregans ex eo, quia propè fit, aut longius cauſa generationis, & corruptionis eſt. caliditas trahit vaporem à terra madefacta & eam ſuſum attollit, ipſa verò altius aſcendens relinquit vaporem, qui in frigidatus cogitur iterum, & propter derelictionem caloris, & propter locū, & fit aqua ex aere, facta autè iterum fertur ad terram. Meteor. ſūma 3. c. 1. Idcirco ſomnium ſe complui clementi cælo aqua molli, & non madefieri, neque vehementem tempeſtatem ingruere, bonum eſt, ſignificat moderatum & purum ſpiritum ex aere ingreſſum, mole, quantitate, & qualitatibus, & colore reſpiſſe aerem purum, moderatum, calidum, & humidum, & vaporem, qui ſpiritus vitales, & animales humectans, & aereos reddēs, cauſat ſomnium tale in imaginatiua de pluuiæ: nam ſæpè ſæpius, ſicuti ſomnium eſt ſignum affectionis ſanitatis, vel morbi, & qualis, & quæti, vt inquit Gal. 3. de criſib. 4. Ideæ & ſpeciei affectus, magnitudinis, motus velocis, vel tardi, benignitatis, vel malignitatis, ita affectus notior nobis producitur à cauſa in corpore, manente, & præſenti; iſta verò cauſa eſt origo ſomni, & ſignata & manifeſta ab inſomnio tanquam ſigno, & effectui ipſius cauſæ; & præſertim de naturalibus, & caducis, elementaribus ſomnijs: (non autem de cæleſtibus, & diuinis ſermo eſt:) dicebat Apomaſar aph. 161. & 162. Si turbidam aquam fibi

De meteorologi-
cis, quæ præſignēt.

De aquæ generat.

1. Meteor. 3. c. 1.

De gener. pluuiæ.

Pluuiæ.

3. De criſib. 4.

Apomaſar. 161. 162.

54 Comment. in lib. Hippocr.

sibi bibisse visus fuerit, in affectionem, & morbum incidet: si domum duntaxat suam pluuia madefactam, in morbum pestilentialem, & ægritudines familia eius incidet: vbicunque pluerit pluuia pura, cuius personæ bonum portendit, si turbida fuerit, & impura, diuersum. *Clemens celum appellatur absque vento, tranquillo aere: malacia maris dicitur, (quæ potissimum in quadris Lunæ fit) cum mare nullo moueatur impulsu.*

Quid tranquillitas maris. Quid malacia.

Quid turbo. Quapropter turbo, & tempestas est ventus, spiritus & flatus, seu exhalatio sicca, agitata violenter, & cum totus flatus seu spiritus simul, & spissior, minus & excretus fuerit tenuis, ex nube, procella ventus fit, quare & violentus. Celeritas enim excretionis facit fortitudinem; Quando procella fit, semper nubes excernitur, & fit continuus ventus. Borealibus autem non fit Vortex, neque niuosis existentibus procella, propterea, quod omnia hæc flatus sunt, flatus autem est sicca & calida exhalatio, gelu igitur & frigus extinguunt: fit vortex, quando quæ fit procella non possit excerni à nube: Est autem propter repulsionem gyrationis, cum ad terram feratur circumuolutio simul deducens nubem, non potens absolui. Qua autem secundum directum efflat, hac spiritu mouet, & circulari motu vertit, & sursum fert, cuiusque inciderit vim inferens; cum autem detractus ignitus fuerit, hoc autem est, cum tenuior spiritus fiat, vocatur accensus turbo, coincendit enim aerem ignitione colorans, hæc *Arist. Explanata Natura tempestatis, & turbinis, atq; vorticis, facile erit dignoscere causam insomniæ esse affectionem spirituosam, & flatuosam, permixtam spiritibus vitalibus, nam flatus excernitur extra spiritus, & humores impetens celeriter, & uiolenter in corpore, non quidem frigido, niuoso, senili, regione*

Quid procella.

Quid vortex.

Quid tempestas.

Turbo accensus. 3 Meteor. c. 1.

Flatuosæ affectiones, quæ & quot. snt.

gione frigida, & vtente frigido victu, flatus in huiuscemodi corpore extingueretur. Quapropter hac procella, uel ab aere & flatu extra respirato nascitur, uel à cibus, & potu, uel temperie naturali calida, & sicca, uel morbosa originem ducit. Sat est, flatum in corpore, & exhalationem uiosam calidam & siccam, uiolentam, celerem, uagantem, & ledentem reperiri, cum autem adhuc exhalatio flatus fuerit tenuior, & expellatur à spiritibus, & humoribus, ab his turbo accensus, aut tempestas, aut uortex excitatur, & phantasma mouens insomnium tale, & cum in presentia agat de affectionibus calidis, causis & symptomatibus, pro exercenda medicina breui oratione tradit præseruationem, præfagia, Indicantia, & materias remediorum, & rectum earum usum. Cura similis est diæta cum priori, mollis, leuis, humectans, parum nutriens, & refrigerans, indicata à contrarijs, extinguit caliditatem & siccitatem, & copiam minuit, nam ex frigiditate, & humiditate oppugnatur procella, & turbo spiritus & humorum; multus cibus calorem substantialiter auget, sanguinem copiosorem gignit, spiritus procreat, uaporosas fuligines eleuat, quæ turbine, & tempestatem multiplicant; contra cibus paucus per accidens euacuat, inanit, & flatus dissoluit. Hinc calor natiuus ualidior exurgens alienos uapores, & exhalationes dissipat, & natura depulso onere uegetior redditur. Quando igitur percipimus uapores, exhalationes, tempestates, turbines, uortices, hac diæta uti oportet tenui, molli, leni, refrigerante, humectante, ut supra. De significationibus quidem igitur astrorum sic iudicat epilogo significationes astrorum, & remedia tam cælestia, quàm sublunaria. Affert etiam documentum in secundis rebus precandum benignis Dijs, Ioui cælesti, Soli, Ioui possessori, Mineruæ opulentæ, Mercurio, & Apollini, à contrarijs.

Turbo accensus.

Cura procellæ, turbine, & similibus.

Not de precibus ad Deum.

verò

56 Comment. in lib. Hippocr.

Qui sint Dij boni,
& mali antiquorū.

Dij alij terrei, a-
quei, aerei, ignei.

Zimarellus,

Dixta omnibus
præfertur.

verò Dij malorum auerforibus, & terræ, & heroibus, quo mala, & graua omnia auertant. *Antiqui Deos bonos uocant, qui benefaciunt, & rebus secundis præstant; malos & auertentes mala, qui caducis & mortalibus rebus præfunt, & mala cauere, & auertere possunt. Deorum alij Olympij & aerei uocati sunt, ut Iuppiter, Iuno, Venus, Vrania, Diana, & Apollo: alij ignei & aerei, ut Minerva, alij cælestes, Sol, Luna, duodecim signa Zodiaci, alij terreni, ut Cebas, Pan, alij marini Amphitrites, Nereus, & pro accommodatis malis, uel bonis hos Deos orabant: pium institutum, & Christianis semper amplectendum, quod admirabatur doctissimus, & admodum Reuerendus Vincentius Zimmarellus, & dicebat Hippocratem fuisse Naturæ genium, & Christianæ Theologie. Sed his omissis notandum est in dictis Hippocr. pro exercenda praxi esse medicamentum in alimento, quia uictus ratio bene instituta sola potest soluere morbos, & diuturnos: medicinalis ex Celso omnibus conducit lib. de prisc. med. prima ars medica inuenta circa uictus rationem, & naturalis est, nam si quis egrotabit, statim mutatur uictus ratio, tanquam præcipua curandi norma, & dicebat Auicen. ubi ignoras morbum, subtilia regimen, iure meritò Hippocr. primas partes inter Medicos tenens, tam exactè proponit in hoc libello, dietam in 6. rebus non naturalibus, aere, cibo & potu, & I. Aphor. & lib. de Natura uict. & alibi.*

De

*De Infomnijs à terrenis varias laciones variarum
partium significantibus, & de curatione
& de praeservatione.*

TEXT. HIPPOCR. XII.

Aeterum & hæc sanitatem præsignant, nimirum ea, quæ in terra fiunt, acutè videre, & securè iter facere, & securè ac citra timorem currere, & videre terram leuem, ac probè cultam, & arbores florentes, fructuosasque, ac satiuas, & flumina solito more fluentia, & aqua pura, neque copiosiore, neque pauciore quam conueniens est: item fontes & puteos eodem modo. Hæc omnia sic visa sanitatem homini designant, & corpus rectè habere, omnesque circuitus, & exhibitiones ciborum, ac secretiones integras esse. Si verò quid his contrarium videatur, detrimentum aliquod in corpore significat. Et visus quidem, ac auditus læsus, morbum circa caput significat; itaque matutinis deambulationibus; itemque à cæna pluribus vtendum est ad superiorem diætam. Cruribus verò læsis, vomitibus reuellendum est, & lucta ampliore vtendum, vltra superiorem diætam. Terra autem aspera carnem non puram significat; quare deambulationibus ab exercitijs pluribus vtendum est, arborum verò sterilitas, feminis humani corruptionem indicat.

H COM:

Essentia infomnij
à terrenis.

Præfagia.

Cura:

TEXT. HIPPOCR. XII.

Insomnia à terre-
stribus sanitate præ-
sentē, vel amissam
attestantia, & cura-
tionem, tutelam.

De sensibus oib; na-
turaliter operanti-
bus, vel præter na-
suram.

Tribus modis ope-
ratur imaginatio.

Viso quot modis
est.

Radij duo spiritus
visui, & speciei.

Quo alii sensus ce-
lebrentur.

Xplicatis aereis, & aqueis insomnijs
attestantibus sanitatem præsentem, vel
amissam, & curationem, & præserua-
tionem; nunc de terrestribus Hippocr.
sermonem facit, dum elicit phantasma-
ta mouentia insomnia à pluribus, à ru-
ribus, arboribus, granis, à fluminibus, puteis, atque etiam
ex arte factis, domibus, machinis, & ex ijs quæ à corpore no-
stro: & notatu digna admonet: Si hæc bona fuerint, &
iucunda, & solito more sanitatem designant, & corpus re-
ctè habere, omnesque circuitus, & exhibitiones ciborum, et
secretiones integras esse. Nam si somniat acutè videre,
sensus visus valet etiam in somno absque externo obiecto,
sed solum vapore aliquo ex Gal. oblato lucido crystallino,
vel specie coloris delata ab imaginatrice, & sensu commu-
ni ad eum, sic alia sensoria particularia operantur: Spiritus
visorius lucidus, purus & copiosus; oculus omni ex parte
nitidus, & præsertim crystallinus, nullo vitio detentus a-
queus, vitreus, tunica omnes adnata, cornea, vvea, at retina
etiam pura sint & accommodæ, pariter etiam nerui optici,
ut his debita temperie, & conformatione ornatis exquisi-
tè viæ sint aperta à sensu communi & imaginatiua ad cry-
stallinum, & ab hoc ad illa, ut nullus vapor melancholicus,
spiritus animales, & vitales obscuret, nullumque impedi-
mentum obstat visorijs radijs speciei, & spiritus visui.
Videre terram leuem, quæ a carni respondet, tanquam cen-
tro: intelligendum est etiam de actionibus aliorum sen-
suum, si quis acutè audiat, gustet, olfaciat, tactu perci-
piat, & intus imaginetur, faciliè, acutè, & exquisitè di-
scurrat,

scurrat, apprehēdat, ratiocinetur. ita in specie quodlibet insomnium prænuntiat carnem esse optimi temperamenti, optimè concoquere, attrahere, retinere, ac expellere superuacanea, quemadmodum terra culta facit, arbores florentes: fructuosa & satiuæ, spermatica etiam vasa ad generationem, & procreationem attinentia, optimè se habere significant, videlicet semen fecundum esse, testes vasa spermatica, penem, vterum, & reliqua; sicuti flumina solito more fluentia, notant motum sanguinis naturalem, chyli, & aliorum excrementorum ad loca decentia, & nature destinata. aqua pura, puritatem humorum: neque copiosiore, neque pauciore. Nunc explanat molem, et congeriem humorum determinatam solitis particulis alendis, natura enim non deficit in necessariis, neque superabundat. fontes, & putei cordi, & epati, & vesicæ urinariæ correspondent: vnum, id est cor, est fons primo uniuersaliter sanguinis, non solum arteriosi, sed alentis, qui non aleret, nisi spiritu vitali, & influente calore gauderet, & originem duxisset, & perfectionem à dextro uentriculo cordis: hoc patto Arist. inquit, Cor esse fontem sanguinis, & venarum: patens est epar, qui sanguinem alentem primo materialiter gignit, & primum rudimentum præbet, tanquam minister delegatus inseruens cordi primo deleganti, regi, imperanti. Hinc partes arteriis orbate non aluntur, vita vegetali priuantur, non ita secus sensu & motu priuata uiuunt, nam sensus & motus egent maiori, puriorique nutrimento. Sedes una anime unius, triplicis facultatis, uegetatiuæ sensitiuæ rationalis, est uniuersalis & princeps Cor, ut docet Arist. Hippocr. Alex. Aphrod. necnon etiam Gal. cum Auic. libello de uirtutibus Cordis. Particulares uero partes delegate, & subministrantes secunda manatione per manifesta ministeria, inseruientia cordi, Principi & Regi:

Quæ adnotent fecunditatem.

Quæ adnotent motum naturalem humorum, spirituum.

Motus humorum qui, & quales.

Cor fons caloris & sanguinis.

De principatu cordis conciliatio autorum.

60 Comment. in lib. Hippocr.

ex Platone atque ex Galeno tres sunt: Cerebrum, in quo immediatè animalis facultas manifestè exercet suas operationes. Epar, in quo vegetatiua anima, & testes, in quibus generatiua. At in corde primo originaliter hæc omnes vniuersales mediatè eminentissimè, & prima manatione, id enim primum viuens, & vltimum moriens. Idque calor vniuersalis opificis omnium actionum vegetabilium, & animalium princeps. Idque figura, robore, sede, loco, positione, colore, motu perenni, euidenti, omnia præcellit, & vnum animal in vniuersali dignitate, excellentia, opere naturali communi, & accommodato singulis partibus vnitatem animalis donat. Idque primum genitum, & primum generatiuum in homine iam factò, sicuti semen primū in fiendo, in generatione, & formatione hominis est potentia ad omnia membra formanda, & primo ad cor est, cuius vi epar sanguificat, cuius vi testes prolifcant, cuius vicererum mouet, sentit, & intelligit, cuius vi vita naturalis, vegetatiua, & calor in vniuerso refulget, non è contra: ab ipso arteriæ, venæ, & nerui primo & necessario tanquã à loco primo originem habent, & per hæc distribuitur, ac per canales triplex virtus animæ vegetatiua, sensitua, & rationalis. Hæc omnia sic uisa pura & natura congrua, sanitatem designant, rectè habere, id est solidorum in principijs formaliter, cerebro, corde, epate, & testibus, omnesq; circuitus, i. spirituum, & exhibitiones ciborum, & secretiones integras esse, id est excrementorum, & humorum, in quibus secundis sanitas materialiter, & affectiuè residet, uiget que. Quid eget corpus, ut sanum sit, nisi, ut solidæ partes rectè se habeant temperie, compositione, & unitate: nisi ut spiritus, qui sunt in continuo motu, & corpora impetentia, & motiua possideant omnes circuitus naturales Euripos intus, & extra, sursum & deorsum: atque humores

De fluxu, & refluxu in humano corpore.

De fluxu, & refluxu in humano corpore.

De fluxu, & refluxu in humano corpore.

res

res obtineant exhibitiones, & vias ad uniuersum corpus integras fluxu, & refluxu naturali, & excretionibus excrementorum prima, secunda & tertia die. prima, secunda & tertia coctionis? adeo ut uenter primò accipiat alimenta, conficiat optimum chylum, & secernat inutiles partes, tenues, id est pituitam, crassas, id est feces alui; 2. Hepar ex chylo sanguinem materialiter conficiat, segreget biliosa excrementa ad uesicam felleam, melancholica ad lienem, & in gibba secernat aquosam urinam, & crassum eius sedimentum. Tertia uniuersum corpus nutriat se, & fuliginosa, & sordida segregat? Si verò quid his contrarium significat nunc Hippocr. contrariam doctrinam, & contraria remedia. dicit Gal. quædam somniasse habere crus lapideum, & statim crus paralyti detentum fuit, ita de alijs.

Verum antequam ad remediorum materias genericè, & specificè indicatas, à genericis, & specificis indicantibus superius recitatis, atque earum recta administratione, quantitate, qualitate, tempore, loco deueniat, dicendum, quæ necessitas & dependentia est inter signa, & causas; inter somnia, & res somnio præcognitas, quid inter se inter acutè uidere, & sanitatem oculorum, facilis sanè natura per somnia res reales, & physicas actiones signat; alia verò allegorica sunt, ut uidere terram cultam, arbores florentes, sed ista allegorica quadam necessitate, & connexionione humani corporis membris arrident, & similitudinem habent; testes facundi, facundoque semine præditi correspondent arboribus, fructibus satiuis et florentibus; ab humoribus quidem, corporibus flaccidis, facile simulacra fluminum eleuantur, & imaginatrici offeruntur. Et hæc documenta accommodantur, & naturaliter, & allegorice spiritibus, humoribus & partibus solidis, & à similibus similia somnia facile generantur: similitudo conuenit tum in substantia, tum quantitate,

Prima die quæ facit natura.

Secunda die quæ:

Tertia die quæ:

Cura ab indicantibus.

Dubitatio de signis & causis dependentia.

Solutio.
Somnia naturalia allegorica ad spiritus, humores, & solida.

Solutio.

62 Comment. in lib. Hippocr.

Cura. *titate, qualitate, colore, motu, situ, figura, & alijs. His in-*
somniis præcogniti s curationem adhibere oportet, ut mala
denunciata tollantur. Vnde inquit Hippocr. matutinis
deambulationibus itemque à cœna pluribus utendum
est ad superiorem diætam. Dicebat Arist. 5. probl. 1. am-
bulationes prolixas per loca plana laboriosiores esse,
quam per incôpta, & breuiores, & leuiores, quia mem-
bra tum à multo, tum à vehementi motu fatigantur.
Est autem vehemēs, qui per loca inæqualia peragitur,
multus verò, qui continens vnusque est. In plantis si-
militudo paritas, longitudo laborem facit: in incom-
ptis inæqualitas requiem præstat; matutina deambula-
tiones sunt salubriores, tum quia aer purior est, tum quia
corpus magis excrementis liberum; ambulationes igitur
matutina præstant Sole illustrante aerem. Cruribus ve-
rò læsis, vomitibus reuellendum est, & lucta ampliore
utendum: Reuulsio quidem per contraria celebratur, vo-
mitus per superiora educit excrementa, quæ crura infesta-
bant: lucta etiam brachia, & manus, ac supernas partes
exercet. Quando terra aspera somniatur, caro impura
deambulationibus, & exercitijs pluribus est purifican-
da, cum diætâ superiori (ut semper contraria contrariis cu-
rentur) substantia, quantitate, qualitate, loco, & tempore.
Morbis genericis capitis, & sensorijs conferunt matutina
ambulationes, aer tunc temporis est sincerus, purus, luci-
dus, cerebro, & animalibus actionibus accommodatus.
Præterea sicuti per somnium excrementa fuere attracta, &
per frigiditatem noctis, ita per matutinum aerem, & tepi-
dum calorem Solis blandi auocantur ad extra, & dissipan-
tur: sensoria placidè curanda, atque medicanda, potentio-
ra remedia non proponit Hippocr. sed aqualia morbis; imò
ex Arist. in probl. matutina hora surgere confert ad stu-
dium

Deambulatio ma-
tutina quæ, quomo-
do veilis.
 5. probl. 1.

Quæ sit ambulatio
vehemens,
Quæ sit multa.

Matutina ambula-
tio salubrior.

Not.
Reuulsio quæ: vo-
mitus qui-

Lucta quæ.

Cura carnis impu-
ra.
Quæ remedia com-
petant capitis vi-
tijs, & sensorijs.

Cur aer matutinus
salubrior.

dium philosophiæ, & Astrologi affirmant Jovem & Mercurium tunc temporis maxime dominari & 5. probl. 7. melius fatigationes cessant aquæ oleo permixtæ inunctione, quia oleum magis subit & humectat, & emollit duritiem, & siccitatem fatigatorum, crassis corporibus euomendum, quia humores ab ossibus, & carnibus reuelluntur. Sequitur Hippocr. aliud documentum tradens & dicens: à cœna pluribus ambulationibus utendum esse. Cur è an quia à cœna & vespertinis horis fit retractio sanguinis, caloris, & spirituum, unde somnus oritur, & cerebrum, & cor grauantur vaporibus: cum erit lesus visus, aut auditus, præcipuè utatur pluribus deambulationibus, ut inhibeantur uapores à cœna ad caput, quinimò dissipentur, & reuellantur ad cutim. Cur dicit, superior diæta instituta Text. 11. ad dies quinque est obseruanda? an quia cum mala oriantur a superabundantia excrementorum, & uaporum, subtractione, & pauco cibo egemus, quæ adnotant quantitatem, & qualitatem, sed indeterminatam, enumerat causas genericas, non specificas lesiones, (contrariorum quidem eadem est disciplina: declarata curatione affectuum capitis, proponit noxas pedum & coxarum, atque earum medellâ (extrema & maximè distantia sunt pedes & cerebrum.) Gal. 13. meth. & 1. ad Glaucon. etiâ explicat documenta reuellendi, inquit, intus, extra, deorsum, sursum, ante, retro, à dextro ad sinistrum. Lucta quidem amplior, quàm consueto more exercet brachia & sursum eleuat sanguinem, spiritus, & humores offendentes crura, os sacrum, uescicam & infernas partes. iubet superiorem diætã obseruare minimi alimenti, & exigui cibis somniare terram asperam videre, vel habitare, vel iter facere per eam, ostendit carnem non puram, quare postquam se exercuerit, pluries & ualidè ambulare, id est

7. probl. 27. Defatigatio, & lassitudo quò curatur

Cur à cœna ambulandum. & quãdo, & quomodo.

De diæta, Dubitatio, Solutio.

Lucta quib. utilis.

Cura alterius in somnij impuri.

64 Comment. in lib. Hipocr.

est leniter incedere conuenit.

Quantitas modus
exercitij.

Vicia partium sper-
maticarum, per a-
liud infomnium.

Medicus quibus
esse debet, qui cu-
rat infomnia, & que
expendere debeat
fomnij, & fomniā-
tis naturam.

Not. de fomnio.

Declarat per hac, exercitij quantitatem & modum, que excrementa cutis, uel carnis dissoluunt, & colliquant, ualide, & pluries ad circumferentiam tanquam à centro. Alias etiam affectiones partium spermaticarum recitat, inquit, sterilitas arborum, tunc præfignat seminis corruptionem, & est infomnium allegoricum. At quis dubitabit, cur Hippocr. ijs malis curationem non instituit? Respondendum, elicere medelam à curatione partium infernarum supra enarrata, & aphoristicè, & breuiter, rara, non autem uulgaria, uel communia perpendit. Elegans quidem Medicus, & artificiosissimus somniorum coniectator, non solum somnia, & eorum proprietates, & signaturas contemplatur, sed uitam somniantis, temperaturam, atatem, sexum, nec non sex res non naturales necessario, & non necessario occurrentes comparat, & hac cuncta notitiam somnij præmonstrant, & passiones corporis. Somnium solum non semper fidum, sed modò fortuitum, modò etiam impeditum à nouo motu, & rerum successione, ut ait Aristotelis libello de iuuent. & senect.

5. de generat. animal. 3.

De

De Infomnijs à plantis significantibus vel defectum, vel additionem morbosam capillorum, & de eorum curatione per

contraria.

TEXT. HIPPOCR. XIII.

Igitur folia arboribus decidant, ab humidis, ac frigidis corpus læditur: si verò floridæ sint arbores, verum infructuosæ, à calidis & siccis; hæc igitur per diætam frigefacere, ac humectare oportet, illa verò siccare & calefacere. flumina autem nõ solito more fluentia sanguinis circuitû significant, & auctiora quidem fluentia, excessum, imminuta verò, defectum. Oportet itaque per diætam hunc quidem augere, illum verò imminuere. Non pura autem fluentia, turbatione significant, quæ à cursibus circularibus, & deambulationibus, corpore per densum spiritum moto, purgatur. Fontes verò, & putei commoti conspecti, flatus circa vesicam significant, quos medicamentis vrinam cientibus expurgare oportet. Mare perturbatum, ventris morbum significat, sed oportet aluum mouentibus, leuibusque & mollibus expurgare.

COMMENTARIUM XIII.

Insomnia à plâcis
significantiâ defe-
ctû. I. additione.
Plantæ viridantes.

Vitia in defectu.
De caluitio.

De caluitio dupli-
ci naturali & præ-
ter naturam.

Hippocrates multa allegorica insomnia,
eleuata tamen à rebus naturalibus
applicat humano corpori, vt ex his sa-
nitatem eius, & egritudines manife-
stet, & solummodò rara et notatu di-
gna, sed fida & certa, & naturalia
memoria relinquit. Planta ex Arist.
que humido radicali copiosa ac lento abundant, & terrea
parte referta sunt, hieme difficultè folia amittunt, & tar-
dè, vt lauri, quercus, oliuæ, cupressi, larices, pinus, & a-
lia, que pingui tæda & oleosa substantia excellunt, contra
que pauco humido & aqueo existunt, breuiori vita gau-
dent. deficiente alimento & calore autumno folia perdunt:
inopia humoris calidi, qualis præcipuè est humor pinguis.
planta que pinguescunt, fronde perpetuo virent, & hiber-
no tempore: ita homines postquam coire inceperunt, &
præsertim propensiores & salaces caluescunt, vsus rei Ve-
neræ refrigerat, & est secretio caloris sinceri, & natura-
lis, & præsertim, si cerebrum naturæ ipsarum calidum sit,
mulieres verò, puerorum naturam imitantur, non calue-
scunt, nec non etiam spadones. Caluis nunquam redeunt pi-
li, planta verò reuirescunt, quoniam anni tempora illis mu-
tationem corporis magis afficiunt: hominibus verò per æta-
tem, que non redit, nec permittitur, ideo affectus iterum nõ
recidunt. Præterea ut dicit, vbi parum caloris est plusq; humo-
ris, calor proprius nequit concoquere, atque ita humor pu-
trescit à calore, sed non suo nativo. Oritur caluitium præter
naturam uocatum defluuium capillorum, sicuti caluitium
naturale, ob ariditatem, & defectum humoris pinguis, &
calidi,

calidi, ita præter naturam ab humore acri & mordaci ra-
 digempilorum corrodenne. facilius in fincipite oritur, quia
 ea pars est siccior omnibus partibus capitis. Ophiasis &
 Alopecia, dum partem determinatam capitis occupat, di-
 citur: dum uerò uniuersum, appellatur defluuium, atque ob
 corruptam materiam, bilem, pituitam falfam, atram bilem,
 ichores prauos, uel calore, uel maligna uirulenta qualitate
 præditos, gallica, uel pestilentiali; huiuscemodi etiam gi-
 gnuntur, uel ab externis causis, aere, medicamentis, lotio-
 ne, uel internis, uitio cerebri, epatis, uentriculi, renum, lie-
 nis, uteri. Requiritur ad generationem pili profecto calor
 ualidus ad expellendum, & potius siccus, quam humidus,
 & abundantia excrementi crassi, terrei, & fuliginosi: hac
 de causa animalia calida & sicca, lepores pilis abundant.
 Locus debet esse accommodatus, poris refertus, cutis non
 sicca, non humida, non frigida, non calida, sed temperata ha-
 bens poros non laxos, neque strictos, non admodum tenuis,
 nec crassa, unde alij pilis laxis ornantur, alij duris, alij cri-
 spis. Quando itaque adest error, ac defectus in cute, uel ca-
 lore, uel materia fit defluuium capillorum. Auenzor ap-
 pella Ophiasin, quia serpentes patiuntur hanc secundum lon-
 gitudinem ob tenuitatem materie: Alopecia uerò uocat,
 quia Vulpis & in rotundam figuram paruur. Caluitium
 naturale seu ortus tardus capillorum, defluuium, ophiasis,
 alopecia, hæc omnia uocabula differunt secundum magis &
 minus; at genericè dicitur defectus capillorum, & ample-
 titur has omnes species. Hæc Arist. 4. probl. 19. est affe-
 ctio, qua cutis capitis glabra euadit, uel priuatio capil-
 lorum cutis capitis propter frustrationem generationis eo-
 rum. Concurrit ad ortum copillorum cutis, calor ualidus,
 alimentum pingue, siue excrementum terreum fuligino-
 sum, immediatè frustratur generatrix laesa facultate ob

13. method. 14.
1. de cõp. loc. 2.

De ophiasis, Alope-
cia.

Ortus pilorum for-
ma, efficiens, mate-
ria, finis.

Causæ defectus pi-
lorum.

Ophiasis.
Alopecia.

4. probl. 19.
Definitio Aristot.
Defectus capillo-
rum.

68 Comment. in lib. Hippocr.

*intemperiem siccam cutis, & aridam calidamque poros
 astringentem, & adurentem excrementa, aut nimis frigi-
 dam & humidam laxantem poros, condensantem, & astringentem calorem. Non loquitur Hippocr. de alijs speciebus caluitij, & defluuij capillorum ab acri materia, seu defectu alimenti pinguis. Si verò de floridis arboribus somniet, verum infructuosus, corpus à calidis & siccis leditur, & præfertim testes, qui secunda manatione cordis ministri, delegati, specificè dicati sunt generatrici. Etenim paucum semen à siccitate, & nimis acre & mordax quasi sabugo gignitur. Sal quidem concitat ad Venerem, que orta ex maris spuma fertur. Sed quis dubitabit; multa sunt animalia salacia, infacunda, aut parum secunda. Viri etiam, & mulieres calide, & sicca salaces, infacunda tamen.*

Solutio. Respondendum, naturaliter debere esse præditas calido, & humido temperamento uteri, & testium, atque semine, ut temperatura humana conuenit, uti statuit Aristot. 10. de histor. animal. & libello de iuuentute. Multa memoria digna narrat Hippocr. & utilia in praxi. Nam curatur hæc affectio per contraria, & primò per dietam, que semen augeat, & gignat, nam cum copiosum & optimum est alimentum, optimum etiam & copiosum semen paratur materialiter in uniuerso corpore, naturaliter nerò in corde, formaliter secunda manatione & specificè secundum esse facundum, & prolificum in testibus, ornatis propria substantia alta, & ui semificandi prolificè, specificè & indiuid. aliter, arterijs, uenis, & neruis, per quæ uasa communicantibus hepatis, cordi, & cerebro determinatumque calorem influentem possidentibus. Adeo ut ex his principijs unum principium minimum mole, sed ui maximum semen, quippe euadat in genera

Infomnium ad sterilitatem attingens. Cause sterilitatis.

Dubitatio de salacitate.

10. de hist. ani. lib. de iuuentute. Cura defluuij capillorum, & sterilitatis. Indicationes, indicata.

De semine conciliatio quomodo in corde, & in testibus generetur. Semen quò & quòdo generetur.

Semen quomodo facundum.

genere primogenitum, et generatiuum primū ad oīa membra, in hōie genito cor primogenitū, et generatiuum ad cetera ac respondeat elemēto stellarū. Diata igitur semen gignens, & augens dēt calefacere, & humectare, veluti vina dulcia, oua recentia, fructus pineorum, fisticorum, caro phasiani, perdicis, caponis, columbarum, turdorum, caro vitulina, hedi-
na, suilla, testes gallorum, suis, hedi, agni & similitum.

utilia ad generatio-
nem feminis.
conciatio.

Flumina autē non solito more fluentia, dum somnia-
bit, significat motum & circuitum sanguinis, pariter
non consueto more & naturaliter per venas fluere. Pecca-
bit igitur sanguis motu, loco, & situ. si autem imaginatur
videre flumina nimis aucta, excitatum est hoc phantaf-
ma ab excessu, & copia sanguinis & eius motu, idē
tunc prænunciat excessum & vbertatem sanguinis & mo-
tum si imminuta defectum eius. Et ex his dictis documen-
ta & physiologica, et practica nobis præbet Hippocrates, &
primò cum sanguis sit necessarius absolutè, et simpliciter ad
esse viventis animalis, quo vivit, & nutritur, & hic à cibo
& potu regeneretur, oportebit motum inordinatum san-
guinis compefcere, copiam minuere, & defectum augere,
vt hoc loco practicum negotium sit, de plenitudine agere &
plethora, atque etiam de macie. Motus & fluxus inordi-
natus adimitur frictionibus, ligaturis, & cucurbitulis, &
alijs reuulsionibus intercipientibus, et derivantibus. tenui
victu incrassante, vt ptisana hordeacea cum lente, & ace-
to, vino oligophoro astringente, aut ex granatis. Imminui-
tur copia, pauca quantitate ciborum, & minimi alimenti,
vt si potetur aqua hordei cum aceto, comedatur panis fur-
furaceus, aut ex milio & panico commixtus aqua rosacea
vel decocto citoneorum, mespilorum. è contra defectus ple-
niori victu augetur sensim & sensim, nam sicut in tenui
victu agri delinquunt, ita in paulo pleniori vigent, ad ex-
tremum

Insomnium a flu-
minū motibus vi-
tia fluxionū sangui-
nis denotantia.

Aut defectum.

Natura sanguinis.

Indicationes i mo-
tu præter naturam
sanguinis & hu-
morum.

Maciei & detra-
ctionis indicatio-
nes.

tremum autem ducere periculosum. Doctissimus Hippocr. admirabilia semper proferens, & summa cum breuitate in presenti contextu ante oculos nobis collocat, omnes affectus, & passiones sanguinis primò & reliquorum etiam humorum. Quoad motum & quantitatem, et inopiam & per insomnia proportionata ijs vitijs, eleuataque ab his nos deducit in notitiam, & medelam eorum; deinde ad colores, & qualitates vitiatas transit, & ad somnia, & ad insomnia eas significantia, & inquit; si somniat de colore vitiato, turbato, impuro, non autem rubro claro, & purpureo, exit turbatio in sanguine, & ab ipsa turbatione producit phantasma, quod mouet insomnium simile, sanguis verò varijs de causis turbatur, & deperdit proprium colorem, & temperamentum primum, et secundum, ut quando perturbatur à bile, oritur uerbi gratia icteritia flaua per uniuersum, si à melancholia, icteritia nigra, dum ad cutim diffunditur, aut scabies, lepra, cancer, si uerò residet in uenis alijs, uel prope cor, uel cerebrum, uel hepar excitatur phrenitis, melancholia, ira, febris tertiana, quartana, et alie affectiones biliose, aut melancholicæ cum febre uel sine febre. Dum uerò permutatur à pituita, ab ichoribus, a sero aquoso Hydrops oritur, cachexia, malus habitus, oedema, catarachus, quotidiana febris intermittens, uel continua, uomitus, abluio, apoplexia, epilepsia, carus, paralysis et alie affectiones pituitose. fit etiam impurus ab alienis causis, ab aere impuro, uapore fetido, cibus, & potibus impuris & insuetis humano corpori, nimis biliosis, aut pituitosis, aut melancholicis. Ab ijsdem causis fedatur spiritus animalis, uitalis & naturalis, inquinantur membra omnia, & varie affectiones morbose oriuntur spirituales, uel humorales, uel membrorum. Sed paucis uerbis uoluit Hippoc. hæc omnia comprehendere, dignoscere, & methodum medendi tradere, ut

vide-

Vitia apud qualitates, coloris Zabile, della vitia à bile.

Vitia icterica.

Quot modis sanguis fit impurus.

Vitia Colorum à pituita.

Vitia à melancholia

Colorum vitia spiritus.

Artimed. lib. 5. c. 6

videbitis. Artemidorus lib. 5. cap. 6. inquit, Vir, somniauit Xanthum euasisse sanguinem, is euomuit decem annis sanguinem, & saluatus fuit. cap. 40. visum se exire e cortice, sicut serpentes, & tunc celerem mortem denunciavit, nam anima e corpore separata, mortem indicat. Alius somniauit se factum esse baculum, & paralyticus euasit, nam pedes sunt bases totius corporis. Alius somniauit se ab Aesculapio vulneratum fuisse, & paulo post Apostema ei natum fuit, quod ferro incisum salutem induxit, & hoc erat vultus inflicum ab Aesculapio. Alius somniauit petere a Ioue c. 71. sanitatem, Iuppiter vocem non dedit, neque responsum, sed solum caput declinauit, & somnians mortuus est; e contra petens a Venere, contingit. Alter somniauit, se loqui & bonum fuit, proprium enim est homini loqui, & haec oriuntur a turbatione spirituum naturalium humorumque. His omnibus turbationibus, & coloribus prauis sanguinis medelam instituit Hippocr. & regulas medendi nobis tradit inquit: (a cursibus circularibus, & deambulationibus corpore per densum spiritum motu purgatur) auxilia expurgandi turbationem spirituum, humorum, membrorum, & sanguinis mouet, cursibus circularibus, qui velociter a centro ad circumferentiam ubique, & per omnia loca & perfecte ab eodem ad idem, & iterum ab eodem ad idem ducunt iurbationem, & dissipant per cutaneos poros, turbines & inquinamenta; & aer purus introducatur & lucidus ventilatione. n. depurantur humores, & a labe purificantur. tali modo vinum corruptum, et turbatum solet circulariter agitari, vt fex illa subuersa educatur, & extranea qualitas euolet.

Supra de circularibus satis diximus 2. post cursum non licet subito quiescere, sed sensim ad consueta redire, admo-

Varia infomnia recitata.

Cap. 40.

Cap. 51.

Cap. 61.

Cap. 71.

Cura repletionis & defectus sanguinis, turbationis spirituum, humorum & membrorum.

Cursus circulares.

Quomodo aer purificet totum corpus

Modus cursus.

net.

72 Comment. in lib. Hippocr.

net Hippocr. adhibendas esse deambulationes; quae leuiores sunt exercitia & motiones (corpore per densum spiritum moto) id est per anhelitum velocem, & frequentem expirationem, quae expurgat fuliginosa excrementa, biliosa, vel melancholica, vel pituitosa, adhaerentia sanguini, & attrahentia nouum aerem, purum & lucidum, per respirationem purificat eum cor, & sanguinem, & omnes spiritus, omnes humores, & omnia membra; poros ingreditur aer, & fuligines expelluntur, ventilatur totum corpus: quod sanum est & spirabile & diffusibile naturaliter (teste Galeno & Arist.) Fontes & putei commoti, conspecti per somnia) allegoricè & physicè vesicam aquosam serositate plenam signant & flatus in urina agentes ipsam, sicuti flatus, & uenti flumina dimouent. Nunc ad particulares affectiones deuenit Hippocr. Oportet igitur iubente ipso dissipare flatus calidis, & siccis, & ienuium partium, bis dissolutis, & urina excreta, sedatur, procellaque, & astus mitescit atque tranquillatur. Somnium de mari perturbato, ventris morbum significat, unde fortasse eorum opinio nascitur, putantium, uentrem esse mare seu puteum, seu flumina, à quibus urina per uesicam excolatur. Alij putant uesicam esse puteum, uentrem esse mare, & haec membra his correspondere, & praesertim ad mare omnibus fluminibus confluentibus, ad uentrem uero & uentriculum nostrum potus, & cibi demandantur omnes. In mari gignuntur uaria & multiplicia animalia, unde Proteus appellatur; In uentriculo etiam uaria, & multiplices uermes (ex Aristot. & Gal. sententia) licet alij aliter sentiant, nempe primo in intestinis nasci, deinde reptare ad uentriculum. Aliquando tamen & materialiter, & effectiue & localiter in morbo stomacho gignuntur, quoniam calor stomachi aptus est, & locus cavitatis & materia pituitosa facile ibi coaceruata putre-

Quomodo inspiratio & exspiratio purificant totum corpus spiritus, humores, solida. cor.

Insomnia a fontibus significantia aquositatem & flatus.

Cura. Indicationes aquositatis & flatus.

Insomniū de mari turbato; & de urinae affectionibus, & uentriculi.

De uermibus. Dubitatio de loco Solutio. Generatio uermium

putrescit et corrumpitur, et in vermiculares formas transmutatur, ait n. Arist. 4. meteor. ex materia putrescente aliquando generatur animal, dum caliditas, quæ segregatur adhuc naturalis existens cõgregat segregata. In mari oriuntur fluctus, procellæ, tempestates, inundationes, pariter in ventre singultus, vomitus, colera, lienteria, diarrhæa. Morbum ventris significat potius repletio & cacochymia quæ ipsum turbat. Ideo Hippocr. methodum curandi has omnes affectiones ventris manifestatas per insomnia è mariperturbato, dicit egere aluum mouentibus, ut educantur superuacanea excrementa, tenuia, aquosa, vel biliosa, benigna vel maligna. Debentque esse hæc lenientia leuia, & mollia, facilia, vomitoria, vel deiectoria, uti aqua mulsa, ius tepidum cum oleo, aqua tepida cum oleo & aceto, vel syrumpus rosatus solutiuus, mel rosatum solutiuum, manna, cassia, electuarium lenitiuum, serum caprinum, lac asinæ: nam cum uentriculus lesus est, non oportet uti ualidis, & acris medicamentis, ne succi attrahantur ad locum affectum, sed tantummodo excorporantibus feces alui, & excrementa in primis uis stagnantia. Quæ præcepta statuit etiam Gal. 8. de comp. med. loc. mouere aluum distinguitur à medicari, ut habetur 1. aphor. 22. medicari atque mouere non cruda, & quæ iudicantur & iudicata sunt integre, non mouere oportet. i. non decet irritare, aluum lenire leuibus. i. ui imbecillis, & substantia leui non crassa & terrea, leuibus etiam pondere, mollibus. i. quæ facile cedunt secundum superficiem: molle dicitur testimonio Aristot. 4. meteor. 1. illud quod cedit in se ipsum, non circum obfistendo: durum uero, quod non. n. cedit; aqua uero non appellatur mollis, non cedit compressione superficies in profundum, sed circum obfistit; & quoniam ad sensum iudicamus omnia sensibilia, palam

-oijcñ

K

quod

4. Meteor.

ni librori subit
noibiq; eunibCura affectionum
ventriculi, vomitus
nauseæ, coleræ,
singultus & simi-
lium?Fragus perlati
a quo intractat

Not.

i. librori subit
noibiq; eunib

8. de compos. loc.

1. aphor. 22.

Quomodo mouere
aluum distinguitur
à medicari.

ad hunc modum

4. Meteor. 1. c. 5. 2.
molle quid sit.
Durum quid sit.

solus

Sensus iudicat omnia
sensibilia.

74 Comment. in lib. Hippocr.

Modus agendi indicatur à passione.

Purgans per alium à quo indicatur.

Quid agendis à quo indicatur.

Quantitas.

5. probl. 12. de ambulationibus

Dubitatio.
1. Probl. 1.
Solutio.

quod & durum, & molle, & simpliciter ad Tactum determinauimus tanquam medietate vrentes Tactu; quapropter excedens quidem ipsum durum, deficiens autem molle esse dicimus.) *Modus igitur medicamenti administrandi indicatur à passione affectus & succi, si materia verò facile cedit, medicamentum molle exhibendum, talis est materia quæ in præsentia turbationem in Stomacho facit, nauſeam, resupinationem, fluctuationem, coleram, singultum, vomitum, in capacitate ventriculi neque admodum adherente viscida, atque crassa, sed tenui, veluti bilis, vel aquosa, & rorida humiditas. Euacuatio per alium indicatur potissimum à materia existente, & præſente in ventre, aut intestinis, vergenteque, & inclinante naturaliter ad infra, & deorsum, aut gratia reuulsionis, si ad supra violenter & præter naturam moueretur. Quando dicit Hippocr. medicamentum debere esse leue, singulari methodo iubet, quid agendum, indicatum à præſente indicante leui, (quia aut est uehemens, aut mediocre, aut minimū.) imbecillum medicamentum euacuans esse debet; dum materia agit leuiter, & leuem noxam parit, pondere etiam & minima doſi exhibendum pariter recta administratione, & quantitatis indicata à quantitate extensua, vel intensua indicantis.*

Non breues debent esse etiam ambulationes, quia docente Aristot 5. probl. 12. breues deambulationes defatigationem mouere amplius, frequenter enim de contrario in contrarium mutari laboriosum: neutri nãque affueſcere ſinit; neque ſibi contradicit Aristot. cum 1. probl. 1. contrarium ſtatuat, ſcilicet breues ambulationes esse leuiores, nam tunc ad prolixas, & per loca plana in reſpectu loquitur, ſuprà verò abſolutè, & problemate 14. fedile ventrem opimat, reliquum corpus extenuat,

bouy

λ

motio-

motiones verò & perfrictiones ventrem extenuant, reliquum corpus implent, & augent. *Sed de his abunde locutus est Gal. 2. de tuend. sanit. & 3. & hæc satis.*

2 & 3. de tuenda.

De Insomnijs bonis & malis à terra, terrenis desumptis significantibus sanitatem aut morbum, & de curatione, & de præsijs: in carne solidisque partibus.

TEXT. HIPPOCR. XIV.

Erram, aut domum moueri videre, sano quidem viro debilitatem significat: ægotanti verò sanitatem, & ex præsentis statu transmotionem, sano itaque transmutare diætã conducit. Itaque primò vomat, & rursus, vbi paulatim cibi assumpsit: à præsentis enim diætã totum corpus mouetur, debili verò eadem diætã vti conducit, nam corpus ex præsentis statu transit; Terram ab aqua calida, aut mari inundatam videre, morbũ significat, humiditate multa in corpore existente. Verum oportet vomitibus, & prandij detractiõne & laboribus, & sicco victu vti, deinde sensim adijciendo ac modico cibo renutrire.

COMMENTARIUM XIV.

*V*M somnia varia, bona, & mala, varium affectum sanum, vel morbosum significant in humano corpore salubri, insalubri, & neutro, pro varietate causarum, ne error ac deceptio contingat, admonet Hippocr. in præsentis textu somnia à terra, & à terrenis exci-

Insomnia à terrenis significantia.

76 Comment. in lib. Hippocr.

*Affectio s carnis
solidarum partium*
abacus ob . . .

tata varias causas habere, & varium effectum producere, & ab aquis, arboribus, mari & fluminibus ad terram & terræ passionem orationem dirigit, & practica documenta obseruanda decernit per somnia primo presagientia sanitatem, vel morbum; terra correspondet carni: proprium terræ est esse centrum mundi firmum, stabile, & quiescens: proprium carnis cum ossibus firmare, erigere, & concinnare totum corpus. Ideo cum somniet id, quod naturaliter debet quiescere, moueri, necessario præter naturam id est, è contra si quod quiescere debet, quiescit, quod moueri, mouetur, quod lucidum lucet, quod opacum, opacat: caro itaque si mouebitur, & sano quidem debilitatem significat & saltem neutralitatem id est naturaliter quiescere. Debilitas & motus in carne potest esse præter naturam multiplex, primo palpitatio musciosa, rigor, inæqualitas, horror, pruritus, & omnes excretiones percutim habent localem motum annexum, de quo agimus in presentia.

*Causa debilitatis carnis.
De motibus p. n. in carne.
Qui & quot.*

Motus quadruplex

Porro motus quadruplex est, primo substantia que dicitur generatio, aut secundo quantitatis, que augmentum & diminutio appellatur, aut tertio qualitatis, que uocatur alteratio, aut quarto loci, qui latitudo aut localis dicitur. De hoc ultime præcipue nunc tractat Hippocr. dum caro naturalem quietem non seruat, & debilis cedit quidem mouenti & motori, qui est vel flatus, vel materia, & oritur motus primo solius morbi, secundo motus nature expultricis, & attractricis irritate, aut tertio motus anime motiue deprauate. Profecto inæqualitas, rigor, et horror insurgunt motus prauis cutis, & carnis subiecte à materia acris, & mordaci, inæquali, impetum inæquale faciente in eas partes, palpitatio uero est prauus motus sursum, et deorsum à flatibus impetibus in spatia carnis obsistentia: mouetur et cutis

De motu locali præter naturam.

*Tertius motus soluit morbi.
Secundus nature irritate.
Tertius motus anime.
De horrore, rigore.*

Palpitatio quid sit.

in

in pruritu à materia acri irritante expultricem illarum partium; motus solius morbi reperitur in conuulsione à causa repleta tunicas neruorum, que aucta ex latitudine abbreviantur, ex longitudine violenter & præter voluntatem. Motus animæ est præter naturam, dum facultas motiua irritatur à causa irritante tunicas neruorum & appellatur Spasmus improportionatus. Motus præter naturam solius naturæ esset ille, quando expultrix vegetans excitaretur ab intemperie calida, inæquali absque materia. (Ægrotanti verò sanitatem) & ex præsentis statu transmutationem oritur talis sanitas, & transmutatio egritudinis ad sanitatem à contrarijs causis, quando mouetur caro motu critico ad expulsiõnem materiae morbificæ integræ vel non integræ: contingunt crises per sudorem potissimum, vel per aluum, aliquando per vrinam, aliquando per abscessus ad articulos, vel alias partes, per defluuium sanguinis è naribus, vel per hæmorrhoides, vel per uterus. Cum enumerasset Hippocr. & motus sanitatis & egritudinis variasque species per insomnia elicitæ à motu terræ, & aliorum; nunc dignam animaduersione curationem proponit per materias dieteticas, pharmaceuticas & Chirurgicas: & primo monet quomodo sanitas præsens sit conseruanda. Sano itaque inquit transmutare diætam conducit. Obijciat aliquis si est sanus, ergo debet conseruari similibus & diætâ consueta. Dicendum loqui Hippocr. de sano neutro, & præsentis, & imminente ad lapsum & recessum à sanitate, sicuti perspicuum est ex remedijs, & eorum qualitate, quantitate, loco, & tempore propositis, nam cum motus isti à repletionem orientur, profectò egent inanitione per diætâ, vt dicebat Hippocr. 2. aphor. repletio inanitionem, inanitio repletionem indicat, & vniuersaliter & generice de sanitate tractans, genericam etiam methodum & diætâ ad tutelam proponit.

Motus carnis ab irritata facultate.

Motus solius morbi in conuulsione legitima.

Motus animæ motricis.

Qui sint motus critici & boni naturales.

Cura.

Dubitatio.
De diætâ permu-
tanda.

Solutio.

2. aphor.

Inter

78 Comment. in lib. Hippocr.

Pharmacia
Vomitus, qui, &
quò in curatione
excretionum præ-
ter naturam.

Not.

Vomitus.

Dieta ægrotanti
debili.

1.aphor.2.

Quæ excretiones
bonæ quæ malæ.

1.aphor.10.

Per aliud exemplū
medicinam præcti-
cam docet, de ca-
chexia, & Macie.

Cura.

Inter Pharmaceutica primo vomitum iubet, qui & euacuat, & reuellit materias antecedentes à Stomacho, & à carne, & rursus secunda vice denuo vomat, vbi paulatim primò cibum assumpserit, & post aliquot dies. Obseruandus est modus medendi Hippocr. tutus, & iucundus, semper ab indicantibus, & permittentibus confirmatus: primo excitat vomitū, deinde recreat vires cibo per aliquot dies, iterum vomitum excitat, vt bis motibus sensim, & sensim reuellit & euacuet. A præsentem diata totum corpus mouetur motu euacuationis & reuulsionis.

Debili verò eadem diata vti conducit; nam corpus ex præsentem statu transit:) solam dietam ægrotanti, & debili imponit, quæ sat erit ad excretionem iam paratam, & per loca conferentia, utilem eorum humorum, qui præter naturam erant; & sufficit ut redeat ad statum naturalem, si talia euacuentur, qualia euacuari oportet, & conferentiam & tolerantiam adducunt. Enimverò cunctæ excretiones còtò morbo per loca decentia vtilis sunt, sicuti è contra noxiæ.) non inter turbare, sed potius adiuuare oportet, & mouere, iudicare, irritare aut sinere opus naturæ, si integræ & solū conuenienti diata, quæ conducat excretioni & faueat. Si somniabit terram ab aqua, aut mari inundatam, sustinebit carnem humiditate aquosa & copiosis succis imbibitū, in cachexia, Hydrope & vesicis toti corpori aqua plenis, hæc humiditas superuacanea cuti, & carni pluribus de causis oritur, morbosa, ledens operationes illarum partium, aut symptoma in qualitate mutata secundum quantitatem corporis ad visum, & tactū, aut in excremento retento præter naturam gigniturque ab intemperie frigida & humida, aut mala compositione, aut soluta vnitatem. Hinc sanguis perfectè non gignitur, neque nutritio conficitur, ob errorem etiam externum à nimia copia sanguinis aut vitioso, è con-

tra

tra macies & atrophia producitur.

(Oportet vomitibus & prandij detractiōe,) notandum ex Hippocr. vomitum fuisse in consuetudine apud veteres, quia euacuat copiam & reuellit, & nomen prandij esse vsitatum, sicuti etiam primo de rat. vict. & Gal. 3. de tuend. sanit. statuit. Detractio signat minorem copiam, tenuem victum & attenuantem, absumentē humiditates superuacaneas, ita etiam labores sunt admodum vehementes motus, & calorem vniuersi excitant & cutanea excrementa detrudunt, inhibent generari, & frigidas & humidas intemperies tollunt, semper quidem vigilia & inedia exsiccat & calefacit. Dicit aliquis, vbi fames teste Hippocr. laborandum non est, quomodo ergo post detractiōem cibi instituit Hippocr. labores? Dicendum primo famem in hoc loco non esse morbosam, sed esse detractiōem cibi accommodatam cause & viribus. secundo prandium tribuisse egrotanti, quo concocto, tunc iubet labores, nam exercitationes vehementes crudis cibus in ventriculo non sunt celebranda, postea proponit Hippocrat. sensim adiiciendam esse tertiam partem iam ablatam per quinque dies, & modico cibo reuertiendum, ut natura sensim ac sensim assuescat muneribus proprijs; modicus quidem cibus & alimentalis, & medicinalis prescribitur, indicatus partim à rebus naturalibus, temperamento carnis & corporis vniuersi, & à viribus, quæ resident in spiritibus, solidis, & carnosogenere & similibus conseruantur, & modicè modicum etiam alimentū exoptant, ut facile cōcoquatur, partim verò indicatur à rebus præter naturam copiosa humiditate, intemperie frigida & humida, quæ siccum, & calidum alimentum indicat. De qua diæta attenuante, incidente, exiccante & calefaciente agit Galen. libr. de atten. diæt. & libello de bono & malo succo, quæ ad sanitatem plurimum valet, & ad superfluita-

Diæta ad robur in
causis

Cura.
Cachetic, & atrophie.

Prandium primo
de rat. vic. 3. de
tuenda &c.

Inedia et vigilia
exsiccat.
2 aphor.
Dubitatio:
De fame & labore
Solutio.

De tertia parte &
nu. quinque dierū

Cib. triplex à quo
indicatur.

Virtus residet in
tribus spiritibus, carne
solidis.

Diæta ad sanitatem
attenuans.

80 Comment. in lib. Hippocr.

Dieta ad robur in-
crassans.

De victu conuale-
scentium

2. Aphor. 8.

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

De victu conuale-
scentium

fluitates dissipandas, at minimè ad robur virium, crassis potius cibis, & plurimi alimenti firmandum. Habemus documenta Hippocr. hoc in loco quomodo sint nutriendi conualescentes, & redigendi ad pristinam sanitatem, à Galen. de tuen. valet. Rhafi, Auicenna, & Hipp. 2. aph. 8. imò artē tuenda & exquisitæ et neutre, & omnes indicationes proponunt, et materias remediorum, & vsum earum rectum.

De malis in somnijs à coloribus terra, & sublunarium significantibus prauos colores, & siccas agritudines, & de curatione.

TEXT. HIPPOCR. XV.

Ed neque nigram, neque combustam terram videre bonum est, sed periculum est delabendi in fontem & lethale morbum, siccitatis enim excessum in carne esse significat. Verum oportet & labores detrahere, & cibos, qui sicci & calidi, & acres, ac urinam cientes sunt, nutrireque ptisanæ succo decocto aquoso, albo, copiosiore, & balneis multis calidis; sed ieiunus ne lauet, molliter cubet, ac dormiat, & in ocio degat, frigus & Solem vitet, supplicet autem Terræ & Mercurio & Heroibus.

Si verò in stagno, aut in mari, aut in fluminibus natare quis sibi videatur, non est bonum, humiditatis enim excessum significat. Confert autem huic & diæta sicca, & laboribus vti, febricitanti verò id bonum est, extinguatur enim caliditas ab humoribus.

Quicquid porrò quis circa seipsum videt solito more fieri, ad naturam sui ipsius, neque magis, neque minus,

nus, bonum est ad sanitatem : Et vestitum album indutum esse, & calciamentum pulcherrimū bonum est.

De siccitatibus, atrophia, macie, hectica, marasmo, & cura.

COMMENTARIUM XV.

Tria exempla somnij proponit Hippocr. & tres curationes, primo exēplo somniantis terram nigram, & combustam videre, intendit Hippocr. docere naturam affectionum siccarum, & earum curationem, & practicam nobis tradit curandi has affectiones, singulaque verba Hippoc. sunt speculatione, & observatione digna in praxi, utinam magis accuratè animaduertentur.

Passiones enim non naturales terræ somniantes, fortem, & uehementem atque lethalem morbum significant, quoniam excessum siccitatis adnotant, terra quidem sicca est, & phantasma ab hoc excessu sicco excitatum, mouet imaginatricem, excessus quidem ita uehemens temperiem uehementer labefactat, organum actionum, & essentie facultatum humani corporis. Deinde hæc intemperies sicca, uel est uniuersalis cum febre, ut hectica, & phthisis, aut sine febre, ut marasmus torridus, uel frigidus, de quibus Gal. lib. de Marcor. & 7. meth. difficilior quidem est curatu intemperies sicca, aut totius, aut partis, ut uentriculi, & presertim si caliditatem annexam habuerit, sed hic excessus, cum ortis & lethalis sit, necessariò uniuersalis, & à causa potenti excitatur à uictu, uenere, uigilijs, laboribus, exercitijs, aere, medicamentis, aut à seruore bilis,

L febris

Essentia primum somnium,

De atrophia, macie, hectica.

Primum in somniū à coloribus terræ.

Hectica, phthisis.

Marasmus lib. de Marcor. 7 Meth.

82 Comment. in lib. Hippocr.

Not. de combustis.
 & hectica, macie.
 Dubitatio.
 Cur combusta ali-
 quando leuiora, ali-
 quando grauiora.
 Solutio.

Cura hecticae macie,
 atrophie.

Indicationes.
 Solutio.

Dixit quid idea.
 Not.

Not.
 Modus agendi, qua-
 litas victus,

Quid.
 Solutio.

Modus edendi à
 quo indicatur.
 Quantitas cibi.

febris ardentis, phrenitidis. & huiusmodi. Sed Hippocras per excessum duo adnotauit, qualitatem siccam excedentem & diminutam substantiam, & quantitatem, nam ea que comburuntur semper pauciora sunt mole. Dubium tamen est de plumbo usto, & alijs, que post combustionem mole & pondere crescunt. Sed respondendum, an quia ante combustionem aere & spiritu abundabant, uti corpora uientia & leuitatem aer parit, qui absumptus & dissipatus combustionem mixta grauiora relinquit, & terrea: deinde etiam quia omnia trita non ita sunt adiuncta secundum omnes partes, & uacua spatia inter minima dantur, sed ex his etiam remediorum propolitorum natura, & recta administratio dignoscitur, excessus siccitatis & caloris, & diminutio quantitatis, nam Hippocras laborem detrahit, qui per accidens humectat, refrigerat, & auget molem, imò etiam cibos detrahit, non solum secundum quantitatem, sed etiam secundum qualitatem calidos, siccos, acres utinamque cientes; ex aduerso proponit eos, qui humectant, refrigerant, & molem substantificè augent: oua sorbilia, ptisanam bordeaceam, carnes suillas, testes gallosum, & torculata, resumptiua. Di. etiam mixtam partim medicinalem, & partim alimentalem, succum ptisanæ, oua sorbilia, & iura omnia, alimenta mollia, & liquida facile cedentia, cum pertransire debeant per poros exiguos exiccatos carnis ad renutriendum exempli gratia, lateres cum sicci ex igneque combusti euaporato humido à calore propter nimiam exiguitatem pororum aquam non admittunt, neque possunt dissolui. Hac de causa in maximo excessu siccitatis, & caloris proponit Hippocras modum alimenti indicatum à passione excessus liquidum, & mollem actu, & potentia, & in modica quantitate, maxima enim vires maxima alimenta faciunt, mediocres mediocria, & minima modica, tunc liceat parum,

parum, & sepe addere, virium cum sint presertim secundum carnosum genus exsiccate, & combustæ modica alimenta valent concoquere, & in sui substantiam conuerrere, ita de potu, eius quantitate, & modo dicendum; aquosum vinum album expetitur, vt vires restauret, refrigeret, & humectet, & liquida alimenta vebat in vniversum quod magis inebriat, vt magis subtile, & penetratiuum, & temperatum aqua, vocatur aquosum, quando equalis portio aqua, & vini, vel maior aqua vel minor, & diuerso respectu & relatione inebriat, aut non inebriat, sed extinguit ebrietatem. Intelligitur etiam potus aquosus aqua hordei: verum explicandum videtur, cur laudet potum copiosiore, an quia magis refrigerat, & humectat, & minus grauat vires, & presertim vinum aquosum, & tenue. Bibaces solent quinquaginta libras vini bibere, & eas illico per urinam excernere. Laudat etiam balnea multa, & calida, vt presertim per poros exsicatos fiat penetratio, humectatio & refrigeratio, vt calida actu refrigerat per accidens, mitiorem reddendo calorem. Inquit etiam Ieiunus ne lauet in hecticis & putridis febribus, & alijs. Medici potius solent adhibere balnea ieiuno stomacho, ne cruditates cumulentur, ne attrahantur intempestiue cibi ab epate. An dicendum, Ieiunus ne lauet quasi fame exsiccat, quasi famescens, nec post sumptum cibum omnino perfectum, & coctum atque post cenam, vt humidius corpus euadat vbique, & sanguis, & chylus iam coctus per poros facilius tum tranet, & pertranseat: humectat cibum, & nutrit vires. Admonet Gal. à cæna potissimum esse lauandos, quia maior fit humectatio superveniente somno, & nocte, que prohibent dissipationem ambitus, è contra vigilia, ac dies ob motum, & lumen Solis & caloris ad superficiem; molliter etiam cubare & dormire, vires & humiditatem augent, &

De potu copioso.
Dubitatio.

Solutio.

Bibaces.

Balnea.

Dubitatio.
De balneo & tempore.
Cur ieiunus non lauandus.

Solutio.
Cur à cibo balneum & quando.

Tertio de san. eue.

84 Comment. in lib. Hippocr.

Not.
Dubit. de frigore.

Solutio.

3. Polit. c. 11.

Cur, tertia dies,
& quanta euume-
ratur ab Hippoc.
not.

Cur.
Mutuae passionis
corporis & animae.

Duplex motus aia
vnus corporeus,
alter spiritalis.

Q. quomodo aia dicitur
esse in sanguine in
spiritibus, & soli-
dis operatione &
virtute.

Anima est triplici-
ter in solidis pprie
viventibus psentia
& existentia.
Genesis 9. 17. Ierit.
Deut, 12.

otio degere non fat est labores euitare, & exercitia, sed
quies, & frigus desideratur. *Cur frigus si à calore sicci-
tas oritur, potius humidum requiritur? An frigus exsic-
cat, & astringit? an quia cum humiditate frigus est an-
nexum: tradit aliud remedium pium, Antiquorum mos
fuit in morbis fortibus, & lethalibus ad Deos confugere,
& preces adhibere Terra, Mercurio, Heroibus. Erat
etiam consuetudo in Aegypto testimonio Aristot. 3. Po-
lit. cap. 11. solummodo post tertiam diem mouendi
ægrum, prius verò Medici periculo agebant suo, præ-
sertim diatritarij obseruabant in quiete ægrotates ad tres
dies conseruare victu & motu, quia morbi vsq; ad tertiã
diem dignoscuntur, & mutationem faciunt euidentẽ Medi-
co perito. Quare iure Hippoc. adnotauit tertiam diem, sicuti
aliquando quintam, cum in hoc spacio soleat apparere
aliqua mutatio victus instituti, aut dignotio morbi, aut no-
ua alteratio atque processus.*

*Est admirabilis sympathia sanguinis cum anima, vt il-
la percipiat cognoscibilia, hic mouetur, illa imaginatur &
cognoscit aliquid & statim meror est & maestitia, amor,
gaudium, rubor, pallor, ambulatio, cursus vel fuga excitantur.
Duo quidem sunt motus animae, vnus corporeus &
membrorum, vt ambulatio: alter spiritalis & est motus
affectionum & passionum ira, odij, amoris, timoris, maesti-
tie, & similia. Anima est in sanguine per operationem,
& per virtutem, atque etiam in spiritibus primo vit alibus,
animalibus, & naturalibus, at in partibus viuentibus pro-
prie per presentiam, existentiam & operationem etiam est:
ideoque in sacris litteris prohibet Deus esum sanguinis Ge-
nes. 9. & 17. Leuit. Deut. 12. uitam cum sanguine fudit
& Auic. sed falso putauit, animam ui imaginatricis etiam
rem longinquam mouere absque contactu physico, sed in*

cor-

corpore facit contra actu reali. Similia exempla somniantium
 Artemidorus recitat lib. 4. cap. 56. Videlicet vnus imagi-
 natus est habere alimentum extra ad pectus, & inte-
 rijt phthifi cōsumptus, nō enim fieri potest, vt uiuat sine
 alimento, quod diuersum diuersas animalium uitas produ-
 cit. Alia animalia tantummodo animalibus uiuis uescun-
 scuntur, alia fructibus, alia cunctis pascuntur, dicebat Hip-
 pocr. differt nutrimentum à nutrimento, & natura à na-
 tura, quia natura distinxit ad facultatem uictus atque de-
 lectum ipsas uitas, ita homines alij pigerrimi & apti pa-
 storali vitæ, alij feroces bello accommodati: alij pruden-
 tes gubernationi populorum. Vitæ igitur ferè tot sunt,
 quot secundum propriam & innatam habent opera-
 tionem 1. Politic. 5. Alius somniat se emittere omnes den-
 tes, & citiorem sanitatem prasagit. Alius habere cereos,
 & subitam mortem denotat, quia natura propria dura
 priuantur & munere proprio. His premiffis ad explanatio-
 nem, & lucidiorem notitiam dictorum, ut Hippocr. opposita
 doctrina magis elucebit, contraria supradictis, de somnijs
 ab humiditate, à fluminibus, à mari, à stagno, & alijs aquo-
 sis elicitis, que porro ostendunt humiditatem morbosam uel
 spiritibus, uel humoribus, & uel solidis membris excessum,
 que humiditatis in carne, ueluti si quis somniet se nata-
 re in stagno uel mari uel fluminibus, non est bonum,
 eoque magis fidum erit signum, si cetera alia aderunt uerbi
 gratia ante acta uita humida, otium, tempus anni humidū,
 sexus feminilis, temperies frigida & humida, etas pueri-
 lis, semilis proprie siccitate predata, at ex accidente humi-
 ditate scatet excrementitia. Contrariam igitur admonet
 curam administrandam, dietam exsiccantem, calefacien-
 tem, acrem, duram, laborandumque esse, & omnia adhi-
 benda, que calorem, & siccitatem pariunt, sicuti conuul-
 sioni

Artemidorus. lib. 4
 cap. 56.

Victus animalium
 qualis.

Lib. de alimento.

1. Polit. c. 3-

Artemid. lib. 1. c. 33-

Artemid. lib. 1. c. 33-

Secundum infom-
 nium ostendens vi-
 tia nimig humidi-
 tatis.

Excessus nimius hy-
 miditatis.

Cura.
 Exsiccans, calefa-
 ciens &c.

86 Comment. in lib. Hipocr.

sion i febris superueniens bonum, quæ calore & siccitate copiam humoris replentis nervos convulsos adimit: ita hoc loco febris superueniens bona, quia exsiccatur, & calefacit excessum humiditatis, & iure Hippocr. dicit, febricitanti autem id bonum; extinguatur enim caliditas humoribus. Hoc insomnium ostendit se statum permutare & caliditatem deuictam fore ab humoribus, à quibus uincuntibus eleuatur phantasma, & imaginatrici offertur de humoribus & liquidis, quod genericè mare, stagnum, flumina, representat, & resulget; insomnium se natare in mari, stagno, fluminibus, si humor non mouetur, & copiosus admodum sit, putat in marinatatione frui, si adhuc uelocius huc, & illuc uagetur, & currat per flumen, ueluti excretio, quæ fit per sudorem & criticè ostendit febrem extinguere, & per urinam: si uerò somnium ortum ducat ab his, quæ secum somnians habet in corpore, nempe à temperamento, à compositione, conformatione corporis, unitate, pulchritudine, magnitudine, figura, forma, actionibus animalibus, naturalibus, & uitalibus, & hæ operationes fiant, sintque solito more, neque excedant, neque deficient, imò seruent naturalem statum, & eundem, quem possidet somnians, sanitatem porro ipsius præsignant, & statum illum perseueraturum, neque adesse causam permutantem ipsum; è contra uerò, si acciderit somnium, ostendit labentem à symmetria, uel lapsum fuisse. Tertio tandem si capiat somnium ab his, quæ extrinsecus accidunt corpori necessario, uti habere vestitum album, calceamentum pulcherrimum, bonum est, & pulchritudinem, & puritatem corporis, humorum, & spirituum significat; ornamenta enim corporis, & animi tranquillitatem, letitiam, bonaque fortune, corporis, & animi nunciat, opposita oppositis fruuntur somnia. Multa per hæc nobis tradit Hippocr. & moralia & medica, improbitas

Varia insomnia uaria significant.

Tertiū insomniū ab internis significans uel statum naturalem uel præter naturam.

Tertium insomniū ab externis sed annexis, uel tib. ornamentis significans bonum uel malum corporis, animique

inoit

bomi-

hominum dignoscitur & probitas ex dictis, sanitas etiam corporis & tranquillitas animi aut morbosa, & vitiosa utriusque constitutio deprehenditur.

Dicebat Arist. 2. Polit. 5. natura hominis insatiabilis est, & primo quidem sufficere dicunt in pauca, atque minima, mox verò ubi homines sunt illa consecuti, plura appetunt semper, quousque in infinitum procedant: infinita enim est cupiditatis natura, ad cuius expletionem plurimi viuunt.

Conseruare igitur oportebit symmetriam corporis, spirituum, & humorum, & eorum puritatem, symmetris & puris alimentis, cibis, potibus & exercitationibus moderatis, animique passionibus letis, & iucundis, aere & celo sereno. Si verò vitiosa, & morbosa fuerit constitutio reuocabitur ad naturalem statum per contraria alimenta, exercitationes, purgationemque & niuersi corporis.

a.Polit. 5.

Cura per similia.
Sanitas quomodo
conseruatur.Morbus quomodo
curatur.
Cura per contraria

TEXT. HIPPOCR. XVI.

Vidquid verò membris maius fuerit, bonum non est, sed neque quodcunque tandem fuerit minus, & oportet hoc quidem per diætam augere, illud verò minuere. Nigra autem morbosiora sunt & periculosa; mollire itaque oportet, & humectare; Noua quoque transmutationem significant. Mortuos videre puros in vestibibus albis, bonum est: sanitate enim signans corporum, & salubritatem ingestorum, à mortuis enim nutrimenta, & incrementa, ac semina fiunt. Hæc autem pura in corpus irrepere sanitatem dant. Si verò contra videat ipsos nudos, aut nigris vestibibus indutos, aut non puros, aut aliquid acci-

Cura

pien-

88 Comment. in lib. Hippocr.

pientes, aut ex domo portantes, non est commodum, morbū enim nunciat: quæ enim in corpus ingeruntur, nociua sunt. Verum oportet cursibus circularibus, & deambulationibus depurgari, & alimento molli, & leui à vomitu sensim nutrirī.

Cura:

-1.11.10.1.2

De Insomnijs malis, et bonis desumptis ab habitu, & constitutione corporis somniantis. significantibus morbos in mala compositione, aut soluta unitate, aut coloribus, aut sanitatem, & de cura, & preservatione eorum.

COMMENTARIUM XVI.

Vicia in mala compositione, & coloribus.

Cura magnitudinis auctæ.

QUÆ afferit Hippoc. in hoc textu, conspicua magis redduntur ex animaduversis in textu superiori, nam si maius, aut minus membrum appareat, si pariter colore nigrum videatur, morbos quidem in magnitudine aut pravis qualitatibus præsignat, nam similia formantur phantasmata, quæ representata imaginatrici formarum sub insomniis, & habet causam ipsorum residentem in membris, vel humoribus, vel spiritibus, vel in speciebus reseruat in memoria. Subintelligere oportet etiam, si fuerit nimis flavum nimis calidum, frigidum, humidum, & siccum, nimis rarum, aut densum, asperum vel leue, durum, vel molle. Quoad unitatem, si fuerit diuisum, dissolutum, uti si somniauerit manum à corpo, crus à genu esse disiunctum, si quo ad figuram distortum, & quod distortum natura est, relictum videbitur somnio primo auctum, nempe aucta magnitudo

gnitudo corporis præsertim ad carnem nimia crassitudo, nimia pinguedo, quæ & symptomatica, & morbifica esse valet: hæc omnia indicant minutionem per diætã, tenuemque victum, labores, exercitia, motum animi & corporis, si somniabit vel vniuersum corpus, vel membrum esse imminutum, macies, marasmus, tabes dubitatur, ea prænunciatur, & hæc omnia exoptant auctiõnem diætã, cibo, potu, otio, quiete, animi & corporis. Cur proponit Hippocr. hæc remedia generica tantum? respondendum, genericas etiam affectiones in medium afferre, quarum species diuersæ diuersis auxilijs egent, vti qualis cibus frigidus, vel calidus sit administrandus.

Præterea affectiones coloribus per insomnia demonstrat, inquiens si somnium erit, de his quæ colore naturali nõ sint prædita, hæc indicant remotionem sui, & præsertim diætã molli, et humectãte, cur hæc admonet Hippocrates? tangibilia, madefactibilia sunt, & liquefactibilia ab aqua, sed nõ omnia vt Sal & nitrum, non fit tingibile, quod mollius non fiat madefactum? Iure merito Hippocr. omnium Philosophorum clarissimus iubet nos debere, si velimus alium colorem introducere, & tingere alio colore, mollire & humectare, terræ existentia habent meatus maigres, aquæ molibus existentes duriores, ita membra humana meatus permutatiõnem per totum vnitos & duriores, & maiores aquæ molibus habent? quæcunque verò meatus habent per totum corpus, liquabilia sunt aqua, vt Sal, & nitrum, at non valent tingi, quia diuiduntur particule salis & nitri ab aqua. In terra autem, & terrenis permutatiõnem meatus & duriores aqua, liquefiunt et tinguntur ab humido. Ideo testimonio Hippoc. possumus tingere cibus humidis, & mollibus, liquidis, sed colore rubro, & purpureo roseoque humano corpori accommodato in his regionibus. Alimenta, quæ valent

Cura maciei.
Colorum permutatio.

Dubit. de cura.
Solutio.

4. Meteor. de passionibus, de tinctura mixta.
Quæ sunt tingibilia.

Not.

Quæ intingibilia sunt.

M purum

90 Comment. in lib. Hipocr.

purum sanguinem, & rubrum gignere, non autem crassum, melancholicum, non flauum, citrinum, non pallidum, non subnigrum, non pituitosum, eligantur uti optime carnes, pullorum gallinaceorum, vitulina, turdorum, perdicum, hadina, veruecina, oua forbilia, vina alba tenuia, uel flaua.

In regionibus uero calidissimis sub zona torrida in Africa, Aethyopia, naturaliter homines nigri, si somniant se albos esse, tunc statum morbosum praemonstrabunt presentem, uel futurum. His uero uictus humidus & mollis tingere ualens (quod etiam in alijs similibus animaduertendum) & alimenta, quae colorem naturalem resarciant, administranda, quoniam potius erit excessus humoris aquosi, & pituitosi in eorum corporibus, cui aduersatur uictus exsiccans, & calefaciens, attenuans, acris, alimenta quidem opaca, & terrea igni tamen adiuncta vim habent calefaciendi, exsiccandi, & colorem nigrum gignendi, ueluti cepae, allia, nasturtium, pastinaca, lepus, uinum nigrum potens, asparagi, cappares, feniculum, petroselinum.

Quae sunt alimēta, quae colorem mutant.

Quae sine externa tingentia.

Extra uero quoquo pacto conferunt ad colorem tingendum aeris qualitas & Solis, sed per accidens absumens, uel augens, uel minuens interna tingentia. i. sanguinem & humores, & tingibilia, id est viscera, cutem & carnem disponens: ita calor Solis exsiccatur, ita calefacit, & ita adurit cutim remouendo humiditatem aereamque substantiam, & colorem rubrum, coram uero dealbat depurando, & aereas substantias à terrena, uerum omnium opaca & terrea exusta reddit, & carbonabilia; balnea quidem etiam, thermæ & alia huiusmodi tingunt extrinsecus humanum corpus. Hoc loco obseruanda nonnulla ab Artemidoro recitata, respiciendā personam somniantis, nam si diues, uel usurarius, uel miles acquirit maiorem dignitatem, imperium, uictorias, diuitias, si regit magistratum, potius somniet de illis,

Artemid.

Curat magis

Artemid.

illis, & augmentum, vel decrementum de his.

Noua quoque transmutationem significant Hippoc. arcana natura inuestigans, curiosis Medicorum ingenijs indulgens his curationibus delectabilibus voluit allicere iuuenes ad medicinam addiscendam, tam utiliter humano generi, & rationabiliter exercendam; incumbant igitur Studiosi Medicinæ huic libello, ipsique totum animū adhibeāt.

Noua triplicia sunt, aut circa bona fortunæ, aut animi, aut corporis, & ad bonum, vel ad malum. Cum somnians imaginatur se videre, aut speculari noua inuenta artium, & scientiarum, & novos habitus intellectus, & nouas virtutes morales, si hæc placida iucunda, ac pulchra fuerunt, signa insomnium transmutationem animi ad bonum, si implacida, tristia, & turpia, ad malum: idem si noua somniat circa diuitias ac paupertates, honores, filios, si circa sanitatem, aut morbum corporis, si placida, iucunda, & pulchra, grata appareant, bonam transmutationem significant, si è contra in malam transmutationem bona corporis, & fortunæ transibunt. Somnium de rebus nouis à nouitate spirituum animalium suggeritur, & à nouis phantasmatis, quæ excitant, similitudinesque, & imagines rerum futurarum. Si ex presentibus antiquis valet similitudines nouarum rerum phantastare, quæ cum sint noua quoque in corpore oriri debent, & penes spiritus, vel humores, vel corpora. Mortuos videre puros. Contrarij effectus à contrarijs fiunt causis, & Medicos admonet Hippocr. vt speculentur causas rerum contingentium humano corpori, & remedia accommodent.

Si ea quæ tristia per se sunt, leta appareant (nam mors omnium terribilium non expetitur) per se primo necesse est, vt corpus humores, & spiritus supra modum pura, & alimenta sint, ex quibus eliciuntur, & qualificantur phan-

Noua triplicia fortunæ animi, & corporis.

Insomnium de animi bonis.

Insomnium de bonis fortunæ.

insomnium de bonis corporis.

Somnium de rebus nouis. Quid, & quid nouum.

Insomnia de mortuis, quæ.

92 Comment. in lib. Hippocr.

tasmata, et conceptus phantastici in somno, à mortuis enim nutrimenta accipere: Omne quod nutrit primo viuens fuit, aut vita planta vegetabili, vt arbores, planta, fructus, semina, & postea recisa mortua sunt, in siti, & ramusculi segregati ab arbore spatio temporis ob terreitatem, & nimiam animae vegetabilis immersionem, & impuritatem viuunt, & possunt inseri, & plantari, & incrementa accipiunt. Pariter etiam corpus humanum augetur à mortuis, & nutrimentum capit, vt asserit Arist. 2. de anim. 47. quod vt substantia nutrit, vt quantum auget, vt quale alterat: Nunc se transfert Hippocr. ad fecunditatem, & sterilitates significatas per insomnia, & inquit miro artificio: Ac semina fiunt, tres sunt, vt dixi, functiones animae alentis, vti alimento, quod dupliciter fit, vt substantia ad generationem, et generatio nutritionem, vt quanto ad auentionem, & 2. generare quale seipsum, haec praestat semen ortu à mortuis, nempe à cibis, qui mortui sunt omni vita, dum in chylum à stomacho transmutantur, & sanguinem mortuum ruditer in epate, formaliter & perfecte in corde gignunt, lex quo ultimo alimento uniuersali, et cõmuni ad omnia membra generanda, ad omnemque similitudinem genericam, specificam, & indiuidualem, materialiter semen excrementum utile speciei primum genitum mixtum, & primum generatiuum in generatione, & formatione corporis, humanique fetus in testibus formaliter, et perfecte producitur, in corde est uegetatiuum primum, & etiam uniuersaliter generatiuum prima manatione, sed haec virtus generatrix in corde rege imperante, & delegante animali primo in uniuersali, quod vnicum temperamentum, & unicum organizationem habet: ut sit unus homo impertitur à corde toto, & particulariter secunda manatione testibus deligatis instrumentis cordis instrumentis, famulantibus ad generationem manifestam.

2. de anima 47.

Functiones animae vegetatiuae.

Semen quid.

De principatu cordis.

De testibus conciliatio.

nifestā dā particulariter, in quibus ipsa uirtus cordis generica à tēperamento testū, formatione, & unitate magis specificatur, sicuti aīalis in cerebro, & sanguificatrix in epate, quæ tamen omnes facultates semper à corde regio, et primogenito conseruantur, & influentiam regiam per emanationem recipiunt Medici Galen. & alij appellant tria membra principalia in secunda manatione, agnoscunt tam cur primū prima manatione, quia illa tria magis sensata, & operatiua inseruiunt eis pro sanitate tuenda, & curanda: ita possūt conciliari simul, & Philosophi, & Medici. Tria quidem facit alimentum, quod mortuam uocatur ab Hippocr. nutrit, auget, & generat, semen materialiter reperitur in omnibus uniuersi corporis partibus, & est reliquia glutinis & sanguinis, & uniuersaliter est in corde tanquam omnium facultatum fonte totalitate essentia, & origine primum ut sensu, experientia & ratione primę gubernationis, & unice confirmatur. Formaliter uerò completiue, prolifisce, sed particulariter in testibus, qui attrahunt reliquias glutinis, et sanguinis proprietate substantie, & similitudinis, & sanguinem ultimum ad se, & in semen prolificum transmutant, ex quo primo nutriantur, et secundo reliquum post nutritionē uocatur semen genitum primum ad conseruationē speciei, & ad indiuidui similitudinem parentum, & auorum conseruandam. His expensis redeat oratio ad pensum. Somniare pura nutrimenta in corpore irrepere sanitate propagat gratia nutrimenti, ex ijs enim constamus, ex quibus nutrimur, & ex quibus constamus, sanitas emergit, & ut causa, & ut signum, & ut utrumque. Non uirum, imaginatricem hæc omnia prædicere, ac uirtus corporea à corporeis rebus & simulacris alterata, & ad actum redacta in somno phantasiatur, & somniat.

Ad somnia mortuorum rediens Hippocr. contrarium profert.

Quo virtutes delegatæ à corde specificentur.

Alimenti facultates.

Infomnia varia.

Infomnia mortuorum quæ uicia manifestant.

Mob esturuy oñ
-sqi abioo a xisq
-antochia

Bona animi, corpore
ris, fortunæ per in-
fornia significata.

Quæ sunt bona cor
poris.

Quæ bona fortunæ

Quæ bona animi.

Quæ sunt bona cor
poris, fortunæ per in-
fornia significata.

fert & contrarios effectus elicit in contrarijs, v. g. si som-
niat nudos, nigris vestibus indatos esse mortuos, aut non pu-
ros, melancholiam, tristitiam spiritus, sanguinem, & mem-
bra pravis coloribus deturpata depromit, si nigri non sunt
impuri valent esse, id est non nigredine, sed obscuro colore,
vt tenebræ, aut non fœderi colore, id est purpureo ac medijs
coloribus. Quoad actiones nō mortuorū contrarias iam supra
allatis videlicet, accipere aliquid ab ipsis purum, contra-
rium est illi, quod est aliquid accipientes ipsi mortui, & ex
domo portantes quasi auferant quid ex nostris substantijs
animi, aut corporis, aut fortune. Non enim commodum est
somnia aliquid à nobis auferri, nisi sit malum, aut som-
nians agrotans; tunc presagit permutationem morbi ad sta-
tum sanitatis: auferre est priuare aliquem aliqua re, priua-
tio malum, & maleficium machinatur ex Platone, & Ari-
stot. est non ens malum, Auferre etiam substantiam bonam,
ens, bonum, vnum, pulchrum conuertuntur, ergo priuantur
ente: melius quidem est esse, quàm non esse, bonum quàm
malum, vnum quàm plura, pulchrum, quàm turpe, vt fusius
in Metaphys. & presertim quæ extra veniunt aut bona
corporis, ingesta alimenta, aer, & c. aut bona fortune,
diuitie, honores, aut bona animi, vt scientie,
cognitiones, artes, habitusque in-
tellectus, ita è contra pronunciat, si his orne-
tur, augeatur, & illu-
stretur.

De

De cura morborum in mala compositione, in additione, & præter naturam.

Verum oportet cursibus circularibus Hippoc. remedia ad somnia mortuorum, eorum colores & actiones proponens multa, medica nobis relinquit, & primo tradit indicationem expurgandi spiritus, sanguinem, & humores, & solida ab omni prauo colore, & depurandi impuritates eorum, materias aptas pro his consequendis recenset, uti cursus circularis, & intus, & extra, ratio est, quia in ambitu cutis existentes spiritus, humores & solida emundantur per aerem purum externum attractum cursibus circularibus, & per fuligines expulsas: huiusmodi motus euacuant parata ad cutim, & parata ad intus ad ventres euacuant per aluum. motus qui cursus dicitur, et circularis recto, & obliquo decoratus, & omnium simplicissimus, respirationem auget, ut repurgetur vitalis spiritus, & animalis per hali- tum, & nouam aeris attractionem purioris, sensim nutriti paulatim modo antedicto per quinque dies minuere, & detrabere tertiam partem, & per alios quinque illam tertiam addere, sed à vomitu. Hic est modus dietandi obseruatus ab Hippocrate, & à nobis imitandus, an quia primò impedimenta sunt remouenda in primis viis, & ventre, & extru- denda, ut facilius victus mollis, ac leuis per vniuersum permeet, ne corrumptur à succis præter naturam existentibus in stomacho, & ut ij succi tan- quam cause antecedentes somniorum uomitu euacuentur.

Cura morborum in mala compositione, & coloribus.

Cursus circulares quas utilitates præstent, & à quo indicantur.

Cursus quid sit, rectus, obliquus, circularis.

Cur Tertia pars per quinque dies imminuatur.

Modus dietandi à quo indicatur.

Not.

96 Comment. in lib. Hippocr.

De Insomnijs à formis peregrinis corporum repletionem significantibus, & de curatione omnium morborum, & repletionis generatim, & spaciatim.

TEXT. HIPPOCR. XVII.

De peregrinis insomnijs.

Essentia.

Prælagium.

Cura.

Quæcunque verò formæ peregrinæ corpora in somnis apparent, & hominem perterrent, ciborum in consuetorum repletionem, & secretionem, & bilis supernæ, & infernæ eruptionem, & morbum periculosum significant. Verum oportet vomitum facere, & ad dies quinque cibos quàm leuissimos, non multos, neque acres, neque siccos, neque calidos sensim adijciendo accipere, & laboribus naturalibus maximè uti, exceptis deambulationibus à cæna. Utendum etiâ balneis, ac calidis lauacris, & otio. Solem verò & frigus vitet.

De cura cuiuslibet plenitudinis, plethoræ, & cacochymia vniuersalis, & particularis, quæ ad vires & quoad vasa.

COMMENTARIUM XVII.

§. Probl. 6.
Insomnia Peregrina ad plethoram, & cacochymiam.

Hmpossibile est, vel certè difficile ad modum *testimonio Aristor. 8. Politic. 6.* vt qui opera ipsa non tractat, peritè valeat iudicare, & *possibilia, & conuenientia sibi Hippocr. tractabat quippe de insomnijs, quia peritè naturam ipsorum, & causas, & significata cognouit, inquiring igitur corpora*
maxi-

maximè corporis similitudinem in genere, & specie notificat, & varia somnia de corporeis affectionibus narrat, sed peregrina, et noua, ut nos admoneat, non de omnibus transformationibus, sed de nouis, & peregrinis, & corpore agere, uerum hæc formæ peregrinæ corporum, aliæ sunt terrificæ, & monstrosæ, quæ raro contingunt, ut Chimæra Centauri, humana monstra, & partim bruta, ueluti cum cauda, cornibus & situ, loco, forma, figura, numero varia animalia, & permixta, Etiam cælestes figuras, ac formas nouas imaginantur, peregrinæ istæ formæ animalium uel plantarum, uel hominum, uel mixtorum, uel syderum cælestium, cur semper ciborum consuetorum repletionem & secretionem declarant? repletio multiplex est in corpore, uel sanguinea proprie plethora, uel alterius humoris dicta cacoehimia, ut biliosa, melancholica, pituitosa, aquosa, & uniuersalis uel particularis, in hoc uel illo loco secundum uasa uel vires, uel omnes hæc repletiones uigent, & copia, & qualitibus præter naturam, substantia, quantitate, qualitibus, motu, loco, tempore & ordine humores ledere ualent, & repletiones parere nocuas, ita excrementa naturalia, ita spiritus omnes, ut eadem breui doctrina multa doceat Hippocr. & unico exemplo aptando reliquis aphoristicè admoneat.

Nam insueti cibi repletio in uentriculo, & secretio chyli, & secum causant uapores inconsumptos, qui phantasia nouiter phantasmata noua & peregrina subministrant, ut uerbi gratia cholera, id est bilis supernè & infernè eruptio, peregrinas formas mouet, bilis enim maximè motiua est, et excitatiua, unde biliosi homines facillè agitantur, & huc, & illuc sanguinis accensione circa cor ob uindictæ desiderium, & ardorem spirituum uitalium noua & uaria sibi fingunt. Hinc etiam animales spiritus calidiores facti uarias formas & imagines offerunt phantasia fuguntque multa & noua,

N cogi-

Quid sit peregrinum, & quid adnotet in corpore.

Duplex peregrini monstrorum, & ad monstrorum.

Dabit. de peregrinis.

Solutio.
Repletio quotupl. ad uasa, ad vires, mixta, uniuersalis, uel particularis, uel mixta.

Biliosi hominis morus & passionis

Nouum quid, quotuplex.

98 Comment. in lib. Hipocr.

Melancholici mores
& passiones.

Cur biliosi instabi-
les, è cōtra melan-
cholici.

Noua & peregrina
quæ vocantur.

Nouum quid.
Peregrinum quid.
2. Met. 14.
Insomnia de pere-
grinis, quæ admo-
uent.

Cura repletionis
vniuersalis & par-
ticularis plethoræ,
& cacochymie.

Quæ biniq. mureo
7. 19. 1.

cogitant machinamenta, sed instabiliter, uti apparet in incubo, insania, melancholia, uertigine, phrenitide, & alijs passionibus, & uitijs capitis: è contra uerò melancholici uaria quidem ob mobilitatem, sed ob infirmitatem & uehementiã longius & acutius imaginantur, & magis firmè, quàm biliosi, licet Arist. dixerit, ob flexibilitatem somnia peregrinarum formarum, & corporum à causis nouis, & peregrinis essentiam & motum bilis flauæ, & præcipue adustæ sursum & deorsum significant, & morbum periculosum magnumque, quo enim magis ab operibus naturalibus distant opera, & causæ, & effectus, eò maius periculum & incertum inconstansque imminuit. Noua & peregrina maximè recedunt ab ordinarijs, & consuetis, ergo discrimini subiiciuntur propter essentia magnitudinem, præstantiam partium, nouitatem causarum: nouum dicitur quod aut raro, aut nunquam amplius uisum, peregrinum quod insuetum, in illa regione, tempore, ætate, unde peregrini ignoti homines dicuntur: ita res. Repleri quidem in consuetis cibis, fecernere, erumpere superne, & inferne bilem raro contingunt, insueta sunt maximè ab operibus nature. ex insuetis cibis repletionem eorum, stomachi concoctrix frustratur, familiaria substantia quantitate & qualitate facilius concoquit, quæ de bile & repletionem ipsius dicta sunt, de pituita, melancholia, sanguine & alijs & spiritibus dicenda. His peractis de essentia & causis noui insomniæ aggreditur Hippoc. Curationem, quam desumit à remotione causarum formarum, & roboratione partis affectæ, & à uiribus. Verum oportet &c. ars medica imitatur naturam in præseruatione, & curatione, repletio quidem indicat sui ablationem, copia minutionem, & natura sponte sepè hæc molitur. Verum quia hæc repletio subsistit in stomacho propter ingesta peregrina, indicat uomitorium, nonne canes quærunt her-

herbam falscum ad vomendum, & præsertim cum bilis motus supernè & infernè, facilius per superiora coerceatur, medicamenta recta administrata sunt manus Deorum, inquit Hippocr. lib. de arte, quæ profuerunt ob re-ctum vsum præstant, quo omisso nocuerunt. Vomitus vomitum curat, & fluxus fluxum tollit, quia loca sunt natura consueta, & causa adimitur immediata, & deinde eius effectus, adiuuata natura per loca conferentia, & tempore debito, ea etiam adiuuante passione & qualitate succi opem sentiunt agrotantes. Victus ratio à viribus indicatur totius, & stomachi, quarum essentia potissimum emergit à temperamento nativi calidi, spirituum, humorum & solidorum partium, quod quidem virtus est, & natura, quæ dat esse humano corpori sensibili, sed ex diuersitate necessaria variorum temperamentorum existentium in animali, oritur illa formalitas, quæ vocatur anima corporea, extensa per totum, at in corde tota totalitate essentia excellens generica (solus intellectus extrinsecus aduenit) Indicatur etiam victus à rebus præter naturam, quatenus iste leuissimus, mollis, liquidus, & paucus, detrahit repletionem ad dies quinque, per quem excrementa, & copia minuuntur: quinque illi dies sunt termini reales mutationis, & per quinque dies conspicua apparet mutatio, ita humores calidi, sicci, vitiosi indicabunt cibos frigidos, & humidos, non autem acres, calidos, & siccos; eligantur igitur cibi quàm leuissimi alimentales, vt nutriunt totum, & partes viuentes, & medicinales vt alterant humores calidos, & acres, & viscera similia. Vtitur Hippocr. hoc superlatiuo leuissimi, an quia indicantur etiam à suprema virium iactura impotente concoquere cibos, nisi sint leuissimi, substantia, nutrimento, fluxibilitate, & liquiditate, & obiter sciendum, vitale indicans non respicere corporis viuentis organici vires, vt tantum

Medicamenta manus Deorum.

Lib. de arte nu. 7.

Quando vomitus vomitum curat.

Victus à quo indicatur, & quando.

biga vodal

medis ob cibus

Victus qui & quando indicatur à rebus p. n. & sanat repletionem. idea.

Qualitas, modus.

Quantitas. Quinque dies curannoentur.

Tempus.

ini ob cibus

Cur. De leuissimo dubitatio.

Solutio.

Vitale indicans quid & quotuplex

100 Comment. in lib. Hippocr.

*nutriatur alimentis boni succi, facilis coctionis, & simili-
 bus, ut viuens, sed respicere etiam vires corporis quatenus
 inanimatum, sed ornatum temperamento primo, & secun-
 do, compositione, & unitate, et tale indicat medicamentum
 simile conseruatiuum, temperamenti, compositionis & uni-
 tatis; suprema succorum prauitas corrigitur etiam à sub-
 stantia cibi nutrientis leuissima, frigidissima, humidissima,
 actu & potentia, aut à substantia medicamenti conseruatis
 triplex harmoniam humani corporis similitudine, manife-
 sta, & abdita. Profectò stomachi concoctrix laxa indicat
 quietem & minimum laboris. Sed quis dicit, videtur
 Hippoc. sibi contradicere in textu, dum inquit, & laboribus
 maximè uti, sed labores vires dissolunt, & humores ma-
 gis acres reddunt, & agitant, ergo cholera eget potius otio,
 & quiete, & remedijs refrigerantibus, & humectantibus:
 respondendum, esse varia indicantia in presenti affectu, te-
 ste Hippocrate per labores respicere potissimum excrementa
 tunc temporis dissipanda, & excernenda, & labores dupli-
 ces esse, alios naturales, alios violentos, intelligere Hippocra-
 tem, maximè naturales, in his potissimum cura viget. Semo-
 ta repletione, euacuatis excrementis in stomacho stabulantibus,
 cessabit cholera, & qualibet noxa stomachi inter labo-
 res naturales enumerat Hippoc. exercitia, deambulatione
 (à cœna) hoc loco, & documenta præbet, nos debere à cœna
 ambulare, sed hac cautione, dum corpus non scatet humori-
 bus: sed in presenti casu monet reliquos labores facere (ex-
 ceptis deambulationibus à cœna) dicendum pro solutione
 dubij, tunc temporis corpus esse primo repletum excrementis,
 & denuò repletum cibis, & impura corpora, quanto ma-
 gis nutries, tanto magis lædes. & quando docent Medi-
 ci, deambulationes à cœna, ut plurimum sunt intelligendi
 gratia ciborum sumptorum, qui egent aliquo excitamēto pro-
 pter*

Dubit. de labore.

Labor quid.

Solutio de labore.

Labor duplex.

Dubitatio.
 Cur & quando la-
 bor à cœna exerci-
 tia, ambulario.

Solutio de his.

2. Aphor.

soluio

Vnde dicitur
 de quibusdam

soluio

pter superuenientem frigiditatem aeris nocturni, dum vero repletum est corpus excrementis, & cibus quiescendum à cena, et hoc pacto enodatur difficultas. vtendum etiam balneis, nunc elicit aliam indicationem, & respicit aliud indicans balnea; an aqua dulcis est, an etiam therma, quæ sunt aquæ sponte nascentes, & calida lauacra, & artificialia calida actu, non potestate, potissimum balnea aquæ dulcis & similia artefacta, quæ valeant potius emollire, & humectare cutim, atque biliosa excrementa dissipare, & demulcere. Confirmat hanc sententiam cum dicit otio vt se nolle corpus exsiccare, & calefacere, sed potius humectare, refrigerare, hæc indicantur à siccitate, & acrimonia biliosi excrementi. Solem & frigus vitet, id est ea quæ exsiccant, nam tota cura consistit in euacuandis excrementis, & concoquandis acerbis, & biliosis, victu, balneis aquæ dulcis & artefactis malua, althea, violis, foliorum sambuc. atriplicis, borrag.

Conciliatio contradictionis.

Balneum à quo indicatur.

Thermæ quid.

Otium quid.

De Infomnijs inopiam, inanitionem, detractionem significantibus, & de curatione inopie inanitionis, & omnium affectionum similium in detractione.

TEXT. HIPPOCR. XVIII.

SI verò quis per somnum edere, aut bibere consuetos cibos ac potus sibi videatur, inopiam alimenti significat, & animæ tristitiam, & si carnes robustissimas quis edere se putet, maximum alimenti excessuum designat, si verò debilissimas, minorem, quemadmodum enim id quod editur,

tur, bonum est; sic etiam id quod videtur, cibos igitur detrahere conducit: nam alimenti excessum hoc significat. Sed & panes ex caseo, & melle facti per somnium comesti similiter significant. Aquam autem puram bibere, bonum est. reliqua omnia nociua sunt.

COMMENTARIUM XVIII.

Vitia inanitionis, inopia defectus, detractionis spirituum, humorum, solidorum.

Fames & sitis quid sint quō generentur.

Nor.

Vegetatiua sēper operatur.

Alimētum duplex corporeum, & incorporeum.

De inopia uniuersi

Vm in superiori de repletionē, nunc de inopia & inanitione agit Hippocr. ut opposita iuxta se posita magis elucescant. Hæc insomniā primò quemadmodum dies critici, & putridi habent experimenta, & proprietatem causarum naturæ, et hæc omnia medica, & artificiosè decantata ab Hippocrate Philosopho, & Medico clarissimo, quæ à corporeis affectibus originem trahunt. concupiscentia substantiæ calidæ & sicca fames, aut frigida & humida sitis dicitur, os stomachi animali, & naturali facultate decoratum percipit inanitionem substantiæ solidæ, calidæ & sicca tam alimentalis sanguinis, quàm iam apposita, & assimilata sibi, pariter rorida, frigida, & humida, vnde oritur concupiscentia restaurandi deperditum. & hæc viget non solum in vigilantibus, sed etiam in dormientibus. vegetatiua vsquequo animal viuit, semper operatur, die nocteque perenni opera fruitur, quia perenne est defluuium humidum radicalis & alimentalis acquisiti. Vnde phantasmata huius defectus eleuantur à natura. Et animi tristitiam per hæc verba notatu digna Hippocr. commemorat; Inanitio & inopia ad duo referuntur ad alimentum corporeum, & ad incorporeum, ad massam sanguinis, ad excrementa naturalia, ad spiritus animales, vitales, naturales feminales, huius inopia animi tristitiam parit,

parit, leta anima semper abundat, non eget accommodato sanguine excrementis, & spiritibus, non eget suis ministris, & organis; at tristitia oritur ex privatione horum, aut obiecti leti, & iucundi, & ex imperfectione, & penuria rerum nocua, & molesta, quæ valent hilaritatem parere, & symmetriam naturalem, conuenientem efficere, seruare presentem, aut amissam recuperare, hæc est admirabilis Hippoc. doctrina Practica, & Theorica. Tristantur amantes ob timorem, ne valeant consequi rem amatam, & priuentur ea, melancholici omnes tristes, ob spiritus animales tenebricos, crassos, terreos, frigidos & siccos, & phantasmata horrida terrorem, & mestitiam inducentia, quæ priuant hominem ex placitis, & cupitis. Ideo priuatio eorum, quæ placent, & quæ desiderantur animi bona, vel fortuna, vel corporis, est causa tristitiæ animæ; tristatur vegetatiua cum priuatur suis obiectis alimento, & alijs: tristatur vitalis, seminalis, sensitiua rationalis, qualibet facultas, dum eget suis consuetis, & accommodatis instrumentis inseruentibus ei, & famulantibus; egentque organis medijs, & obiectis, substantia, quantitate, qualitate, tempore & loco congruis, & similibus. Cur huius infomnij causis præseruationem non adhibet Hippocr. cum tanti momenti sit hæc inopia & inantio? fortasse ex alterius infomnij cura patebit, & supra repletionem curauit, & contraria contrarijs est disciplina? Et si carnes robustissimas quis edere se putet. admirabilis Hippoc. per hæc verba arcana nature nobis manifestauit, robustissimæ carnes robustum alimentum, & sanguinè gignunt, & ad hunc conficiendum robur partium ualidissimum exoptatur, ualidissimè laborat alrix, quæ citra defatigata simile obiectum affert sensui tactus, & speciem maximè alimenti quantitate, & qualitate. Si verò debilissimas contraria inducit infomnia, quæ proueniunt à contrarijs

Passiones inopia corporeæ, & animalicæ quæ, & quot.

Not.

Tristitia amantis.

Cur melancholici tristes.

Inopia animalica.

Not.

Tristitia animæ uegetatiuæ.

Vitalis.

Sensitiuæ.

Rationalis.

Not.

Dubit. de cura huius inopiæ.

Solutio.

Infomnium de robustis carnibus, & eius cura.

Infomnia de debilissimis alimentis, & cura.

cat.

104 Comment. in lib. Hippocr.

causis, & contrariam etiam curationem exoptant, eadem alijs facultatibus animalibus, sensitivis, motivis, rationalibus, vitalibus, seminalibus Hippocr. vnicō exemplo accommodanda docet.

De cura maxima repletionis Athletica, & maxima inanitionis.

Cura maxime repletionis.

Quid indicat virtus robustissima.

Dubit. de virtute valida.

Dubitatio:

Solutio.

Aliud in somnium de alimento plurimo pane.

Ibos igitur detrahere conducit, nunc affere indicationes curativas, præservativas, & vitales, & aphoristicè medelas proponit, & dicit cibum esse detrahendum, quia virtus est robustissima, & summam repletionem ostendit, hac verò robustissima eget paucō alimento pro sui custodia, potest enim diu perdurare, natura per se, vt robustissima valet multum, & ualidum alimentum conficere, quod etiam indicatur à causa morbifica, quæ sui diminutionem per detractionem alimenti accidentaliter petit, & Hippocr. eodem tempore duo Indicantia inspectat, & bis duobus remedium unum accommodat, cur non alia præsidia enumerat, quàm dietetica? an quoniam etiam ex hac uberrima affectus repletionis ortum duxit? an ea sola sufficit ad repletionem tollendam, & debellandam? si loqueretur de aliarum facultatum repletionem, sensitivæ, motivæ, rationalis, seminalis vitalisque fortasse alia remedia attulisset pro singula repletionem adimenda; sed uno exemplo vult nos admonere, quo modo reliquæ repletiones aliarum facultatum medicandæ sint. Sed & panes. Hoc etiam in somnium exurgit à cibis plurimi alimenti, & eorum spectris, panis enim, caseus, & mel summum præbent alimentum, ut docet Gal. lib. de aliment. fac. capit. de pane, caseo, & melle. Singulare hoc somnium protulit de pane, quemadmodum etiam locutus fuit de carnibus

nibus robustissimis in genere, & eadem etiam sunt instituen-
da remedia.

Aquam puram, somnium ab aqua pura bonum est, san-
guinem, spiritus, & solida pura ostendit, & non egere ali-
mento, sed vehiculo tantum, quod vehiculum ut aqua non
nutrit; intimas vires nature, & inclinationem Hipp. con-
templatur. Cur vero non dixit vinum? an vinum & sanguis
repletionem, aut defectum significat, & tractat Hippocr. de
repletionem potissimum attinente ad nutritiuam uirtutem, ad
uitalem, naturalem, & seminalem, quæ etiam requirunt sin-
gule singula remedia accommodata sibi ipsis & propria.
Reliqua omnia nociua sunt: somnium se edere aut bibere ma-
lum est, nūciat defectum corporis aut excessum, natura enim
insurgit ad appetendum. pro eius restauratione, & conser-
uatione deperditum. Cura innotescit ex pluribus supradic-
tis, nam oportet addere, & augere sanguinem, et alimenta,
ut resarciatur, quod amissum fuit: Contemplamur igitur
instas proprietates Nature, quas nobis manifestat Hippocr.
per hæc insomnia, & quomodo sit succurrendum Medicis
auxilijs indicatis in presentia, uel à nimia repletionem uaso-
rum, uel inanitionem: perscrutemur hoc exemplo pertinente
ad facultatem nutritiuam, quomodo nos medicari debere-
mus repletionem, & inanitionem, facultatem sensitiuam aut
motiuam, aut rationalem, aut uitalem, aut seminalem respi-
cientem. resarcire & curare, quæ repletionem pertinent ad
uitia cerebri, cordis & testium; nonne copia & inopia obie-
cti, seminis, spirituum nocet? nonne excellens sensibile
corrumpit sensorium? nonne nimia copia, aut inanitio spi-
rituum animalium aut uitalium in cerebro & corde uarias
passiones inducit? hæc arcana sunt Hippocr. nobis relicta: hæc
sunt digna eleganti Practico.

Cura huius infom-
nij.

Aliud somnium de
aqua.

Aqua vehiculum
alimenti.

Dubitatio, solutio
de uino.

Infomnium malū
de cibo, & potu.

Cura repletionis,
inanitionis per cō-
traria.

Cura.

De Insomnijs significantibus sanguinem & spiritus frigidos siccos, immobiles, & de eorum præseruatione.

TEXT. HIPPOCR. XIX.

Quæcunque homo ex consuetis, & familiaribus se videre putat, ea animæ concupiscentiam significant. Quæcunque verò fugit perterrefactus, sanguinem sicuti, ac præ siccitate coerceri significant; confert itaque frigefacere, & humectare.

De timore, mœstitia, pusillanimitate, melancholia & eorum affectuum præseruatione, & cura.

COMMENTARIUM XIX.

Insomnia melancholica, & cura melancholiæ, & passionum animi.

Vitia concupiscibilis, & cura.

Concupiscibilis ubi residet.

Conciliatio autorum de sede concupiscibilis. Aristot. Hipp. Platonis, Galeni, Auic. Auerr.

Locus Hippocr. de appetitu naturali & animali oris ventriculi, vocato fame, et siti, atque attinentibus ad sensum Tactus per insomnia similia, nunc se eleuat in hoc textu ad eam animæ partem, quæ pertinet ad facultatem concupiscibilem rem iucundam materialiter, & vniuersaliter in corde & epate prima manatione, ac quoad determinatum sensiterium & organum, formaliter residentem in cerebro, ubi ostendit, & manifestat magis dilucidè suas operationes secundam manatione, vt asserit Auic. Auerr. & Alexander, imò Hippocr. Galen. & Aristot. etiam si recte interpretantur.

Profe-

Profecto homo somnians, se videre amicum familiarem, & consuetum, depromit animam cogitativam habere speciem, & imaginem seu habitudinem, & promptitudinem ad familiarem illum, & amicum: Amor & odium, ut materialis, passiones corporeæ spiritus, & sanguinis in corde sunt, sede autem prima communissima, formaliter vero, ut obiecta sensibilia cognita magis manifeste pertinent ad sensoria famulantia, & delegata, atque ad phantasia, in cerebro, quæ etiã in corde est, sicuti tota anima sensitiva & motiva communissima, tertio ut bona, vel mala ad appetitum sensitivum. Docet Hipp. de familiaribus consuetis sapere, & facilius somnare, vel homines sint, vel equi, vel bruta animalia, vel negotia à nobis quotidie peracta: phantasma enim eorum memorie fixè adhaeret, & anima sæpè ad consuetum, & familiare dirigitur, & imaginatur, quæ quidem omnia nunciant spirituum, & sanguinis luciditatem, temperiõ, supra tex. 3. disseruit amantes somnare de amatis, amicos de amicis, piscatores de piscibus, & nautas de ventis, aratores de bobus, & terra atque seminibus, milites de armis, bellis & commilitonibus. Simile semper & corporeum, & animasticum in simile corporeum, & animasticum facilem transmutationem molitur. Eadem conspicua cernuntur in alijs etiam facultatibus vitalibus, naturalibus, seminalibus, sed breuiter exemplificat Hippocr. & per insomnia medicam practicam & theoreticam nobis miro artificio, & mira breuitate propalat; Quæcunque verò fugit perterrefactus, fuga & perterrefactio sunt cordis passiones, obiecta cognita ut mala, & pusillanimitatem concomitantia, hæc vero consequitur subtilitatem spiritus vitalis, ut Auic. Statuit lib. de virtut. cordis, c. 7. Deinde frigiditatem complexionis illius, & cordis respectu terribilium; Cor enim non facile tolerat terribile nocitium corporale: debilitatem

Infomnium de familiaribus nunciat puritatè corporis.

Cur simile mouet simile.

Infomnia perterrefactia, quæ significant.

Quid perterrefactio, & quomodo. Auic. lib. de virtutibus cordis.

Auic. lib. de virt. cordis.

Arist. 4. Moral. lib. physion. 27. probl.

Passiones animi à temperamento totius, spiritus, & sanguinis proueniunt

108 Comment. in lib. Hipocr.

Puſſanimitas qd
fit. & quō genera-
tur.

Debilis cordis
quid fit.

Auic. ibid. c. 8.

Timor quid fit, &
quō generatur.

Tristitia defolatio
quid fit.

Tristitia defolatio
quid fit.

A quib. causis fiat
odium, rancor quid
fit, & causæ eorū.

Not.

cordis, & puſſanimitatem facit obiectum nociuum, proprium retundens, hebetansque naturalem calorem cum victoria frigoris : *differt puſſanimitas cordis, & debilitas à tristitia, vt doctè inquit Auic. Primò obiectū tristans nociuū animale, habens spiritū vitalem densum & calidum, & sequitur id inflātio naturalis caliditatis, & aliquādo inuadit, nociuum resistit, repellit: & se fugit nociuum animale, sequitur appetitum electiuum, voluntarium, & eligitur spontè ea fuga, non ratione timoris.*

Sanguis, subtilis, clarus, & aquosus, qualis ceruæ, & damarum, (teste Arist.) & frigidus disponit ad cordis debilitatem, & timorem, & tunc spiritus celeris resolutionis propter suam subtilitatem, & exiguæ quoque generationis propter frigiditatem, est grauis motus ad extra, & modicæ inflammationis propter frigiditatem & humiditatem. Ideo non disponitur ad lætitiā, neque ad iram; sanguis verò grossus, turbidus, calidus ad iram, audaciā tristitiāq; disponit; ita spiritus, sanguis deinde crassus, at non turbidus, sed frigidus efficit hominem neque tristabilem, neque iucundum, nec fortis iræ, sed mediocriter timidum, hebetem, & sincerum in omnibus rebus propter similitudinem sui spiritus ad sanguinem eius. Tandem sanguis crassus turbidus, & frigidus reddit hominem desolabilem, tristabilem, & etiam lentas iræ, nisi ex forti causa, & firmior rancoris, & odij. *Quid profectò est odium & rancor nisi perseverantia formæ nociui, & affectus ad vindictam sumendam in imaginatione, seu phantasia? licet firma vltimum actum consequi non valeat, ira velox si esset, rancorem, aut odium non pareret, imaginatur aliquando sumpsisse vindictam ob affectus & formæ impressæ robur, & nociui infirmitatem, timorem, aut desperationem,*

nem, aut fugam non potentis inducere, vti de pueris, mulieribus, ignauis, vilibus, pauperibus, qui quasi sumpta vindicta imaginantur. Sed aliquando deletur rancor, odium, & affectus ob timorem, & magnitudinē nociui obiecti, vt si esset rex ac potens exuperans vires iræ cordis, imaginatio mouetur secundum repræsentata, non secundum exigentiam rerum: homines mel abhorrent, quando repræsentatur eis, assimilatio euomitæ colere. Dum igitur similitudo offertur imaginatrici, aut propter vehementiam desiderij, aut propter leuitatem acquirendi desideratum, imaginatiua, ac si potita fuisset, ac si realiter esset, res imaginatur. Ad omnem passionem, vel actionem moliendam non solum agentis vis, sed dispositio ac preparatio spectatur, atque pariter vis resistentiæ passi, & dispositio, & preparatio ad resistendum; exempli gratia, Ignis ligni quercus agens in lignū salicis, primo in eo est vis actiua ignis, & dispositio siccitatis, & crassitiei ligni quercus ad agendum, & resistendum in actione: è contra in ligno salicis est vis debilis resistentiæ, & preparatio, & dispositio facilis ob tenuitatem, & aeræ substantiam ad receptionem formæ ignis: in animæ passionibus amore, odio, rancore, timore, mæstitia, pusillanimitate, audacia, gaudio, & huiuscemodi tria sunt, affectus primo corporalis & passio, & secundo cognitio, vel apprehensio formæ sensatæ, seu obiecti, vt veri uel falsi ab imaginatione, ut tertio boni uel mali, iucundi, uel iniucundi ab appetitu, affectus quidem primo cordis, spiritus uitalis, & sanguinis, et præsertim iræ & timoris, audaciæ, temeritatis, pusillanimitatis, amoris & odij quatenus ad irascibilem spectant, & ad fontem uniuersalem totius animæ; Cor, sed postea hi affectus magis specificantur, secunda manatione, ut inquit Auic. loc. citato, & Alex. Aphrod. in 1. de Anim. quæst. ult.

Quo imaginatio mouetur, secundum repræsentata non secundum exigentiam rei Not.

Cura.

In actionis agens patiens, consistens expectantur.

Tria in passionis, passio, cognitio, appetitus requiratur.

Primus affectus x.

in

110 Comment. in lib. Hippocr.

in proprijs sensorijs concupiscentia alimenti, & uoluptatis uenerea magis manifestantur aperte in epate, & testibus.

Secunda cognitio. Apprehensio uero forme sensatae seu cognitio obiecti amabilis, uel propter utilitatem, uel honestum, uel uoluptatem pariter obiecti cognitio odibilis, melancholici, & nociui animalis: aut nociui & terribilis corporalis, ardui atque difficilis, sed honesti & boni, atque fortis ab imaginatua cognoscitur in corde primo, sed dilucide magis in cerebro specificata, unde postea sub ratione boni, uel mali tertio excitatur appetitus sensitiuus, irascibilis, aut concupiscibilis, tandem quarto supereminens appetitus uoluntarius, rationalis, seu uoluntas dominatur, & imperat ad apprehensionem, uel ad fugam: haec oia sunt in corde primo uniuersaliter, et deinde alibi proprijs ministris assignata clarius apparent ubi anima ibi affectio, cognitio, appetitus. Primo animaduertendum, an primo corporaliter materialiterque hi affectus accendantur in spiritibus cordis, & sanguine, deinde complexione cordis, an secundo contra facultas, & potentia sic disposita ad tales affectus pro complexione cordis spiritus & sanguinis parati, sed magis spiritus, deinde sanguis, et postea Cor. unde excitatur

Tertio appetitus.

Quo in spiritibus, i sanguine, i corde, i imaginatiue sint affectiones, & passionibus animi corporis, & in corpore.

Modi varij autores harum passionum

Quo in spiritibus, i sanguine, i corde, i imaginatiue sint affectiones, & passionibus animi corporis, & in corpore.

Origo harum passionum uaria.

Modi varij autores harum passionum

Quo in spiritibus, i sanguine, i corde, i imaginatiue sint affectiones, & passionibus animi corporis, & in corpore.

Est mutua actio corporis & anime

Quid, & quomodo perterrefactio fiat.

Affectus ab imaginatrice, & sensu communi cognito obiecto, modo contra, & praesertim in somno primo affectus materialiter producit in spiritibus, & postea sanguine, et deum in substantia uiscerum & eorum facultatibus, & postremo mouentur spiritus animales, & phantasma in memoria & imaginatrice, uel primo mouent sensus particulares exiguae, ac ferè torpide in nocte, & hinc postea sensum communem, & tandem imaginatiuam. Conspicitur manifestè

mutua actio corporis ad animam, & anime ad corpus, testimonio Hipp. Arist. et Auic. locis citatis. redeat oratio, & expositio ad textum Hippocratis.

Perterrefactio est apprehensio obiecti terribilis, corporalis,

De Infomnijs. I I I

poralis, & facit fugere, orta quidem à spiritu celeris resolutionis propter suam subtilitatem, & exiguæ generationis propter frigiditatem; grauis motus ab extra, & modicæ inflammationis propter frigiditatem, & humiditatem productam à sanguine subtili, claro, aquoso, & frigido, & temperie frigida cordis; iure hoc somnium efficitur ab his causis. Et demum ex his dictis Hippoc. & Auic. statuendum videtur, Gallos, Britanos, Germanos, Sarmatas, Europæos, animosiores esse ob multitudinem sanguinis, sed post primum impetum desuescere ob sanguinem dilutum, Indos, Mauros & Syros, Arabos primo impetu non excandescere ob sanguinem eorum paucum, & siccum, at accensos pertinacissimè postea pugnare, & in tela ruere; pariter etiam animalia, Tigres, Leones, Viperas, Rhinocerontes, in calidis locis nascentia. Sanguinè liti, & præ siccitate coerceri significat. Nã sãguis à perterrefactis non mouetur ad externas partes, spiritus et facultas sunt debiles, de quibus supra proluxa oratione actũ fuit, & lib. de idea & c. & sermonibus Academicis: manet igitur ob siccitatẽ quietus, humiditas fluxibilitatẽ inducit, et liquiditas. Confert igitur frugifacere & humectare, nũc tradit Præctica ad præseruationem sanguinis & spiritus nimis frigidi, & sicci atque debilis, & præter naturam quiescentis. Duo sunt, vt etiam decernit Arist. 3. Polit. 7. & 7. Polit. 18. à Medicis præcticis obseruanda, vnum, vt propositum, & finis agendi rectè dignoscatur, aliud, vt ea actiones, quæ ad illum finem conducunt, rectè inueniantur: oportet quale, quid esse sanum corpus rectè iudicare, deinde dirigere opera ad subiectum sibi finem, & Medicus qui rectè medelam attulit, indicat se scire etiam mederi, & sanitatem ægrotantibus afferre, & rationem suæ medelæ apud alios Medicos reddere; item Medicus vocatur,

Auic. ibid. c. 8.

Varij mores è regionibus acquiruntur. Sicuti à cibis, & consuetudinè, atq; temperamento.

Arist. libris de an. Galen. iib. quod animi mores sequuntur temperamentum corporis

Cura passionum narratarum in genere, & specie.

3. Polit. 7.
7. Polit.

Triplex Medicus, qui agit, qui præcipit, qui peritus est

112 Comment. in lib. Hippocr.

tur, & ille qui agit, & secundo ille, qui præcipit & ostendit, & tertio qui à pueritia expertus est circa artem. Non est Medici ægrotis persuadere, vel vim inducere, tribuimus tamen iudicium non minus expertis, quàm scientibus. *Quid igitur pro curatione in perterrefactis statuit Hippocr. nisi oportere frigefacere, et humectare quia sanguis præ siccitate coercitus indicat humectationem, quæ apparet in humore magis liquido, & fluxili, quàm crasso & sicco? Sed dubitatur de altera Indicatione (frigefacere) cum potius videatur operæ precium esse calefacere. timor, fuga, apprehensio nocui & terribilis à frigiditate producuntur, calefacientibus egent. Respondendum, multas esse indicationes in huiusmodi affectu, prout varia sunt causæ, & effectus concomitantes, & prout considerat in curatione, aut in præseruatione, sumit Hippocr. præcipuam indicationem frigefaciendi à spiritibus celeris resolutionis propter sui subtilitatem, ne euanescant, & dissipentur, ab hac causa urgente accipit indicationem frigefaciendi cor externis epithematibus, nam per antiperistalsim augetur calor internus, & inbibetur constrictione pororum, ne spiritus subtiles inaniantur. Hieme quidem ventres etiam calidiores euadunt, & dolor colicus, & podagra curatur ab Hippocrate aqua frigida. doctissimus Hippocr. bene agens, & dignoscens quale corpus ægotabile, opera dirigit ad subiectum finem, ne spiritus exiguus celeris resolutionis extinguatur, & dissipetur, & cor absque spiritibus refrigeratum tandem moriatur: maximè quidem urget tueri spiritus, calorem etiam seruare, & cor vitæ fontem. Hac sæpè sapius in syncope, & animi deliquio exercentur. Intus verò non negarem calida esse exhibenda, ut intemperies cordis frigida, sanguis frigidus, aquosus, clarus incalesceret, temperatus & mediocris substantiæ, actionis & resistentiæ exurgeret.*

Indicationes pro perterrefactione,

Dubit. de perterrefactis. Cur oritur indicatio frigefaciendi dubitatio.

Solutio de cura frigefactionis in perterrefactione.

Indicatio vrgens à spiritu resolubi vrgente.

1. aphor. 7. aphor.

Solutio cur vtratur frigefaciendibus.

Not. pro syncope.

Not. quando calida exhibenda.

De Infomnijs. 113

geret, & spiritus copiosiores, viuaciores, temperati atque calidi efficerentur. Hippocr. vrgentiori indicationi succurrit statim expergefacti somniantis tale somnium, imò pariter infomnio terrifico refrigerante spiritus & sanguinem, & orto à sanguine, & spiritibus frigidis exiguis, & resolu- bilibus, manifestè apparet hæc omnia conuenire, & congrua inuenta à perito Medico administrari intus, & extra.

Quando agendū refrigeratā, & ca- lotacientia.

Conciliatio per intus & extra eodē tempore.

De Infomnijs significantibus quietem spirituum, & humorum præter naturam, & de præ- seruatione eorum, aut ma- lam crisim.

TEXT. HIPPOCR. XX.

V V M verò quis pugnat, aut pungitur, aut ab alio ligatur, secretionem circui- tui cōtrariam corpori contigisse signi- ficat. conducit igitur vomere, & atte- nuare, ac deambulare, & cibus leuibus Vti, & à vomitu ad dies quinque sensim renutrire.

Quin & oberrationes & ascensus in som- nis visi, grauia signifi- cant.

P De

*De affectibus consequentibus malam crism, &
excretionem humorum, & eius cura: de
Symptomatibus in excretis, retentis,
& exeuntibus.*

COMMENTARIUM XX.

Symptomata de
retentis præter na-
turam.
Per insomnia pu-
gnæ, puncturæ.

Insomniæ pugna,
puncturæ, strictu-
ræ, ligaturæ.
De secretionem hu-
morum symptoma-
tica ad varia loca
Secretio bilis ad
varia loca.

Secretio melanco-
licæ ad varia loca.

Secretio pituitæ.

Ephialte quid sit.

Hippocrates ad somnium naturale ani-
masticum, & corporeum, ad affectus
corporales attinentes animæ altrici nunc
accedens Medice & Philosophice per-
scrutans naturæ arcana utilia Medi-
co practico, & perito, inquit, si quis
somnia se pugnare &ungi, aut ab a-

lio ligari, significat contigiße iam actu factam esse secretio-
nem excrementorum, nempe humorum expulsionem molitam
esse contrariam corpori, & hanc vel attractam calore, dolo-
re, vi vacui, vel expulsam, & delegatam à robore expul-
tricis, vel susceptam præter naturam à debilitate partis.
cum enim, exempli gratia, debeat naturaliter expurgari bili-
lis per vesicam felleam, ac intestina, si vergit hæc excretio
per venas, & cutim est contraria circuitui, & tunc oritur
punctio membrorum, vel icteritia, vel erisipelas, vel herpes
exedens, vel alia, & simulacra pungentis imaginatrici,
concitaturque pugna in corpore inter facultatem, & humo-
rem morbificum. Si verò adhuc magis hæc bilis, vel pitui-
ta occupet Cor, thoracem, epas, ventriculum, cerebrum, &
viscera alia, adeò vt motus eorum viscerum naturalis im-
minuatur, aut auferatur, aut actio concoquendi, sentiendi,
mouendi, intelligendi, vt in incubo, ephialte, qui fit dum ho-
mo imaginatur se grauari à pondere thoracis ob impeditam
fluxio-

fluxionem spirituum animalium ad musculos thoracis, tunc videtur homo ligari ab alio, vel re violenta, aut quando paralyti, aut apoplexia, aut epilepsia, aut lethargo impeditur, actiones enim tunc temporis & munera sua naturalia anima exercere nequit, & organo eius ligata copia, mole & qualitate vitiosa occupantur, ita de alijs omnibus excretionibus per aluum, vesicam, ambitum vniuersi, dicendum, quia Hippocrates breuitati studens unico exemplo plura nos docet, & practicas regulas, & methodum cognoscendi & medendi tradit. Sanguinis, aut excrementorum precipue (secretio) multiplex in humano corpore experitur, una naturalis, altera violenta. Naturalis quidem triplex apparet, prima excrementorum primæ coctionis in ventriculo fecum, & pituita. Secunda secunda coctionis in iecore, bilis flaua, ad vesicam felleam, excrementi melancholici ad lienem, In gibba etiam epatis secernitur serosa & aquosa humiditas ad renes, & excrementum seu sedimentum crassum, ex quibus duobus naturalis anima consistit. Tertia est omnium uiscerum, & fit excretio fuliginum, & sordium, quæ sunt excrementa tenuia & crassa tertiæ coctionis. Est & alia excretio naturalis humorum alimentarium, ut chyli ad epar, sanguinis per vniuersum corpus, & ultima secretio spirituum vitalium, animalium, naturalium, & seminalium per suas vias tempore, modo, loco, quantitate designata. Quando vero hæc omnes secretiones, & excrementorum aut chyli, aut sanguinis aut spirituum imminuta celebrantur, vel deprauata, vel ablata, tunc necessario natura has noxas percipit, & potest insomnia promouere, & representat imaginatrici, quæ imaginatur pugnare, pungi, aut ab alio ligari, prout humor, vel acris, vel mordax, & deprauat, & pungit, aut copia & mole impedit, & ligat. Hæc est doctrina practica breuis de omnibus symptomatibus humorum aut spirituum

Duplex excretio naturalis, & violenta.

Secretio sanguinis & excrementorum. Quæ excrementa vniuersi corporis primæ, secundæ, & tertiæ coctionis. Cerebri. Cordis. Ventriculi. Epatis.

Excretio spirituum.

Excretiones naturales vniuersi corporis, & præternaturam,

Quomodo insomnia excitatur ab excretionibus

116 Comment. in lib. Hippocr.

retentorum, seu exeuntium præter naturam.

Curæ excretionum
p. n. humorum.
Indicationes pro
his.

His omnibus noxis enarratis breuiter ab Hippoc. summo-
que cum artificio tradit etiam medelam, inquit (condu-
cit igitur vomere, attenuare, deambulare, cibis leuibus
vti.) Nunc proponit remedia indicata à proprijs indicanti-
bus, & maximè loquitur de secretionē pituitosa materie
delatæ ad viscera, aut bilis etiam: sæpè & frequenter hoc
symptoma contingit, ad excrementa à stomacho, & à iecore
genita laudat vomitoria, vt euacuet, & emundet ventricu-
lum & reuelleret his, ita de reliquis eßet dicendum, &
obseruandum.

Medicamenta.

Sed oritur etiam alia indicatio attenuandi crassos, & ui-
scidos succos, & calefaciendi frigidos: Attenuantia quidè
medicamenta, vt plurimum calida, & sicca, & concoquunt
pituitosos humores, & vias fluidas, & apertas reddunt,
nam cū quis purgare voluerit corpora, oportet ea prius
fluida facere, si erit bilis, refrigeranda, & humectanda,
si melancholia calefacienda humectanda, attenuada, & per
contraria concoquenda. Præter medicamenta recenset etiã
Hippocr. deambulationes respicientes potissimum excremen-
ta tertiæ coctionis stabulantia in ambitu vniuersi corporis,
vt animaduertat Hippocrates semper sedem affectam di-
gnoscentiam.

a. aphor.

Ambulatio pro
excrementis ter-
tiæ coctionis.

Vtilitates ex ambu-
latione.
Vtus ambulationis.

Porro ambulationes ipse etiam calefaciunt, exsiccant,
attenuant, & euacuant per transpirationem, & multitudi-
nem humorum, & superfluitatem adimunt, que in cute vel
ambitu vniuersi adessent in qualibet lassitudine, seu cuta-
nea affectione. Ad has indicationes explendas conducit etiã
tertium indicatum, & remedium, diætæ ciborum leuis, &
pauci alimenti & copie, & substantiæ tenuis per dies quin-
que, & iterum à vomitu sensim renutrire per alios dies
quinque. Hec diætæ est alimentalis, & medicinalis indi-
cata

Diætæ

cata iure merito prima à rebus naturalibus, & secunda præter naturam: vires grauata copia excrementorum, aut qualitate labefactata nequeunt alimenta copiosa concoquere, nisi pauca & leuia ac tenuia, vt facilius elaborentur, & distribuuntur. facilius quidem est impleri potu, quam cibo, dies illi quinque est tempus indicatum à presentia, & virium, & excrementorum, quæ possunt per dies quinque & sustinere hanc dietam, & concoqui à calore naturali. Transactis his quinque diebus iterum eadem mensura, & ordine, quo fuerunt & vires & excrementa extenuata, eadem mensura, & ordine, & tempore resarcienda veniunt, cibus tamen optimi alimenti, & facilis distributionis (nam virtus debilis neque multa, neque crassa, & dura concoquit) quorum materia erunt ptisana hordeacea, ius pulli oua sorbilia, carnes hedina vitulina, ueruecina, phasiani, turdi, & varia pro singulo humore peccante, alia materia dietetica in sex rebus aere, cibo, potu, somno, uigilia, inanitione, repletione, animi & corporis passionibus conueniunt bili, alia melancholia, alia pituita, alia sanguini, biliosis, pituitosis, melancholicis, sanguineis affectionibus, & retentis, et exeuntibus, ita de spiritibus retentis, aut exeuntibus dicendum uenit, ut hoc loco esset agere uniuersaliter de his oibus.

Quin & aberrationes & ascensus. dum somniat aberrare iter, huc, & illuc uagari, dum somniat ascendere alius, & descendere: Profecto grauia mala & graues affectus præsignat propter succos aberrantes, & spiritus & huc illuc impetentes, & præsertim dum cerebrum, & cor inuadunt, ut breuiter unico exemplo omnia uitia, cerebri, cordis, hepatis, uentriculi, uesicæ, uteri nobis præscribat ante oculos.

Dicet quis, cur cum hoc phantasma, & insomnium ortum ducat ab humore turgente, & aberrante, & mala grauia portendat, & principes partes lasas, curam & medelam non affert

*Dietæ alimentalis indicata à rebus naturalibus.
Dietæ Medicinalis indicatur à rebus præter naturam.*

2. aphor.

Dies quinque à quo indicantur.

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

Materia digesta

supra

affert

Dubit. de cura, & humore turgente.

Solutio.
Cura petenda est
supra.

Humorum turgenti-
um, aut fluctuum
indiciones.

Duo motus in no-
bis influxus, refluxus
Euripi, & secundum
naturam, aut
præter naturam.

Cur facilius est de-
scensus, quàm ascen-
sus.

2. Probl. 38.
Motus acutus, vel
hebes.

Motus per accliu-
uia, quàm per decliu-
ia sudorem, &
calorem mouere.

affert Hipp. & silentio inuoluit, cum maximi momenti hæc foret in morbis tam grauibus & periculosis? An dicendum, non meminisse fortasse, quia eadem ferè est ac superior, & eadem remedia supra recensita huic etiam aberrationi, & ascensui, descensui conueniant? Secretio pariter contraria corpori & circuitui reuellenda est, humor turgens euacuandus, alterandus, concoquendus, sedes affecta roboranda, idea affectionis per contraria adimenda, aut uomitu, attenuantibus, aut ambulationibus, cibis leuibus, qui turgidos humores placidos reddunt, & titillantes demulciunt? Tardare autem malum? Duo quidem in nobis conspiciuntur motus, unus elementaris, & à facultate perpetuus in uenis arterijs, & partibus naturalibus, cum fluxu, & refluxu Euripo, & hic, uel secundum naturam, uel præter naturam; alter uoluntarius ad placitum, facilius est descensus quàm ascensus, in descensu unum crus semper directum est, in ascensu uero utrumque est curuum, quam rationem manifeste declarat Arist. 2. probl. 38. inquiens, motus acutos magis tales facere, hebetes uero minus, ingressus per accliuia hebetiores magis mouere sudorem, & amplius calefacere, quàm decliuies.

De Insomnijs à motu, & qualitate humorum, membrorum epilepsiam, insaniam significantibus, & de eorum curatione.

TEXT. HIPPOCR. XXI.

Luninum transitiones, & hostes armati, monstra, formæ peregrinæ morbum, aut insaniam significant. Confert itaque his, qui talibus insomnijs vexantur, cibis modicis uti leuibusque ac mollibus, itemque uomitibus
atque

atque sic sensim rursus ad dies quinque cibum exhibere. Utendum & laboribus naturalibus multis, præterquam à cæna. Calida lauacra, & ocium frigusque ac Solem vitent. Qui igitur his, quemadmodum conscripta sunt, utetur, vitam sanus deget; & inuenta est sana à me hæc ipsa diæta, quantum possibile est humano ingenio excogitare Dijs auxiliantibus.

*De Epilepsia, Insania, & earum curatione,
& similibus.*

COMMENTARIUM XXI.

Andem Hippocr. in hoc ultimo contextu allegorica somnia enarrat desumpta ab humorum motu, & qualitate præter naturam; nempe qui putat se somno flumina transire, hostes armatos videre monstra, & formas peregrinas de quibus supratext. 14. 17. ex his verbis res varias in natura significat, & varias species; an in vno infomnio hæc omnia uideat, an singula separatim, semper tamen morbum, aut insaniam prænunciant, ut testatur etiam Arnaldus libello de Infomnijs: omnia simul eodemque tempore (cum plurali numero loquatur) constant; equidem vno infomnio, & eodem tempore humores verò varios effectus inducunt, & plures ac varias noxas corpori impartiunt, & præsertim cerebro. (Transitiones fluminum) quid aliud præsignant, quàm copiam & motum humorum fluidorum? hostes armati nonne quid diuinum in morbis designant rebelles qualitates? nonne malitiam resistantem medicamentis & natura? Monstra verò vitia à toto genere præter naturam,

De motu humorum qualitate præter naturam per allegorica infomnia.

Dubitatio de his infomnijs.

Solutio.

Quæ monstra & qualia.

Per nomen morbi
quid significat.

Infamia quid sit,
& quotuplex.

Delirium absque
febre quid.

Species infomni-
as tres.

Phrenitis quid,
quotuplex.

De cura epilepsie

et venefica, et raro contingentia forma peregrina nonne
essentiam non terrenam, et nobis non cognitam, aut consuetam,
haud huius interioris mundi participem manifestant: sed
ex alia regione, aut caelo demissam preferunt: per morbum
vel proprie per se ledentem, Primo operationem immediatam,
vel causam morbificam, vel symptoma, sed rectius per anto-
nomasiam declarant pestem, quae vulgo dicitur morbus, aut
epilepsiam, quae appellatur morbus sacer. Per insaniam
Hippocr. intelligit furorē maniacum absque febre: Deli-
ratio est functio depravata facultatis cogitativae propter
spectra nimis mobilia, et inordinata, atque incongrua à spi-
ritibus animalibus praeter naturam accensis, et motivis: spi-
ritus hi moventur etiam, et accenduntur à bile copiosa flui-
tante ad cerebrum, aut à sanguine subtiliori calido, aut me-
lancholia exusta. Vexati infamia variā cogitāt, sanguinea cū
risu, biliosa cum ira, melancholica cum studio et mœrore,
atrabilaris cum furore, et nece, ferina à feris succis, quae ap-
pellatur Demoniaca, lupina, canina ab Avicenna. Verum si
huiusmodi succi non solum spiritus, sed potius ventriculos
cerebri, et membranas inuadunt, phrenitidem pariunt, et
convulsionem, aut epilepsiam, aut apoplexiam.

De cura Epilepsie, atque Manie.

Confert itaque his, nunc medelam harum
affectionum tradit Hippocr. et desumit
eam ab indicantibus curativis, praeserva-
tivis, et vitalibus, ut hoc exemplo aphori-
stico ducat nos ad methodum medendi re-
liquos omnes morbos, causas morbificas, et symptomata, mi-
ra breuitate gaudens plura docet. Vexati solent appellari,
qui maximè laborant, et à spiritibus immundis.

Primo

Primo Dietam seu victus rationem instituit indicatam à rebus naturalibus per sui similitudinem custoditis, & rebus præter naturam limitatâ copia qualitate, & motu, & tempore. Modicam, modica quantitas indicatur à virium modica actione, & passione, quæ valet modicos cibos concoquere, vt iubet Hippocr. 1. Aphorif. & scundario non auget succos, imò coercet (leuem,) idest cibos substantia ac vi à passione virium facile passibiles, & præsertim ab humorum qualitatibus, vt frangant calidas qualitates, refrigerent, et motus compefcant. Vomitus verò, vt humores biliosos reuellant, & ventrem euacuent excrementis, secundo, vt cibi facilius per vniuersum permeent. Atque sic sensim rursus ordinem denotat ad priora, sicuti per dies quinque detracta victus ratio ad tertiam, sic sensim paulatim ad alios quinque augeatur. Laboribus naturalibus & multis pro materijs remediõrum recitat labores naturales, non violentos, non novos & insuetos, sed eos, qui à principijs nature fiunt, & naturales actiones tuentur, ac conseruant. Multi sint, quia indicantur à multitudine excrementorum, & perseuerantia indicantis, vt non solum superfluitates nature, sed auctas præter naturam euacuent: equale morbo & cause morbificæ debet esse remedium. Præterquam à coena, à coena docet ambulare in naturali statu, ita à cæna in præter naturam & insania, & epilepsia correptum non decet, ne impura corpora agitentur, & vitiosi succi ad caput eleuentur à cæna, affectusque augeant. Gal. iubente plethoricos, & cacochymos non violentè exercendos, ne propter eliquatos succos abundantes corripiantur epilepsia, apoplexia, & syncope. Calida lauacra, fugienda ne succi magis accendantur, & fluxiles fiant, otium verò eos auget, & coaceruat, Sol colliquat, frigus condensat cutim, & gignit pituitosa excrementa contraria contrarijs administranda, & adiu-

Dietæ triplex

Quantitas dietæ.

1. Aphor.
Modus dietæ.

Quando et tempus.

Labor duplex naturalis, et violentus.

Quantitas laboris.

Dubitatio.
Quando.
Cõciliatio de motu à coena.
Solutio.

Lauacra, quæ & quando,

122 Comment. in lib. Hippocr.

Dubitatio.
Cur maniaci
à frigore et ocio
laeduntur.
Solutio.

Epilogus Hipp.

Quo sanitas tueatur,
& amissa recuperetur per insomnia iam propo-

Et quæ debet cognoscere coniectator insomnia, & Medicus elegans pro his insomnijs, & eorum significatis

I. aphor.
Libro de rat. vic.
Hip. diætæ inuentor.
Species diætæ.

uantibus, & lædentibus, si calida nocent, ergo frigida iuuat. Dubitabis? cur à frigore, & ocio maniaci noxam accipiant? cum potissimum frigus, & ocium aduersetur insanie? Respondendum an frigus externum poros claudit & prohibet transpiratum excrementorum, interna tamen refrigerantia, & humectantia non vetita ab Hippocr. opitulabuntur. Qui igitur his quemadmodum conscripta sunt. Nunc his verbis explicat Hippocr. doctrinam practicam dicens, oportere egrotantes. uti his, quæ conscripta sunt, si uoluerint sanam vitam degere, et tueri sanitatem presentem, aut uiolatam resarcire per insomnia iam præuulgata.

Hippocrates perfectus artifex somniorum, perfectus nature imitator, per hæc insomnia rationibus, experimentis comprobata parximedicam perscrutatur, methodumque uniuersalem, & particularem ante oculos collocat, et congrua instrumenta utriusque sanitati, chirurgica, pharmaceutica, & diætetica (perspecta semper occasione, & initio accessionis, ut docet in Epidem.) loco, tempore, & modo administrandi has materias indicatas ab illis tribus genericis indicantibus, vitalibus, preseruatuius, & curatiuis uirtute totius, & partis à morbo, causa proxima, & immediata, & symptomate uicem causæ præseferente: Fine fruimur per media, & diætam in sex rebus non naturalibus, aere, cibo, potu, somno, & uigilia, inanitione, & repletionem, animi, & corporis motibus semper magnificat, & uictus rationem in acutis, & chronicis accuratè proposuit I. aphorif. & lib. de rat. uict. imo profitetur, se Diætæ fuisse inuentorē, se in tenuissimam & plenam diuisisse, in morbis peracutis, acutissimis, acutis, longis, longissimis, & prælongis.

Quis profectò quantitatem, qualitatem, modum & tempus diætandi exactè inuenit & perfectè instituit, nisi Hippocrates? qui eam præelegit quando uirtus debilis, & quo

pa-

parum, aut sepe requirat alimentum, & quomodo purum, liquidum, facile concoquibile, & quando ualidum, maximum, diuerso respectu? nam eadem uirtus, & multum & paucum & ualidum, & debile & liquidum & crassum indicat, & quali uictu in statu utendum? is est signum uirtutis tunc temporis grauata à morbo, cui urgentiori magis intendimus, quam uirtuti permittenti & tolerantiam talem diatam, & indicanti ut grauata & debilis, idcirco ptisana, cremore eius, uino potenti, aut oligophoro, cursibus, laboribus, deambulationibus, curuis, rectis, circularibus, multis aut paucis, continuis, aut interpolatis, per accliuia, aut decliuia utitur, ita frictionibus, uomitibus, attenuantibus, balneis, & similibus; nonne proponit oxymel, mulsam, aquã bordei? nonne exhibet uictũ humidum pueris, senibus & conualescentibus accommodatum? nonne respicit temperiem, habitum corporis, etatem, sexum, ante actam uitam, consuetudinem, aerem, regionem & tempus anni. Hæc omnia, & in hoc libello, & in 1 aph. et lib. de diæt. de uict. rat. & alibi decreuit, tandem ut ostendat suam modestiam, nonne ait se fuisse inuentorem, & inuenisse, Dÿs auxiliantibus? ex his infomnijs, & significationibus ab Hippoc. explicatis, per Commentarios, & interpretationes mysteria medica scrutantur. His operam nauet Philosophus, his experientiam, & rationem accommodet Medicus, his consilium, & media dirigat, ut Hippocratem imitetur. Hactenus Commentaria Excellentiss. Ioan. de Colle Medici Phisici in lib. Hippocr. de Infomnijs.

Diatæ idæa quid agendũ significat genericum specifi cū, & individuale,

Secundo eõ sequētia essentiam diætę recta administratio.

Regimen conualescentium.

1. aphor. 2. 3. 4. 5.

F I N I S.

Errata in libro de Infomnijs in epistola dedicatoria

In fine publico lui in epistola ad lectorem	publicæ luci
pag. 1. in fine pe	per
pag. 4. versiculo 5. diuulgari diuulgauit	diuulgaui
6. vtero	vttere
pag. 2. u. 12. altricis	altricis
pag. 4. u. 18. clauatur	elcuatur
pag. 6. u. 14. egens	egent
u. 22. qua	quæ
pag. 7. u. 11. neque vix	neque uis
p. 9. u. 14. partū assequuntur	partim assequuntur
p. 10. u. 1. notandum. Est	notandum est
p. 13. marg. tertia, res ī corpote oēs in corpore	
u. 25. la fio sanitas.	sanitas
p. 14. u. 16. diuinis	diurnis
p. 15. u. 9. temperie	tempore
p. 16. u. 19. malo	malæ
p. 23. habitum	halitum
p. 24. u. 7. medio ore	mediocre
p. 37. margine vltima secunda duplex	
p. 38. margine omni c.	Auicenna
p. 49. u. 9. videte	videre
p. 50. u. 2. indiuidue absoluti	idiuidui absolute
p. 51. u. 22. deputentur	deparentur
p. 58. u. 6. à ructibus	à fructibus
p. 59. u. 28. sensitiua	sensitiuæ
p. 60. u. 27. affectiue	effectiue
p. 61. margine dependentia & dependentia	
p. 64. margine Medicus quib. Medicus qualis in plantis	in planis
u. 21. Aristotelis	Aristoteles
p. 70. margine coloris zabile, della videlicet à bile, melancholia	coloris

Correcta

p. 71. u. 25. iurbationem	turbationem
u. 26. potos	poros
u. 27. lucida	lucidus
p. 72. u. 10. diffabile	diffabile
16. ienuium	tenuium
p. 73. u. 29. non. n. cedit	non cedit
p. 74. margine tertia agendis	agendum
p. 76. margine 7. soluit morbi solius morbi	
u. 29. priau	prau
u. vltimo obfistentiam	obfistentia
p. 79. margine 2. cachetie, & atrophie cache- xiæ, & atrophie	
u. 26. modice	modicæ
p. 81. u. 27. ortis	fortis
p. 90. u. 25. coram	ceram
p. 92. u. penult. deligatis	delegatis
p. 93. u. 7. tam cur	tamen cor
u. 28. uirum	mirum
p. 96. u. 19. quæ ad	quoad
p. 98. u. 12. imminuit	imminet
u. 23. dt	de
p. 99. u. 3. recta	recte
p. 102. margine, spiritum	spirituum
p. 108. u. 25. lentas iræ	lentæ iræ
p. 109. margine secunda in actionis in actione ibidē consistens expectatur resistēs spectatur	
margine tertia passionis	passione
requiratur	requiruntur
p. 110. u. 5. cognitio	cogniti
margine tertia uaria	uaria
quinta imaginatiue	imaginatrice
p. 111. fruges cere	frigefacere
p. 120. margine 4. infomnia	infomnij
p. 121. margine prima dietæ	Dietæ.